

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

**TORTURA PREBENITZEKO ETA IKERTZEKO
METODOEN ANALISIA KRIMINOLOGIAREN
IKUSPUNTUTIK. TORTURAREN ERREALITEA
ETA KRIMINOLOGOAREN FUNTZIOA**

KRIMINOLOGIAKO GRADU AMAIERAKO LANA

2014/2015

Egilea: RAQUEL PÉREZ MÉNDEZ

Lanaren zuzendariak: JOSEBA EZEIZA RAMOS

eta

MIREN AZKARATE VILLAR

“Nazioarteko zuzenbidearen jarrera argi dago. Ez dago ezer tortura eta tratu txarrak bidezkotzen dituenik. Zibilen kontrako atentatu terroristak modu kementsuan defendatzen diren gisa berean, torturaren bidez terrorismoa aurkatu daitekeelako baieztapenak egiten dituzten gobernuen kontra jarri behar gara. Baieztapen horiek engainagarriak, arriskutsuak eta guztiz okerrak dira: ezinezkoa da sute bat gasolinarekin itzaltzea”.

Irene Khan

Eskertza

Nahiz eta eskertzaren atala atarikoa izan, kasu honetan ez da inola ere kortesia hutsekoa. Izan ere, ezinezkoa izango zitzaidan lan hau aurrera eraman izana bidean laguntza eskaini didaten pertsona guztiak gabe. Lehendabizi eskerrak eman nahi dizkiet Gradu Amaierako Lan honen bi tutoreei lana bideratzen emandako laguntzagatik. Zaila da, hainbeste ikaslen tutoreak izanda, guztiei laguntza hobereana eskaintzea, eta eskerrak eman behar dizkiet momentu oro bertan egoteagatik aholkuak emateko prest.

Bigarrenik, eskerrak eman nahi dizkiot, halaber, Kriminologiako graduan zehar irakasle eta practicumean instruktore izan dudana Francisco Etxeberria irakasleari. Oso zaila izango zen bere laguntzarik gabe, hain interesgarria iruditu zaidan eta etorkizunean nire bizimoduaren parte izatea gustatuko litzaidakeen Giza Eskubideen urraketan arloan ikertu izana. Eskerrak eman behar dizkiot bere konfiantza emateagatik eta edozein momentutan bere laguntza emateko prest egoteagatik.

Ezin ditut ahaztu Laura Pego, Eva García eta Leyre Padilla ere hilabete hauetan lanaren inguruan aholkuak emateagatik eta Tortura Ikerketa Proiektuan sakontzen laguntzeagatik. Oso erraza eta baliotsua izan da haiekin lan egitea hain gogorra den gaiaren inguruan.

Baina, eskertza berezia egin nahi diot neure familiari, lau urte hauetan nire ondoan egoteagatik, ikasketekin aurrera jarraitzeko gogoak indartuz. Beraien indarrari eta pazientziari esker posiblea izan zait lau urte hauetan zehar hasieran neuzkan gogoekin aritzea.

Laburpena

Lan honen helburua, gizartean torturari aurre egiteko dauden mekanismoak eta delitu honen errealitatea ikuspegi kriminologikotik aztertzea da. Hiru zatitan banatu da: alde batetik, torturaren oinarriko ingurumariak. Bertan torturaren historia, kontzeptua eta lege-teistuingurua aztertzen dira delitu honi buruzko ideia orokorra sortzeko. Beste alde batetik, kriminologiaren teorien bidez torturaren delitua azaltzen da, honen zergatia eta prebentzio metodoak ezartzeko helburuarekin. Azkenik, torturaren errealitatearen azterketa burutu da, “Tortura Ikerketa Proiektua (1960-2013)” lana azalduz. Proiektu horretan oinarrituta, kriminologoak giza eskubide bortxaketen ikerketetan ere burutzen duten funtzioa aztertu da. Posible izan da ondorioztatzea tortura gaur egun ematen jarraitzen den delitu bat dela eta, nahiz eta, prebentziorako lege ugari egon, gizartearen parte-hartzea beharrezkoa dela; izan ere, tortura gizarteak sortzen duen delitua da.

Hitz gakoak: *tortura, ikerketa, prebentzioa, kriminologia, tratu txarrak.*

Resumen

El objetivo del presente trabajo es analizar los mecanismos existentes contra la tortura y la realidad de este delito desde una perspectiva criminológica. Está dividido en tres partes: por un lado, las cuestiones fundamentales sobre la tortura. Aquí se analizan la historia, el concepto y el contexto legal, con el objetivo de establecer una idea general sobre este delito. Por otro lado, se realiza un análisis de la tortura desde las teorías criminológicas con el objetivo de determinar por qué ocurre y qué métodos de prevención existen. Por último, se realiza un análisis sobre la realidad de la tortura, explicando el trabajo “Proyecto Investigación Tortura (1960-2013)”. Se analiza también mediante ese proyecto el papel del criminólogo en las investigaciones sobre violaciones de derechos humanos. Se puede concluir que la tortura es un delito que permanece hoy en día, y aunque existan leyes para su prevención, la participación de la población es necesaria. Al fin y al cabo, la tortura es un delito creado por la sociedad.

Palabras clave: *tortura, investigación, prevención, criminología, malos tratos.*

Abstract

The purpose of this thesis is to analyze the existing mechanism against the torture as well as the reality of this type of crime from a criminological perspective. It is divided in three parts: on the one hand, the fundamental issues about the torture. The history, the concept and the legal context are analyzed on this part, with the objective of establishing a general idea of this crime. On the other hand, an analysis of the torture from the criminological theories is done with the purpose of determining why this happened and the prevention methods that exist for it. Finally, an analysis of the reality of torture is developed, explaining the work “Torture Investigation Project (1960-2013)”. By this work, it is also analyzed the role of the criminologist on the investigations of human rights violations. It is concluded that nowadays the torture is an existent crime, and even if there are laws for its prevention, the participation of the society is necessary. After all, the torture is a crime created by the society.

Keywords: *torture, research, prevention, criminology, mistreatment.*

Aurkibidea

1. Sarrera.....	11.orria.
2. Torturaren oinarritzko ingurumariak.....	13.orria.
2.1. Tortura historian zehar.....	13.orria.
2.1.a. XII. mendetik XVIII. mendera	14.orria.
2.1.b. XVIII. mendetik XX. mendera	18.orria.
2.2. Oinarri kontzeptuala	22.orria.
2.2.a. Torturaren definizioa	22.orria.
2.2.b. Tortura eta tratu txarren arteko bereizketa	28.orria.
2.3. Lege-testuingurua.....	31.orria.
2.3.a. Maila unibertsaleko lege-testuingurua.....	31.orria.
2.3.b. Europako lege-testuingurua.....	32.orria.
2.3.c. Espainiar Estatuaren lege-testuingurua.....	33.orria.
3. Torturaren azalpena kriminologiaren teorien ikuspuntutik.....	38.orria.
3.1. Eskola klasikoa	39.orria.
3.2. Eskola positibista	41.orria.
3.3. Elkartze diferentziala.	43.orria.
3.4. Teoria funtzionalak.	44.orria.
3.5. Kontrolaren teoriak.	46.orria.
3.6. Gatazken teoriak.	47.orria.
3.7. Teoria kriminologikoen aplikazioa tortura delituan.....	48.orria.
4. Tortura Ikerketa Proiektua 1960-2013	51.orria.
4.1. Torturen Ikerketa Proiektua 1960-2013	52.orria.
4.1.a. Proiektuaren justifikazioa.	53.orria.
4.1.b. Aztertutako epealdia	54.orria.
4.1.c. Lan taldearen inguruko datuak.	56.orria.
4.1.d. Ikerketaren metodologia	57.orria.
4.1.d.1.- Helburua.	57.orria.
4.1.d.2.- Ikerketaren populazioa.	57.orria.
4.1.d.3.- Ikerketaren gorputza.	57.orria.
4.1.d.4.- Iturriak eta datuak.	58.orria.
4.1.d.5.- Istanbuleko protokoloan oinarritutako adituen protokoloa.....	60.orria.
4.1.d.6.- Tortura ikerketa proiektuaren datu basea.	63.orria.
4.1.d.7.- Prozesua.....	64.orria.
4.1.e. Tortura Ikerketa Proiektuaren emaitzen inguruketa.....	68.orria.
4.2. Kriminologoaren funtzioak	77.orria.
5. Ondorioak.	81.orria.
6. Bibliografia.	85.orria.

7. Eranskinak	88.orria.
7.1. eranskina: Istanbulko protokoloan oinarritutako adituen txostena.....	88.or.
7.2. eranskina: Tortura Ikerketa Proiektuaren Datu Basea.....	93.orria.
7.3. eranskina: biktimei bidaltzen zaien gutuneko dokumentuak.....	100.orria.
7.4. eranskina: torturaren inguruko inkesta.....	105.orria.
7.5. eranskina: Tortura Ikerketa Proiektuaren taldekide batzuei egindako galdera.....	106.orria.

1. Sarrera:

Lan honetan torturaren delituari buruz arituko gara; zalantzarik gabe, giza eskubiden urraketa larrienetako bat. Tortura ez da berria gizartean. Historia osoan zehar torturaren presentzia adierazi dute hainbat autore eta lan ugariak, aurrerago ikusiko dugun bezala, eta denbora aurrera joan ahala honen erabileraren helburua aldatuz joan da.

Gai hau aukeratzearen arrazoia Kriminologia graduko praktikak Tortura Ikerketa Proiektuan burutu izanarena izan da. Kriminologiako graduan hainbat arloetako irakasgaiak ematen dira eta ondorioz praktiketan jarduteko eremu zabala daukate ikasleek. Horietako bat Giza Eskubideen urraketak dira. Eremu honetan auzitegiko zientziak eta oinarritzko eskubideen urraketak biltzen dira, historian zehar gertatutako egitate zigorgarri batzuei erantzuna emateko eta biktimen ohorearen errespetua bultzatzeko. Praktika hauen ondorioz eskubideen urraketan inguruan sortutako interesa handiagotu egin zen eta gradu amaierako lanean torturaren delitua ikuspegi kriminologiko batetik lantzea erabaki zen.

Torturari buruzko lehenengo ezagutzak zahartzaroko Egiptotik datoz. Grima Lizandra (1998) autorearen arabera, garai horretako margolan batzuetan ikusi daiteke nola zerga bilatzaileek nekazarien oin-zolak kolpatzen zituzten ezkutatutako ale bildumak non zeuden esatera behartzeko. Persiar kulturean ere tortura presoei ezarritako zigor modura erabiltzen zen, Hitita, Kartageniense eta Feniziarren artean zeukan erabilera berdina (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009).

Beraz, tortura delitu klasiko bat da. Zoritxarrez, gure gizartean finkatuta jarraitzen duen delitu bat, eta arrazoi horrengatik ere ikertzen jarraitu behar den gai garrantzitsu bat. Zuzenbideko estatu demokratiko guztien sistema publikoaren betebeharra da tratu txarren eta torturaren prebentzioa eta ikerketa bultzatzea, Konstituzioan adierazten den pertsona guztien duintasun eta osotasun fisiko eta moralaren babesaren bermea errespetatzeko. Hori lortzeko itun internazional eta lege ugari onartu izan dira (Zúñiga Rodríguez, 2007).

Burututako hainbat ikerketari esker gauza asko dakizkigu torturari buruz: zein metodo erabiltzen diren, zein pertsona diren ahulagoak, zeinek dauzkate aukera gehiago tortura aurrera eramateko... Baina, hala ere, eta nahiz eta lege ugari egon torturaren aurka, lan honetan zehar ikusi ahalko den bezala, kontrolatu ezin daitekeen portaera bat izaten jarraitzen du. XXI. mendean torturak indarrean jarraitzen du, eta antzinaroan ez

bezala, askoz zientifikoagoa eta arrastorik gabekoa bihurtu da (Peters, 1985). Izan ere, egunero telebistan agertzen diren albisteetan eskubide urraketak ikusten dira, gizartearen parte dira. Beraz, tortura ezin da kontrolatu lege soilak aplikatuz edo hura identifikatzeko pauso psikologiko edo medikuak ezarriz. Torturaren delituak ere perspektiba soziala dauka, historian zehar bizirautea ahalbidetu diona.

Azkeneko atal honetan sartu daiteke kriminologoaren lana, aipatutako arlo guztien inguruko jakintzak izanik, hauek torturaren zergatia azaltzen lagunduko zutelako, eta agian puzzlearen pieza guztiak izanda hain ulertezina den portaera bat abolitzea posible izan daitekeela pentsatzen hasi ahalko ginateke.

Lan honen gorputza hiru zatitan banatuta dago. Alde batetik, torturaren ingurumariak aztertuko dira. Atal honetan torturaren historia, oinarri kontzeptuala eta lege-testuingurua ikusi ahal izango da, torturaren egoerari buruzko ideia orokorra sortzeko eta delitu honek denboran izan dituen gorabeherak ezagutzeko. Beraz, lehenengo zatian torturaren hiru ingurumari aztertuko dira. Torturaren historia XII. mendetik XX. mendera azalduko da, delitu hau historian zehar berragertzea sortu zuten egoerak aztertuz. Oinarri kontzeptualean, berriz, gaur egun torturari ematen zaion definizioari buruz hitz egingo da, honen ezaugarri nagusiak gailenduz eta tratu txarren arteko bereizketa ezarriz. Azkenik, lehenengo puntuarekin amaitzeko, tortura debekatzen eta prebenitzen duten legeen testu inguraketa egingo da, maila unibertsaletik hasiz, Espainiar Estatuko legediarekin amaitzeko.

Beste alde batetik, torturaren azalpena teoria kriminologikoen arabera egingo da. Horretarako sei eskolen delituaren deskribapena eta hauek delinkuentzia orokorra prebenitzeko ematen dituzten gomendioak landu dira. Behin teoriak landuta, torturaren delituari aplikatuko zaizkio, fenomeno honek denboran izan duen iraupenaren zergatiak ulertzen saiatzeko eta harekin amaitzeko eta prebenitzeko neurri lagungarrienak proposatuz. Kutsu soziologikoa duten teoriak aukeratu dira gehienak, kontuan izanda gizartearen kultura eta ohiturak torturaren erabilpenean eta prebentzioan duten eragina.

Azkenik, praktiketara parte hartutako Tortura Ikerketa Proiektua (1969-2013) lana azalduko da. Ikerketa honen bidez torturak gaur egungo gizartean duen presentzia azaltzen saiatuko da, kontuan izanda delitu mota hau ukatzeko dagoen joera. Ikusi ahal izango den bezala, tortura salaketa ugari aurkitzen dira, baina normalean ez dira gorputz polizialen kondena batean amaitzen, baizik eta frogak ez aurkitzeagatik largespenean amaitzen dira (Zúñiga Rodríguez, 2007). Azkeneko atal honetan proiektuaren justifikazioa, erabilitako metodologia, kontsultatutako iturriak, helburuak...aztertuko

dira, tortura ikertzeko gaur egun dagoen beharra adieraziz. Atal honen bigarren puntuan, berriz, giza eskubideen bortxaketan eta urraketan kriminologoek duten zeregina aztertuko da, betiere, practicumean izandako esperientziaren arabera. Orokorrean hiru funtzio beteko dituzte: alde batetik, delituaren azalpena ematea, honen zergatiak ezarriz; beste aldetik, delituaren prebentziorako mekanismo egokiak bultzatzea, bai formalak zein informalak; azkenik, delitugilea eta biktimaren gaineko esku-hartze programan laguntza eskaini ahalko zuten (García-Pablos de Molina, 1989).

Beraz, lan honen helburu nagusia gizartean torturari aurre egiteko dauden mekanismoak eta delitu honen errealitatea ikuspegi kriminologikotik aztertzea izango da. Hau lortzeko historian zehar eta legeetan torturari emandako trataera berrikusi eta kriminologiaren teorien aldetik delitu honi eman ahal zaion azalpena eta prebentzio motak aztertuko dira. Errealitatea aztertzeko, berriz, kriminologiako graduan burututako praktiketan parte hartutako Torturaren ikerketa proiektua aztertuko da, ikusi ahal izango den bezala, gaur egun ere delitu hau izaten jarraitzen dela adierazteko.

2. Torturaren ingurumariak

Atal honetan Torturaren inguruko ingurumari garrantzitsuak ikusi ahal izango dira. Ingurumari horiek hiru taldetan banatzen dira: Tortura historian zehar, oinarri kontzeptuala eta lege testu-inguraketa. Atal honen bidez torturaren inguruabarrak ezagutzea ahalbidetuko du, ondorengo ataletan honen analisi kriminologikoa egiteko eta gaur egun gure gizartean duen presentzia aztertzeko.

2.1. Tortura historian zehar

Antzinaroko Greziar garaian biztanleen eta ez biztanleen arteko bereizketa egiten zen epaiketetan. Hiritarrak ohorea eta duintasuna zeukaten pertsona askeak ziren, eta arazoak egonez gero testigantza ematen zuten, baina ezin ziren torturatuak izan. Garai honetan ohorea zuen garrantziaren ondorioz, frogak bi multzotan banatzen ziren: alde batetik froga naturalak, hiritarren hitzetatik lortu ahal zena; eta beste aldetik, indarkeriaz lortutako frogak, ohorea ez zeukaten edo hiritartzat hartuak ez ziren pertsonetatik lortzen zena, hau da, esklaboetatik, atzerritarretatik, lanbide lotsagarriak

zituztenetatik eta haien ohorea publikoki kaltetua zutenetatik (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009).

Ikusi daitekeen bezala ohoreak garrantzia handia ematen zion pertsonaren hitzari, eta hau nahikoa zen frogak aurkezteko. Berriz, hiritartasun estatusa ez zeukaten pertsonak ezin zituzten frogak aurkeztu greziarren arabera, haien hitzak ohorea ez zeukalako. Beraz, babes prozesala mantentzeko eta pertsona hauen hitza hiritar ohoredunarena bezain fidagarria izateko, tortura erabiltzen zen (Peters, 1985).

Erromatarren lege zaharrak ere greziarrenak bezala, hasieran soilik morroien tortura baimendu zuen delitu bat burutzen zutenean, eta aurrerago lekukoak ere torturatuak izan zitezkeen (Peters, 1985). IV. Menderako berriz, pertsona askeen eta esklaboen arteko desberdintasunen abantailak guztiz desagertu ziren eta hainbat delituengatik gizon askeak torturatuak izan zitezkeen. Edward Petersen (1985, 54 or.) hitzetan, “La aparición de una clase de magistrados burocráticos, que ya no eran los sabios juristas de los siglos II y III, probablemente hizo la aplicación de la tortura más rutinaria y menos meditada”.

Lege erromatarrek mendebaldeko tradizioen jurisprudentzia *docta* gehiena osatu zuenez, honen torturari buruzko doktrina eragin handia izan zuen torturaren XIII. eta XX. Mendeko berragertzeetan (Peters, 1985) hurrengo ataletan ikusiko den bezala.

2.1.a. XII. mendetik XVIII. mendera

Lehen aipatu den bezala, lege erromatarrek eragin handia izan zuten XII. mendetik aurrera, eta gaur egun ere hauen kutsu bat aurkitu daiteke gure sistema juridikoan.

XII. mendean Europan aldaketa juridiko handia izan zen, jurisprudentzia penalean iraultza sortu eta XVIII. mendearen amaiera arte iraun zuena. Honen arrazoiak aurreko mendeetan existitutako zuzenbidearen eraldaketa eta Europa guztian aplikagarria izan zitezkeen zuzenbide eredu baten beharra izan ziren (Peters, 1985).

Iraultza honen ondorio garrantzitsuenetariko bat akusazio prozesuaren desplazamendua izan zen. Honen ordean, prozesu inkisitoriala aplikatu zen (Peters, 1985). Greziar eta erromatar garaian nahikoa zen pertsona askeak delitua burutu ez izanaren aitorpena ematea zigorrik gabe geratzeko, baina inkisizio prozesuarekin frogan beharra zegoen eta hauek aurkitzeko instrumentuen faltaren ondorioz, aitorpena

pixkanaka frogen hierarkiaren gailurrean kokatu zen (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009).

Aitorpenari eman zitzaion garrantziaren ondorioz garai horretako juristak deklarazioari *regina probatum* edo “frogen erreginaren” izena ematen hasi ziren. Izan ere, epaiaren inguruan zeuden frogei buruzko zalantzak argitzeko erabilia izan zen aitorpena eta honen arabera erabakitzen zen sententzia (Peters, 1985). Peters (1985) autorearen arabera, Erromatar eta greziar garaian ez bezala, non tortura pertsonaren askatasun eta estatusaren arabera aplikatzen zen, praktika hau sistema juridikoan berragertzearen arrazoia prozesu juridikoan aitorpenak lortu zuen garrantzia izan zen. Hau da, greziar eta erromatar garaian tortura askatasunik ez zeukaten pertsonetan aplikatzen zen, eta garai modernoan berriz, torturaren erabilera aitorpenari eman zitzaion garrantziaren ondorioz erabilia izan zen.

Tortura sistema juridikoaren instituzio prozesala bihurtzerakoan, bere esanahiaren eta mugen erregulazioa gertatzen da (Grima Lizandra, 1998). Modu honetan, torturaren bidez aitortutakoaren berrespena eskatzen da, eta deklarazioa ez berretsiz gero, ez erruduntzat jo beharko zen, burututako aitorpena torturaren ondorioa zelako eta ez errealtatean gertatutakoa (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009).

Aitorpenaren berrespen hau 1256-1265 urteetan zehar idatzitako Zazpi partidetan aurkitu daiteke. Hauek Gaztelako koroak Alfonso X. agintaldian sortutako gorputz normatiboak ziren, erresuman oreka juridikoa ezartzearen helburua zutena. Hasiera batean Legeen liburuaren izena hartu zuen, baina bere sailkapena ikusita XIV. Mendean zazpi partiden izena eman zitzaion. Modu honetan jasotzen da zazpigarren partidaren XXX. Tituluan torturaren bidez aitortutakoaren berrespena:

“Luego que los presos fueren metidos a tormento [...], y hubieren dicho lo que supieren sobre aquello por que los atormentaron y hubieren escrito sus dichos, los deben regresar a la prisión donde solían estar antes que los atormentasen, y aunque alguno de ellos conociese aquel delito sobre que lo pusieron a tormento, no le debe por lo tanto el juzgador mandar ajusticiar luego; pero si lo debe regresar a la prisión hasta otro día, y hacer que acudan otro día ante él [...]. Y si perseverase en aquello que antes dijo y lo conociere, lo debe entonces juzgar y mandar que le hagan justicia que el derecho manda. Pero si antes que le hagan justicia hallare el juzgador en verdad, que lo que conoció no era así pero que lo dijo por miedo a las heridas o con despecho que tenía porque lo serían o por locura o por otra razón semejante a estas, lo debe librar” (Las siete partidas, 1988).

Beraz, berrespenarekin torturaren ondorioz gezurra ez esatea bilatzen zen, torturatuek beldurragatik edo minaren ondorioz errealitatean ez burututako ekintza bat onartu zezaketelako. Seneca filosofoak argi uzten zuen adierazten zuenean “*etiam innocentes cogit mentiri*”, hau da, minak errugabea ere gezurra esatera behartzen du (Seneca, Gudín Rodríguez-Magariños erreferentziatua, 2009)

Letranen IV. Kontzilioaren ondoren, sistema prozesala aitortpena lortzera bideratua egon zen, damutasuna eta torturaren bidez. Zalantzez beteriko prozedura batean egia absolutua lortzeko aitortpena beharrezkoa zen, eta edozein instrumentu eta metodo baliagarriak ziren atxilotuari bere erruduntasunaren aitortpena emanarazi baldin bazioten (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009). Izan ere, erruduntasuna ezagutzeko ez zegoen aitortpena baino modu egokiagorik. Foucault autorearen (1988, 44 or.) hitzetan: “el solo modo de que la verdad asuma todo su poder es que el delincuente tome a su cuenta su propio crimen, y firme por sí mismo lo que ha sido sabia y oscuramente construido por la instrucción”.

Lehen esan bezala, tortura sistema judizialaren parte zen eta errespetatu beharreko oso erregulazio zehatza zeukan. Doktrinaren arabera, sistema penaleko joko baten modura hartu zitekeen tortura, izan ere, akusatuak tortura jasaten baldin bazuen aitortpena eman gabe, ez erruduna zelaren frogak kontsideratzen zen.

“Entre el juez que ordena el tormento y el sospechoso a quien se tortura, existe también como una especie de justa; sométese al "paciente" —tal es el término por el cual se designa al supliciado— a una serie de pruebas, graduadas en severidad y de las cuales triunfa "resistiendo", o ante las cuales fracasa confesando” (Foucault, 1988, 46 or.)

Foucault (Foucault, 1988) autoreak azaltzen duen bezala, epaileak ez du soilik tortura ezartzen arriskuak onartu gabe. Erabaki hori hartzerakoan bildutako frogak arriskuan jartzen ziren, zeren eta, akusatuak tortura jasan eta aitortpenik ematen ez bazuen, karguak alde batera utzi beharko ziren. Hala ere, kasu larrietan arriskuan jartzen zen karta bakarra heriotza zigorra ezarri ahal izatea zen.

“en este caso el juez podía continuar, después de las torturas, haciendo valer las presunciones que reuniera; no se declaraba inocente al sospechoso por su resistencia, pero al menos debía a su victoria el no poder ser condenado a muerte. El juez conservaba todas sus cartas, excepto la principal. *Omnia citra mortem*. De ahí, la recomendación que a menudo se hacía a los jueces de no someter a tormento a un sospechoso suficientemente convicto de los crímenes más graves; porque si sucedía que resistía a la tortura, el juez no tendría ya el derecho de infligirle la pena de muerte que, sin embargo, merecía” (Foucault, 1988, 46-47 orr.).

Hala ere, aitorpena ez zen pertsona bat kondenatzeko modu bakarra. Akusatua ere zigortua izan zitekeen bi lekukoen testigantzak aurkezten baldin baziren. Beharrezkoa zen bi pertsona izatea; izan ere, pertsona bakarraren testigantza baldin bazeukaten ez zen nahikoa zigorra ezartzeko. Froga partzialtzat aurkeztu zitekeen, baina ezinezkoa zen froga partzialen batuketatik froga absolutua lortzea. Arrazoi honengatik, aitorpena bilatzen zen gehienetan, honekin soilik nahikoa zelako kondena ezartzeko. Beraz, aitorpena lortzeko torturaren mekanismora jo zen berriz ere (Peters, 1985).

Kontuan izan behar da tortura ez zela frogatzat hartzen, aitorpena lortzeko mekanismotzat baizik. Izan ere, aitorpena legegileen arabera ezin zen idokitua izan, beraz, tortura benetako egileak soilik ezagutuko zituen elementu zehatzak barneratzen zituen deklarazioa lortzeko erabiltzen zen (Peters, 1985). Azken finean, aitorpena epailearen aurrean egiten zen tortura jasan ondoren eta tortura jasandako bestelako lekuan (Peters, 1985), gorago aipatu den bezala. Laburbilduz, tortura froga bat (aitorpena) lortzeko mekanismoa zen (Peters, 1985).

Hala ere, ez zen nahikoa aitorpena ematearekin. Inkisizio garaian aitorpen hori akusatuek ezagutzen ez zuten akusazioarekin erlazionatuta egon behar zen. Beraz, inkisidoreak torturarekin jarraitu zezakeen aitorpen eta egitateen artean korrelazioa egon arte (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009).

Fernando Savater (1982, 21 or.) autorearen arabera “Torturar es intentar conseguir una respuesta de alguien que se resiste a darla, por medio del dolor”. Eta torturaren bidez lortu nahi den egiari buruzko gogoeta interesgarria egiten du. Azaltzen duen bezala, erantzuna modu zabalean ulertu beharra dago, izan ere, torturatzerakoan ez da torturatuaren egia bilatzen, baizik eta torturatuzailearena.

Torturaren bidez bi gauza lortu nahi ziren inkisizio garaian: alde batetik, “egia” lortzea, eta beste aldetik, torturatuaren “birsorkuntza” (Savater & Martínez-Fresneda, 1982), hau da, torturatuzaileak entzun nahi duen egia lortzea eta torturatuaren ideologia

aldatzea. Izan ere, torturatzailearen ideologia izango da galdera eta erantzuna baldintzatuko dituen.

Beraz, alderdi ideologikoa ez ezik, torturak ere inkisizio garaian zati pedagogikoa zeukan. Torturatzea torturatzailearen ideologia irakastea zen, sinesmen eta pentsamendu horien transmisioa inoiz ahaztuko ez zutela ziurtatzeko modu eraginkorra zen inkisidoreen arabera (Savater & Martínez-Fresneda, 1982).

Bi ikuspuntu hauek, ideologia eta pedagogiarenak, Savater eta Martínez-Fresneda (1982) autoreen arabera, inkisidorea aurkako absolutu bihurtzen dute. Helegiteko instantziarik gabe eta botererik ez zuen pertsonaren interesen babesgabetasunak, indarra ematen zioten torturatzaileari. Azken finean, inkisidorearen gainetik ez zegoen ezer gehiago, hark zeuzkalako egia eta botere absolutuak. Torturaren biktima bere eskuetan zegoen guztiz, eta inkisidorea izango litzateke torturatua berretsi egingo zuena, lehenengo honen egia absolutuan (Savater & Martínez-Fresneda, 1982).

2.1.b. XVIII. mendetik XX. mendera

XVIII. mendera arte tortura sistema juridikoan eta gizartean barneratuta egon zen, inork praktika honen ez egokitasunak zalantzan jarri gabe. Justizia egiteko beharrezkoa zen elementu baten modura onartzen zen, nahiz eta aurreko mendeetan kritika egiten zioten ahots batzuk agertu (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009).

Mende honen amaieran torturaren erabilera abolitu egin zen, gehien bat bi instrumentu esker: 1789ko abuztuaren 4ko Giza eta Hiritar Eskubideen Aitorpena (Estatu Batuetako 1776ko Independentzia Deklarazioan oinarritutakoa) eta XVIII. mendeko pentsamendu filosofiko eta humanista (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009).

Garai honetan torturak esanahi gutxiesgarria hartu zuen eta Peters (1985, 109 or.) autorearen arabera “llegó a ser considerada como la antítesis de los derechos humanos, el supremo enemigo de la jurisprudencia humanitaria y el liberalismo, y la mayor amenaza al derecho y la razón que el siglo XIX podía imaginar”.

Esan beharra dago Espainia Europako indarretatik tortura abolitzen azkena izan zela, gertaera honek adierazten du noraino sartuta zegoen estatu honetan erregimen zaharreko prozedura judiziala. Tortura debekatu zuen Espainiako lehenengo testu legala Jose Bonapartek ezarri zuen 1808. urtean. Testu hau Baionako 1808ko konstituzioa izan zen, bere 133. artikuluan (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009). Artikulua honela jasotzen zen:

133. artikulua

“El tormento queda abolido: todo rigor o apremio que se emplee en el acto de la prisión o en la detención y ejecución y no esté expresamente autorizado por la ley, es un delito”.

Hala ere, artikulua hau derogatua izan zen Fernando VII.aren itzulerarekin. Baina praktika honek bi hilabete iraun zuen indarrean, 1814ko uztailaren 25eko errege zelularekin preso eta lekukoaren aurkako tortura eta tratu txarrak guztiz abolituak geratu zirelako Espainian (Gudín Rodríguez-Magariños, 2009). Beraz, torturaren abolizioa ez zen soilik mugimendu humanitarioa izan, baizik eta sistema judiziala erabateko aldaketara mugitzen hasi zen pixkanaka (Rodríguez Mesa, 2000).

Torturaren abolizioa lehen esan bezala ilustrazioko ideiekin erlazionatuta egon zen, gehien bat alderdi humanitarioa bultzatzen zuten pentsamenduekin, gizakien eskubideak eta duintasuna jurisprudentzia penalean gailentzen zutenak (Peters, 1985). Hala ere, nahiz eta bere garrantzia izan, ez zen aldaketa bultzatu zuen elementu bakarra ezta eraginkorra ere. Torturaren inguruko eraldaketa handienak frogak lortzeko moduaren eskutik etorri ziren, eta pertsonak sistema judizialarekin zeukaten harremanarekin (Peters, 1985).

Mugimendu humanismo-progresista jarraituz hainbat autoreek torturaren amaiera izan zela aitortu zuten, ordalia eta jainkoen epaiketekin gertatu zen bezala. Baina baikortasun honek XIX. mendearen amaiera eta XX. mendearen hasiera arte iraun zuen, izan ere, Lehenengo Guda Mundialaren hasierarekin tortura berriz ere erabiltzen hasi zen sistema juridikoan. Aldaketa honi ilustrazioko ideiak jarraitzen zutenek eman zioten azalpena, XX. mendean munduan izandako humanismoaren jaitsiera izan zen (Peters, 1985).

Petersek (Peters, 1985), XIX. mendearen amaieran eta XX. mendearen hasieran izan zen torturaren berragerpena azaltzeko Mellor autorearen teoriak kontuan hartzen ditu, baina bere ordena propioa emanez. Autore honen arabera torturaren berragerpenean lagundu zuten lau elementuak modu eta segida honetan azaltzen ditu:

- **Poliziaren irudiaren sorrera:** autorearen arabera “el surgimiento de la prisión y la policía señala un cambio decisivo en la historia de la justicia penal” (Peters, 1985, 154 or.). Polizia herrialde bakoitzean modu batean sortu zen, baina azken finean, instituzio horren helburua berdina zen leku guztietan: gizartearen kontrola eta delituak zigortzea. Testigantzak torturaren bidez lortzen ziren

askotan, polizian interesa ez zuen sistema judizialek kanpo, ondoren testigantza hauek prozedura judizialean frogatzat aurkezteko. Beraz, tortura ez zen derrigorrez sistema judizialak ezarritako prozedura bat, baizik eta batzuetan epailea berak jakin gabe ere agertu zitekeen praktika. Nahiz eta denborarekin praktika hauek arautuz joan ziren, torturaren erabilera hau Peters (Peters, 1985, 157 or.) autorearen arabera “ejemplifica un aspecto clásico de la moderna historia de la policía en relación con la tortura y otras violaciones de los derechos civiles”. Tortura eta poliziaren arazoa konplexuagoa egin zen politikariak eta estatuko beste indar batzuk hauen gainean eragiten hasi zirenean (Peters, 1985, 158 or.).

XIX. mendearen amaieran Europako estatu batzuetan eta Estatu Batuetan aplikatutako burokrazia administratiboaren eta polizia gobernuaren menpe jartzearen gertakariak, tortura berragertzeko aukera ugari ezarri zituzten, nahiz eta torturak herrialde askotan legez debekatuta jarraitu (Peters, 1985).

“El estado había creado otros funcionarios, además de los jueces, a quienes podía confiarse la tortura, y la prohibición por ley significaba poco si sólo regía para los jueces y funcionarios de tribunales y no para funcionarios del estado que estaban fuera de su control” (Peters, 1985, 159-160 orr.).

- **Adimen militarren gorakada:** Diziplina militarra gogortzerakoan, soldaduen bizimodua eta portaera ere gogortu egin zen, ilustrazioan gailendutako humanismoaren ideia alde batera utziz (Peters, 1985). Jarrera honek gudetako presoan eta espioien galdeketak egiteko moduan eraldaketak sorrarazi zituen; izan ere, adimen militarren bidez modu azkarrean segurtasuna lortzea bilatzen zen. Helburu horiek lortzeko, atxilotuari aurkariari buruz zekien informazio guztia atera behar zitzaion eta, ilustrazioko ideien galeraren ondorioz besteak beste, tortura modu egokia zen aitorten hori lortzeko (Peters, 1985). Nahiz eta presoaren eskubideak babesten zituzten legeak eta idatziak egon, ezinezkoa egiten zen gudaren ingurugiro arrotzean zeuden pertsona guztiak kontrolatzea. Modu honetan adierazten du Peters (1985, 162 or.) autoreak:

“La creciente independencia de los comandantes y estados mayores militares y la creciente capacidad destructiva de los ejércitos modernos sometieron a duras pruebas la doctrina del respeto por los derechos de los

prisioneros y los no-combatientes e hicieron poco para mejorar el destino del espía capturado”.

- **Krimen politikoa:** Delitu honen European egin ziren lehenengo definizioak, estatuaren gobernatzaileen eta funtzionario nagusien kontra zihoazen ekintzak jasotzen zituzten. Baina denbora aurrera joan ahala tipifikazioa aldatuz joan zen, Estatuaren kontra eta beraz, hiritarren kontra zihoan delitutzat kontsideratu arte (Peters, 1985). Autorearentzat (Peters, 1985, 166 or.) krimen politikoaren tipifikazio liberalistak torturaren inguruan bi ekarpen nagusi egin zituen: alde batetik, estatuaren autoritatearen eta izaeraren analisi sakona egiteko bidea ireki zuen; eta beste aldetik, “creó un precedente de tratamiento indulgente del crimen político contra el cual reaccionar cuando las actitudes hacia algunos tipos de criminales políticos cambiasen al final del siglo”.

Bi krimen politiko mota existitzen ziren: barnekoa eta kanpoko. Barneko krimen politikoari garrantzia eta zigor txikiagoak eman zitzaizkion XIX. mendearen amaieran zehar, pentsamendu idealista zeukaten pertsonatzat hartuak zirelako. Baina kanpoko mehatxuak handitu zirenean eta estatuen sentimendu nazionalista gailentzen hasi zenean traizioa kontsidera zitekeen (Peters, 1985). Beraz, aurreko guden, tentsio internazionalen eta Lehenengo Mundu Gudaren susmoaren ondorioz krimen politikoaren tipifikazioa aldatuz joan zen eta barne krimena kanpotarra bezain larria kontsideratzera iritsi zen. Nazioaren kontra zihoazen ekintzek delitu arruntek baino larritasun handiagoa hartu zuten, hiritarren borondatearen kontrako ekintzak zirelako eta beraz, beharrezkoak ziren teknikak erabili behar ziren hura ekiditeko, tortura barne (Peters, 1985).

- **Estatu totalitarioak:** Torturaren berragertzea azaltzen duen laugarren elementua estatuen muturreko nazionalismoa izan zen. Estatu hauetan banakako eskubideak ez zuten garrantzirik eta estatua hauen gainetik jartzen zen (Peters, 1985). Erraza da ikustea nola eragin zezakeen pentsamendu honek torturaren erabileraren berragertzean. Estatu hauen artean adibide ezagunena hirugarren Reich-ena izan daiteke. 1942an hirugarren graduaren izenarekin ezagututako galdeketa teknika ezarri zen Alemanian. Teknika honek ondorengo ezaugarriak zituen: ura eta ogi zati bateko jan-neurria, loaren gabetzea, ekintza edo jarduera gogorak burutzea, banandutako gela batean egotea, inorekin ez hitz egitea eta kolpe ugari jasatea besteak beste (Peters, 1985).

Hogei kolpe jasotzerakoan medikua kontsultatu behar zen presoaren egoera adierazteko eta modu honetan informatzailearen heriotza ekiditeko eta torturarekin jarraitu ahal izateko (Peters, 1985). Peters (1985) autorearen arabera tortura mediku espezializazio bat bihurtu zen garai honetan .

Baina nahiz eta estatu demokratiko liberalek estatu nazionalistek burutzen zituzten ekintzak aberraziotzat izan, XX. mendearen erdialdean hiri hauetan ere tortura erabiltzen zela ikusi ahal izan zen. Horietako kasu bat Frantziako poliziak Argeliarren kontra burutzen zituen torturaren bidezko galdeketak izan zen (Peters, 1985). Gainera XX. mendearen amaieran, lehen esan bezala, torturaren ekintzan medikuak eta profesionalak parte hartzen hasi ziren (Peters, 1985); honek adierazten du galdeketak egiteko eta aitortpenak lortzeko teknikan espezialistak ziren pertsonak sortzen ari zirela, eta hauekin batera torturatzeko instrumentu berriak.

2.2. Oinarri kontzeptualak

Aurreko atalean torturak historian zehar izan duen eraldaketa eta erabilera landu da. Atal honetan berriz, torturaren kontzeptu honi eman ahal zaion definizioa ikusi ahal izango da. Kontzeptu hau zehaztea zaila da, aurreko zatian ikusi bezala denborarekin eraldatuz doa eta.

2.2.a. Torturaren definizioa

Marko kontzeptuala zehazteko arau internazionalak zein nazionalak erabili dira. Arlo internazionalen torturari buruz adostutako definizioa 1984ko “Torturaren eta bestelako Tratu edo Zigor Krudel, Anker edo Apalesgarrien Aurkako Konbentzioko” dokumentuaren lehenengo artikuluan jasotzen dena izango litzateke. Honela zehazten da terminoa:

“se entenderá por el término “tortura” todo acto por el cual se inflige intencionadamente a una persona dolores o sufrimientos graves, ya sean físicos o mentales, con el fin de obtener de ella o de un tercero información o una confesión, de castigarla por un acto que haya cometido, o se sospeche que ha cometido, o de intimidar o coaccionar a esa persona o a otras, o por cualquier razón basada en cualquier tipo de discriminación, cuando dichos dolores o sufrimientos sean infligidos por un funcionario público u otra persona en el ejercicio de funciones públicas, a instigación suya, o con su consentimiento o aquiescencia. No se considerarán torturas los dolores o

sufrimientos que sean consecuencia únicamente de sanciones legítimas, o que sean inherentes o incidentales a éstas”.

Definizio honen aurrekaria 1975eko “Tortura eta beste tratu edo zigor krudel, anker eta iraingarrien kontrako pertsona guztien babeserako aitorpena” dokumentuan jasotzen da honen lehenengo artikuluan. Edukia zera esaten du:

1. artikulua

“1. A los efectos de la presente Declaración, se entenderá por tortura todo acto por el cual un funcionario público, u otra persona a instigación suya, inflija intencionalmente a una persona penas o sufrimientos graves, ya sean físicos o mentales, con el fin de obtener de ella o de un tercero información o una confesión, de castigarla por un acto que haya cometido o se sospeche que ha cometido, o de intimidar a esa persona o a otras. No se considerarán tortura las penas o sufrimientos que sean consecuencia únicamente de la privación legítima de la libertad, o sean inherentes o incidentales a ésta, en la medida en que estén en consonancia con las Reglas Mínimas para el Tratamiento de los Reclusos.

2. La tortura constituye una forma agravada y deliberada de trato o pena cruel, inhumano o degradante”.

Deklarazio honek torturaren definizio bat ematen zuen, zeina 1984ko konbentzioaren definizioa zehazteko eredutzat erabili zen. Hala ere, hitzarmena ez bezala, deklarazioa juridikoki loteslea ez den dokumentua da, hau da, estatuek ez daukate obligaziorik bertan ezarririkoa errespetatzeko. Hitzarmenean berriz, hura onartu duten estatuak behartuak egongo dira bertan ezartzen dena errespetatzera. Ondorioz, torturaren kontrako hitzarmena prestatzen hasi ziren 1977an (De la Cuesta, J. L., 1990). Urteetan zehar hainbat proiektu aurkeztu eta erreforma ugari egin ondoren, hitzarmena onartua izan zen 1984ko abenduaren 10ean, Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala baino 36 urte geroago.

Arlo nazionalean, hau da, Espainiako legeetan berriz, torturaren definizioa Zigor Kodean aurkitu daiteke 174. artikuluan. Espainiako Konstituzioan ere aipamena egiten zaio, baina hurrengo atalean ikusi ahal izango denez, ez du definizio ezta zehaztasunik ematen. Beraz, Espainiako lege penaletan oinarrituta torturaren definizioa honakoa izango litzateke:

174. artikulua

“1. Agintari edo funtzionario publikoak tortura egiten du, bere karguaz abusatuz, pertsona baten aitortza edo informazioa lortzeko helburuarekin edo pertsona horrek gauzatu duen edo gauzatu duela susmatzen den egitatearengatik zigortzeko helburuarekin, pertsonari baldintzak edo prozedurak ezartzen dizkionean, beren izaera, iraupena edo bestelako inguruabarren ondorioz, gorputzeko edo buruko sufrimenduak eragiten dizkietenak, ezagutu, bereizi edo erabakitze ahalmenak ezabatu edo gutxitzen dizkietenak, edo beste edozein modutan pertsonaren osotasun moralaren aurka atentatu egiten dutenak. Torturaren errudunari bi urtetik sei arteko espetxealdi-zigorra ezarriko zaio atentatua larria bada; bestela, urtebetetik hiru artekoa. Edozein kasutan, adierazitako zigorrez gain, erabateko desgaitasuna zigorra ezarriko zaio, zortzi urtetik hamabi artekoa.

2. Zigor berberak ezarriko zaizkio, hurrenez hurren, espetxeetako edo adingabeen babes-etxe nahiz zentzotokietako agintari edo funtzionarioari, aurreko paragrafoan azaldutako egitateak gauzatzen baditu atxilotu, barneratu edo presoan inguruan”.

Hala ere, Espainiako Zigor Kodeko 174. artikulua 1995eko Kode Penalarekin berritu egin zen. Honen aurrekaria 1973ko Zigor Kodean jasotzen zen honako edukiarekin:

204 bis artikulua

“La autoridad o funcionario público que, en el curso de la investigación policial o judicial, y con el fin de obtener una confesión o testimonio, cometiere alguno de los delitos previstos en los capítulos I y IV del título VIII y capítulo VI del título XII de este Código, será castigado con la pena señalada al delito en su grado máximo y, además, la de inhabilitación especial.

Si con el mismo fin ejecutaren alguno de los actos penados en el artículo 582, párrafo segundo, el hecho se reputará delito y serán castigados con las penas de prisión menor en sus grados mínimo a medio e inhabilitación especial. Cuando los actos ejecutados sean algunos de los previstos en el artículo 585, el hecho se reputará igualmente delito y será castigado con las penas de arresto mayor y suspensión.

En las mismas penas incurrirán, respectivamente, la autoridad o funcionario de instituciones penitenciarias que cometiere, respecto de detenidos o presos, los actos a que se refieren los párrafos anteriores.

La autoridad o funcionario público que en el curso de un procedimiento judicial penal o en la investigación del delito sometieren al interrogado a condiciones o procedimientos que le intimiden o violenten su voluntad, será castigado con la pena de arresto mayor e inhabilitación especial.

Igualmente se impondrán las penas establecidas en los párrafos precedentes a la autoridad o funcionario que, faltando a los deberes de su cargo, permitiesen que otras personas ejecuten los hechos previstos en ellos”.

Nahiz eta artikulua honetan tortura hitza ez agertu, bere idazkeraren arabera ulertu daiteke torturaren delitua arautzen zuela. Gainera Kongresuko partidu sozialistak 1978ko urtarrilaren 24an aurkeztutako lege proposamenaren, artikulua honen aplikazioa proposatzen zuena, izenburua honakoa zen: “TORTURA. Modifica el Código Penal introduciendo sendos artículos en sus títulos VII y XII que tipifican las diversas formas de esta aberración delictiva” (Gobierno de España, 1978, 938 or.). 1995eko Kode Penalarekin torturaren tipifikazioa aldatu izan zen, baina hala ere, 174. artikulua gaur egun ezagutzen den bezala, azaroaren 25eko 15/2003 Lege Organikoaren erreformarekin ezarria izan zen.

Jose Luis de La Cuestaren (1990) arabera, torturaren definizioetik internazionalki onartutako ezaugarri minimoak ondorioztatu daitezke, horien artean: Ofentsa anitzeko delitua, berezia, ondoriozkoa, doluzkoa, joerazkoa eta ez-egiteagatik egiteagatik ere burutu daitekeena.

Alde batetik, definizioan ikusi daitekeen bezala, ofentsa anitzeko delitua kontsideratuko da, babesgarriak diren hainbat ondasun juridiko aurka egiten duen delitua delako. Ondasun juridiko hauek ere mota anitzekoak dira; izan ere, ondasun indibidual zein kolektiboen aurka joan daiteke. Torturak pertsonaren ezaugarri garrantzitsuenen aurka egiten du: bere pertsonalitatea eta osotasun fisikoa, psikikoa eta morala. Arrazoi honengatik De La Cuestaren (1998, 47 or.) hitzetan tortura: “se presenta además, en su definición internacional, como una forma especialmente reprobable de abuso de poder en el marco de la Administración Pública y de la Administración de Justicia, cuyo funcionamiento viene a desnaturalizar y pervertir”.

Definizioa ikusiz, argi geratzen da delitua kontsideratzeko subjektu aktiboa pertsona konkretu batzuk izan behar direla. Arrazoi horrengatik **delitu berezia** dela esaten da. Lege internazionalak aparte, zigor kodean ere adierazten da subjektu aktiboa funtzionarioa edo kargu publikoa betetzen duen pertsona izan beharko dela tortura dela esateko¹. Atal hau oso kritikagarria izan daiteke; izan ere, funtzio publikoa betetzen ez duten pertsonak ere tortura burutu dezakete. De la Cuesta (1990, 33 or.) autorearen hitzetan tortura “puede (y suele) ser practicada por particulares y/o expertos no funcionarios, integrados o no en fuerzas paramilitares o terroristas”. Baina hainbat autoreen arabera, torturaren definizioari lotuta dagoen baldintza bat da subjektu aktiboaren funtzio publikoa (Peters, E., 1985); izan ere, juridikoki ez delako ekintza edo

---

¹ Zigor Kodeko 174. Artikulua: “Agintari edo funtzionario publikoak tortura egiten du, (...)”

arlo pribatuarekin erlazionatutako gaia, baizik eta proba baten egikaritzarekin: testigantza edo aitortpena (De la Cuesta, J. L., 1990). Beraz, aurrerago ikusiko den bezala, testigantza edo aitortpenaren lorpenaren helburua, tratu txarretatik bereiziko duen elementua izango da, eta helburu hori lortzeko funtzio publikoa beharrezkoa da.

Ondoriozko delitua dela esan da gorago, izan ere, Konbentzioan azaldutako definizioaren arabera pertsona bati psikologikoak, fisikoak edo mentalak diren min edo sufrimendu larriak sortzean datza tortura. Min edo sufrimenduak sorraraztearen baldintza tortura kontzeptuaren oinarria da. Hau erreferentzia egiten dio, borondate indibidualaren askatasunari eragiten dioten portaerak erabiliz, pertsona baten ongizatean eraldaketak sortarazteari. Tratu hauek pertsonaren erresistentzia behera botatzeko gai izango ziren, bilatutako testigantza lortuz (De la Cuesta, J. L., 1990).

Larritasunaren baldintza ere eskatzen da tortura kontsideratzeko, hau da, soilik kasu larrienak izango dute torturaren izaera. Modu honetan tratu txar soiletatik bereizten da. Hala ere, nahiko arazotsua izan daiteke larritasunaren kontzeptua, izan ere, biktimaren erresistentzia edo torturatzaileren teknikagatik, pertsona bakoitzarentzako ekintza berdinak bestelako larritasuna izan dezake. Arrazoi horrengatik beharrezkoa da larritasunaren kontzeptua zehaztea, baina definizio zehatz baten faltan, interpretazioa epaileen esku uzten da gaur egun, horrek dakarren subjektibotasunaren arriskuarekin.

Atal honetan, garrantzitsua da gorago emandako bi idazkien definizioetan agertzen den zati bat aztertzea. Torturaren delitua aintzat hartzeko, beharrezkoa izango da sortutako sufrimendu larri horiek legitimatutako zigorren ondorioa ez izatea². Zilegiak diren zigorrak torturaren kontzeptutik baztertzerakoan, hauen bidez deklarazioa bilatzeko atea zabalik uzten da. Anbiguotasun handiko elementua sartzen da, beraz, torturaren definizioan, doktrinaren iritziz, estatuari legezkoak diren zigorren bidez tratu txarrak burutzeko aukera, edo zigor fisiko edo psikikoak mantentzeko edo ezartzeko baimena ematen zaiola dirudielako³ (De la Cuesta, J. L., 1990).

Doluz burutu beharreko ekintza da, halaber, tortura. Hau da, torturaren emaitzak bilatu behar dira, ezinezkoa da zuhurtzai ezagatik gertatzea, hain sufrimendu larriak ezin direlako hutsegite batengatik sortuak izan. Beraz, tortura nahita burutzen den ekintza bat da (De la Cuesta, J. L., 1990). Dolu zuzena beharrezkoa izango da kontuan

² 1984ko hitzarmenaren lehenengo artikuluko lehenengo puntuko azkenengo zata zera dio: “que sean consecuencia únicamente de sanciones legítimas, o que sean inherentes o incidentales a éstas.”

³ J. L. De la Cuestaren arabera, egokiagoa izango litzateke BASSIOUNIren “Proyecto del código Penal Internacional”-ean jasotzen den definizioa jarraitzea. Honako edukia dauka: “(...) la correcta ejecución de una sanción legal que no constituya tratamiento o pena cruel, inhumana o degradante”. Zita hau *Derecho Penal Internacional*, 139 or., liburutik hartzen du.

izanda tortura kontsideratzeko beharrezkoa den sufrimendu maila. Hau horrela izanda, gertatze bidezko doloa baztertu egiten da eta ez da tortura bezala hartuko ezta ere zuhurtzai ezagatik burututako ekintzak nahiz eta hauek larriak izan, lehen aipatu den bezala (De la Cuesta, J. L., 1998).

Beste aldetik, esan beharra dago torturak helburu bat jarraitu behar duela honela kontsideratua izateko. **Joerazko delitua** da. Helburu hau, konbentzioaren eta Kode Penalaren definizioetan agertzen den bezala, testigantzaren edo aitortpenaren lorpena izango da (De la Cuesta, J. L., 1998). Beraz, helbururik jarraitzen ez baldin badu ez da tortura izango, tratatu txarrak baizik.

Azkenik aztertu beharreko ezaugarria **ez-egiteagatiko egitea** da. Ulergarria da tortura ez-egiteagatik ere burutu ahal izatea; zan ere, tortura mota bat da baita ere pertsona bat bizitzeko behar dituen elementuak ez jasotzea edo pairatzen dituen gaixotasunetatik tratatua ez izatea (De la Cuesta, J. L., 1990). Gainera Espainiako Zigor Kodeko 174. artikulua definizioan ikusi daitekeen bezala, torturatzat hartuko da pertsona bat hurrengo egoeran jartzea:

“[...] a condiciones o procedimientos que por su naturaleza, duración u otras circunstancias, le supongan sufrimientos físicos o mentales, la supresión o disminución de sus facultades de conocimiento, discernimiento o decisión o que, de cualquier otro modo, atenten contra su integridad moral”.

Atal horretatik ulertu daiteke aipatutako egoera larriak sortzen dituzten ekintza guztiak tortura kontsideratuko direla, eta ondorioz, ez-egiteak ere sufrimendu fisikoak eta mentalak sortu ditzaketan heinean, torturaren definizioaren barne aurkituko dira eta zigortuak izan beharko dira.

2.2.b. Tortura eta tratu txarren arteko bereizketa

Aurreko atalean ikusi den definizioaren arabera, oso erraza izan daiteke tortura tratu txarrekin nahastea. Ondo bereizi beharreko bi termino dira; izan ere, torturaz hitz egiterakoan askotan tortura tratu txar hitzgatik aldatu egiten da sinonimoak izango balira bezala, eta kontzeptu bakoitzak definizio eta trataera desberdinak dauzka. Kontuan izan behar da, tratu txarrekin ez direla torturarekin jarraitzen diren arau berdinak jarraitzen, adibidez, ez zaizkie aplikagarria estradizioaren arauak ezta estatuek aplikatu beharreko neurriak edo obligazioak (De la Cuesta, J. L., 1990). 1984ko Europako konbentzioan tratu txarrak 16. artikuluan jasotzen dira. Bere edukia honakoa da:

16. artikulua

“1. Todo Estado Parte se comprometerá a prohibir en cualquier territorio bajo su jurisdicción otros actos que constituyan tratos o penas crueles, inhumanos o degradantes y que no lleguen a ser tortura tal como se define en el artículo 1, cuando esos actos sean cometidos por un funcionario público u otra persona que actúe en el ejercicio de funciones oficiales, o por instigación o con el consentimiento o la aquiescencia de tal funcionario o persona. Se aplicarán, en particular, las obligaciones enunciadas en los artículos 10, 11, 12 y 13, sustituyendo las referencias a la tortura por referencias a otras formas de tratos o penas crueles, inhumanos o degradantes.

2. La presente Convención se entenderá sin perjuicio de lo dispuesto en otros instrumentos internacionales o leyes nacionales que prohíban los tratos y las penas crueles, inhumanos o degradantes o que se refieran a la extradición o expulsión”.

Espainiako Zigor Kodeari dagokionez, tratu txarren definizioa 175. artikuluan jasotzen da eta honako edukia dauka:

175. artikulua

“Agintari edo funtzionarioak, bere karguz abusatuz eta aurreko artikuluan ezarritako kasuetatik kanpo, pertsona baten osotasun moralaren aurka atentatu egin badu, orduan, horri bi urtetik lau arteko espetxealdi-zigorra ezarriko zaio, atentatua larria bada, eta ez bada sei hilabetetik bi urte artekoa ezarriko zaio. Edozein kasutan, adierazitako zigorrez gain, egileari enplegu edo kargu publikoan aritzeko desgaitasuna berezia ezarriko zaio, bi urtetik lau artekoa”.

Ikusi daitekeen bezala, ez da definizio zehatzik ezta inguruabarririk ematen tratu txarrak torturarengatik bereizteko, adierazten den gauza bakarra da torturatzat hartzen ez diren ekintza iraingarriak ere zigortu egingo direla.

Artikuluaren lehenengo irakurketa egiterakoan, tratu txar eta torturaren artean adierazten den desberdintasun bakarra ekintzen larritasuna dela esan daiteke. Baina irakurketa sakonagoa egiterakoan, doktrinaren arabera, beste ondorio batzuk atera daitezke: alde batetik, ez da beharrezkoa funtzionarioa izatea tratu txarrak burutu ahal izateko; eta beste aldetik, tratu txarrak ez dute torturaren motibazioa jarraitzen.

Subjektu aktiboari dagokionez, ez da beharrezkoa funtzionarioa izatea konbentzioaren definizioan azaltzen den bezala. Aipatzen da beste pertsona batzuek ere delitu hau burutu ahal izango dutela autoritate baten menpe baldin badaude edo funtzionario kargua daukan pertsonaren baimena baldin badauka, besteak beste (De la Cuesta, J. L., 1990). Zigor kodeari dagokionez, ekintza burutzen duena funtzionario publikoa edo autoritate bat izan beharko dela esaten du, horrela ez izanez gero 173. artikuluan tipifikatutako portaera bat izango zelako.

Aipatutako beste desberdintasuna da tratu txarrak ez dutela helbururik jarraitzen. Hau da, tratu txarrak arrazoirik gabe sortutako kalteak izango dira eta ez helburu bat lortzeko (testigantza edo informazioa lortzea) torturan gertatzen den bezala. Beraz, tratu txarrak torturaren propioak diren helburuak barneratzen ez dituzten ekintza iraingarri edo apalesgarriak izango dira (De la Cuesta, J. L., 1998).

Hala ere, konbentzioak eta Zigor kodeak ematen dituzten definizioak ez dira nahikoak tratu txarrak eta torturak bereizteko. Gainera ez da larritasun kontzeptua zehazten eta ondorioz, zaila egiten da bereiztea zein portaera izan daitezkeen tortura eta zein tratu txarrak. Arrazoi honengatik, beharrezkoa egiten da jurisprudenziara jotzea, bertan hitz nahasgarri hauek modu argiago batean azaltzen saiatzen direlako interpretazio egokia lortzeko.

Bereizketa hau jasotzen duen Estrasburgoko tribunalaren jurisprudenzia garrantzitsuenetariko bat eta gaur egun oraindik erabiltzen dena, 1978ko Irlanda erresuma batuaren aurkako kasua (Caso Irlanda contra Reino Unido, 1978) izan da. Sententzia honen arabera IRA taldearen partaide batzuen aurka burututako bost ekintza ez ziren tortura kontsideratu, ez zutelako torturak sortzen duen sufrimendu larrien maila. Bost teknika horiek honakoak ziren:

- Pareta baten kontra zutik egotea: Atxilotutako pertsonentzat deserosoa zen posizio batean egotera behartzen zituzten orduetan zehar. Hankak eta besoak

bananduak egon behar ziren eta paretaren kontra eta eskuen behatzak buruaren gainetik paretara ukitzen. Posizio honetan gorputzaren pisu guztia hanketako behatzetan jartzen zen.

- Txanodunak: Atxilotuen buruak sakoekin estaltzen ziren momentu oro, itaunketan izan ezik.
- Zarata: Zarata handia zegoen geletan sartuak zeuden galdeketak baino lehenago.
- Loaren gabetzea: itaunketak baino lehenago lo egitea debekatzen zitzaien.
- Janari eta edariaren gabetzea: Janari eta edari kopuru txikia jasotzen zuten haien atxilotetan zehar.

Tratu txarren eta torturaren artean burutzen duen bereizketa ere ez da oso argia; izan ere, haien erabakia kalteen larritasunean oinarritzen dute larria zer den modu objektibo batean definitu gabe. Hau horrela izanda, kasu honen inguruan tribunalaren erabakia hurrengoia izan zen:

“Aunque las cinco técnicas, utilizadas de forma acumulada, hayan presentado sin duda alguna el carácter de un trato inhumano y degradante, teniendo como fin arrancar confesiones, denuncias o informaciones, y hayan sido aplicadas de manera sistemática, no han causado sufrimientos de la intensidad y crueldad particulares que implica el término tortura así entendido” (Caso Irlanda contra Reino Unido, 1978, 522 or.)

Kontuan izan behar da, sententzia hau 1978. urtekoa dela; beraz, gaur egun kasu honi emango litzaiokeen erresoluzioa beste bat izango litzateke seguruenik. Berriagoa den jurisprudentziara jotzen baldin badugu, larritasunaren kontzeptua ez da asko argitzen ezta ere, baina tratu txarren bereizketa zabalagoa eskaintzen dute. 2009. Urtean Auzitegi Nagusiak emandako sententzian (RJ 2009, 5742) , tratu txarren elementuak aipatzen dira. Honakoa esaten da:

- a) en cuanto al sujeto activo, tiene que tratarse de un funcionario público o autoridad, ya que en caso contrario la ley prevé la sanción por la vía del art. 173, si bien este último precepto refuerza la acción inflingiéndose un trato degradante, adjetivación que no se predica del acto comisivo en este delito, aunque puede considerarse implícito;
- b) en cuanto a la acción, el sujeto activo tiene que abusar de su cargo, lo que significa su comportamiento extralimitativo, prevaleciéndose de su condición pública, lo que produce una cierta intimidación para la consecución de sus fines y de sensación de impunidad en su comportamiento;
- c) el resultado consiste en atentar contra la integridad moral de una persona. El derecho a la integridad moral está reconocido constitucionalmente en el

art. 15 de nuestra Carta Magna (RCL 1978, 2836), que proscribe con carácter general los tratos degradantes y que se conecta directamente con la dignidad de la persona, cuyo art. 10º atribuye a la misma ser el fundamento del orden político y de la paz social;
 d) por último, los hechos no pueden ser constitutivos del delito de torturas, lo que le confiere un carácter residual”.

2.3. Lege-testuingurua

Aurreko atalean historian zehar emandako torturaren erabilera eta honen berragerpena azaltzen da. Atal honetan berriz, delitu honen abolizioa edo bere erabileraren gutxitzea bultzatu zuten legeak aztertuko dira. Torturaren historiaren ataletan ikusi ahal izan den bezala, torturaren inguruko legiazioa berandu agertu zen. Lanaren zati honetan XVIII. urtetik aurrera mundu mailan emandako torturaren aurkako legeen eboluzioa landuko da, gaur egungo Espainiako legedia aztertzen amaitzeko. Atal honekin lortu nahi dena legetan torturak duen presentziaren testu-inguraketa egitea da; izan ere, lege ugari existitzen direnez esanguratsuenak aztertzen dira soilik.

2.3.a. Maila unibertsaleko lege-testuingurua

Maila unibertsalean torturaren inguruan aurkitu ditzakegun lege aipagarrienak, nahiz eta gehiago egon, bost izango dira. Torturaren debekua ezarri zuen lehenengo nazioarteko legea 1948ko abenduaren 10ean idatzitako Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala izan zen, bere bosgarren artikuluan. Honen bidez, tortura estatuen agindupean lan egiten zuten funtzionarioen delitutzat ezarri zen, eta beste aldetik, portaera honek pertsonen duintasun eta integritate fisiko zein moralaren gainean sortzen zuen kaltea adierazi zen (Pérez Machío, 2009).

1966ko abenduaren 16an Eskubide Politiko eta Sozialen Nazioarteko ituna sinatu zen. Zeinaren bidez, ituna onartutako estatuek bertan agertzen ziren eskubideak bermatzera konprometitzen ziren. Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala ez bezala, pakto hau loteslea zenez estatuek behartuak zeuden bertan adierazten zena errespetatzera. Itun honen zazpigarren artikuluan jasotzen zen torturaren debekua. Artikulu honen erredakzioa Adierazpen Unibertsalaren bosgarren artikularen berdina zen (Pérez Machío, 2009). Baina instrumentu internazional hauek torturaren debekua soilik ezartzen zuten, tortura zer kontsideratu zitekeen adierazi gabe.

Aurreko ataleko 2.2.a. puntuan agertzen den bezala, torturari buruzko egin zen lehenengo definizioa 1975eko abenduaren 9an onartutako eta 3452 erresoluzioan eranskin bezala jasotako “Tortura eta beste Tratu edo Zigor Krudel, anker eta apalesgarrietatik pertsona guztiak babesteari buruzko deklarazioan” agertu zen. Definizio hau ondorengoan oinarritzen zen: askatasuna, bakea eta justizia ezartzeko beharrezkoa zela pertsonen duintasuna eta legearen aurreko berdintasuna bermatzea (Peters, 1985).

Baina aitortpena aurreko puntuan azaldu den bezala ez da dokumentu loteslea, eta ondorioz estatuek ez daukate hura jarraitzeko beharrik. Arrazoi horrengatik 1977. urtetik aurrera “Torturaren eta beste Tratu edo Zigor Krudel, Anker eta apalesgarrien kontrako hitzarmena” prestatzen hasi zen, zeina 1984ko abenduaren 10ean onartua izan zen. 1987an indarrean sartu zen, beharrezkoak ziren berrespenak lortu zituenean. Hitzarmen honen bidez tortura bere adierazpen guztietan debekatzen da, guda bezalako egoera bereziak salbuespen modura ez onartuz (Pérez Machío, 2009).

Hala ere, hitzarmena sinatu baino lehen 1955. urtean presoek tratamendurako gutxieneko arauak Nazio Batuen erakundeak onartu zituen. Arau hauen bidez ez zen tortura zuzenean debekatzen, baina sistema penitentiarioan presoek eskubideen eta tratamendu egokirako bermek pisu gehiago hartu zuten. Modu honetan zeharkako bide batetik torturaren kontrola gertatu zen, sistema penitentiarioaren gaineko kontrola handitzerakoan eta atxilotuen eskubideak gailentzerakoan. Arau hauek ez ziren behin betikoak izan, izan ere, denborarekin arau berriak sartuz joan ziren (Presoen tratamendurako gutxieneko arauak, 1955).

2.3.b. Europako lege-testuingurua

Maila Europarrean berriz, bi arau dira aipagarriak. Alde batetik, 1950eko azaroaren 4an onartutako “Giza Eskubide eta Oinarrizko Askatasunen Babeserako europar hitzarmena” aurkitu daiteke. 1953. urtean indarrean sartu zen eta bere helburua Europar batasunaren parte diren pertsonen giza eskubideak eta oinarrizko askatasunak babestea eta bermatzea da. Europar hitzarmen hau “Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalean” oinarrituta dago (Pérez Machío, 2009).

Bigarren guda mundialaren ondorioz Europan giza eskubideak babesten zituen araua beharrezkoa egiten zen, eta “Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalaren” aldarrikapenaren bidez Europan ere horrelako mekanismoa ezartzeko interesa sortu zen.

Hitzarmenak deklarazioaren idazkera berdintsua izaterakoan honetan ezartzen den torturaren debeku absolutua ere jasotzen da. Egoera zail eta berezietan ere torturaren debekua mantentzen da eta pertsonen eskubideak babesteko bermea adierazten da modu absolutu batean (Pérez Machío, 2009).

Beste aldetik, 1987ko azaroaren 26an onartutako “Torturaren eta beste tratu edo zigor krudel, anker eta iraingarrien prebentziorako Europar hitzarmena” aztertu beharra dago. Hitzarmen honen bidez torturaren eta tratu edo zigor krudel edo ankerren prebentziorako batzorde europarra sortzen da. Batzorde honen funtzioa preso dauden pertsonen tratamendua aztertzea izango da, eta horretarako noizean behin espetxeetan errebisioak egin beharko dituzte (Morenilla Rodriguez, 1988).

Torturaren inguruko hitzarmen europar honek izaera prebentiboa du, eta ez judiziala. Hitzarmenaren funtzionamendua Estatuaren eta bisitak burutu behar dituzten batzordearen arteko elkarlanean oinarritzen da. Beraz, ez da torturak salatzeke mekanismo bat, baizik eta tortura bezalako ekintzak ez burutzeko prebentzioa egiten duen instrumentua. Hitzarmen hau berresteko Estatuak konprometitu egiten dira haien lurraldeetatik tortura debekatu eta ezabatzea, onartu egiten dute nazioarteko erakundearen kontrola ekintza horiek guztiz erazteko (Morenilla Rodriguez, 1988).

Bisitarako batzordea osotasun moral handia duten eta Justizia administrazioan eskumena duten pertsonen osatuko dute. Hauek gehiago absolutuaren bidez aukeratuak izan beharko dira eta nazionalitate bakoitzeko ordezkari bakarra egongo da batzordean. Aurreko paragrafoan azaldu den bezala funtzio nagusia espetxeak bisitatzea izango da, presoek tratamendu egokia ematen zaiela ikusteko eta Estatuari gomendioak eman ahalko dizkiete hobetu beharreko zerbait aurkitzen baldin badute. Gomendioak ere emango dituzte tortura eta tratu txarrak prebenitzeko moduei buruz eta beharrezkoa izanez gero formazioa ere eskaini egingo da (Pérez Machío, 2009).

2.3.c. Espainiar estatuaren lege-testuingurua

Espainiar legee dagokienez garrantzia handia duten hiru arau aipatu daitezke: Espainiar Konstituzioa, Zigor Kodea eta Prozedura Kriminaleko Legea. 1978ko Espainiako Konstituzioko 15. artikuluan jasotzen da torturaren debekua. Debeku hau Konstituzioan jasota egoteak garrantzia handia dauka, izan ere, Espainiar Estatuaren lege gorena da eta bertan ezartzen dena errespetatu behar da. Artikuluak zera dio:

15. artikulua

“Denek dute bizitzeko eskubidea eta osotasun fisiko eta moralerako eskubidea, eta inori ezin pairaraziko zaio, ezein kasutan, ez torturarik, ez gizatasunaren edo duintasunaren kontrako zigor edo traturik. Ezeztatzen da heriotza zigorra, non eta lege penal militarrek ez duten besterik xedatzen gerra denborarako”.

Gainera, lege honetan duen kokapenari esker oinarrizko eskubideen barruan sartzen da eta babeserako berme osoak dauzka. Ezin izango da suspenditu eta inkonstituzionaltasun errekurtoa eta babes eskeko helegitea aurkezteko aukera egongo da. Artikuluan ikusi daiteke “ezein kasutan” debekatu egiten dela tortura eta tratu txarren erabilera. Beraz, torturaren erauzpen absolutua ezartzen da, gudak eta beste motako egoera berezietan salbuespenak debekatuz (De la Cuesta Arzamendi, 1998). Hala ere, ez da torturaren definiziorik ematen, eta ez da zehazten ezta ere zein printzipio jarraitu beharko diren tortura eta tratu txarren arteko bereizketa egiteko.

Torturaren debekua ez da soilik Konstituzioan aipatzen, baizik eta Zuzenbide penalean ere bere lekua daukala. Torturaren definizioa ikusterakoan aipatzen da zuzenbide penalean delitu honen lehen agerraldia 1973ko Zigor Kodean eman zela. Baina 204 bis artikulua honetan ez zen tortura hitza erabiltzen. Funtzionarioek burutu ezin zuten portaera ankerrak eta indarkeriazkoak azaltzen ziren bertan, baina hauen izaera kontuan izanda tortura delitutzat hartu zitezkeen nahiz eta espreski ez adierazi (De la Cuesta Arzamendi, 1998).

1995eko Zigor Kode berriarekin torturaren delitu autonomia sortu zen, eta honetan bai torturatzat definitzen da. Delitu hau 174. artikuluan jasotzen da eta, oinarri kontzeptualaren atalean azaldu den bezala, torturaren definizioa ezartzen da. Definizioa 1984ko hitzarmena eredu izanda burutu zen, eta beraz, tortura kontsideratzen da: agintari edo funtzionario publikoak, bere karguaz abusatuz eta pertsona baten aitortza edo informazioa lortzeko, pertsona horri kalte fisikoak edo moralak eragiten dioten teknikak erabiltzea (Pérez Machío, 2009).

Baina definizioa ezartzeaz gain, delitu honen zigorra ere jasotzen da Kode Penalean. 174. artikuluan jasotako zigorrak honakoak dira: bi urtetik sei arteko espetxealdi-zigorra ekintzak larriak baldin badira; eta larriak ez baldin badira urte batetik hiru artekoa. Espetxe zigorraz gain erabateko desgaitasuna ere ezarriko zaie, zortzi urtetik hamabi artekoa (Pérez Machío, 2009). Hala ere, aurreko atalean aipatu den bezala, nahiz eta zigorrak ezarri ez da larritasuna interpretatzeko irizpiderik ematen.

Ondorioz, jurisprudenziara jo beharko da tortura kasu baten aurrean aurkitzerakoan, larritasun hau zehazteko eta zigor egokia ezarri ahal izateko.

Ikusi daiteke Espainiar Estatua modu egokian jarraitzen dituela torturaren aurka sinatutako hitzarmenak, hauek berretsiz eta debeku absolutua ezarriz. Gainera delitu honen subjektu aktiboarekiko bateragarriak eta egokiak diren neurriak ezartzen dira, izan ere, espetxe zigorra ezartzen baldin bada, baina adibidez, bere kargua mantentzea uzten baldin bazaio ez litzateke arazorik konponduko (Pérez Machío, 2009). Hala ere, badauzka oraindik zuzendu beharreko elementu batzuk tortura erroitik guztiz kentzeko. Adibidez, Prozedura Kriminalaren Legean agertzen diren inkomunikazio epeak eta terrorismoaren kasuetan atxilotuaren eskubideak murrizteko baimena, zeinak tortura eta tratu txarren agerpena erraztu egiten duten.

Prozedura Kriminalaren Legea 1882ko irailaren 14an indarrean sartu zen. Honen bidez sistema penalean erabili beharreko prozedura erregulatzen da; baina torturaren inguruan garrantzia nagusia duen eta bertan erregulatzen den gaia inkomunikazioa da. Neurri hau legearen 509, 520 bis eta 527. artikuluetan arautzen da (Morentin, Landa, & Urmeneta, 2014). Esan bezala, inkomunikazioaren bidez terrorismo delituak burutu dituzten pertsonen eskubideen murrizketak pairatuko dituzte. Murrizketak 527. artikuluan aipatzen dira eta honakoak izango dira: alde batetik, bere abokatu ofizioz aukeratua izango da, beraz, ez du konfiantzazko abokatu bat izateko eskubiderik izango; beste aldetik, bere familia ez da bere atxilotetaz abisatua izango, eta ezta ere lekualdaketei buruz. Azkenik, ez du abokatuarekin elkartzeko eskubiderik izango eginbideen azterketa ondoren.

Inkomunikazioaren iraupena bost egunekoa izango da, nahiz eta beste bost eguneko luzapena eskatu daitekeen. Behin preso komunikazio erregimenean jartzen denean, epaileak beste hiru eguneko inkomunikazioa ezarri dezake. Beraz, neurri honen iraupena 13 egunekoa izango da (Morentin, Landa, & Urmeneta, 2014). Ulertu daiteke, beraz, nazioarteko erakundeen kezka inkomunikazioaren inguruan, eta muga hau txikitzeko eskaeren zergatia; izan ere, tortura gehienak inkomunikazio erregimenean gertatzen dira ikerketen arabera (Morentin, Landa, & Urmeneta, 2014.).

Torturaren azterketarako erabilitako legeak		
Nazioarteko mailan		
Legeak	Data	Artikulua
Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala	1948ko abenduaren 10ean	5. artikulua: “Ezin daiteke inor torturatu ezta inori zigor edo tratu txar, anker eta lotsarazlerik eman ere”
Eskubide Politiko eta Sozialen Nazioarteko Ituna	1966ko abenduaren 16an	7. artikulua: “Inork ez du torturarik pairatuko, ezta tratu edo zigor krudel, anker edo apalesgarrikerik ere”
Tortura eta beste tratu edo zigor krudel, anker eta Apalesgarrietatik pertsona guztiak babesteari buruzko deklarazioa	1975eko abenduaren 9an	Artículo 3. “Ningún Estado permitirá o tolerará...”
Presoen tratamendurako gutxienerako arauak	1955ean Nazio Batuek onartu, baina 1977an arau gehiago sartu ziren	
Torturaren eta beste Tratu edo Zigor Krudel, Anker eta Apalesgarrien kontrako hitzarmena	1984ko abenduaren 10ean	3. artikulua: “Ningún Estado permitirá o tolerará tortura u otros tratos o penas crueles, inhumanos o degradantes. No podrán invocarse circunstancias excepcionales tales como estado de guerra o amenaza de guerra, inestabilidad política interna o cualquier otra emergencia pública como justificación de la tortura u otros tratos o penas crueles, inhumanos o degradantes”.
Europa mailan		
Legea	Data	Artikulua
Giza eskubideen eta oinarrizko askatasunen babeserako Europako hitzarmena.	1950eko azaroaren 4an	3. artikulua: “Nadie podrá ser sometido a tortura ni a penas o tratos inhumanos o degradantes”
Torturaren eta beste tratu edo zigor krudel, anker eta apalesgarrien prebentziorako europar hitzarmena	1987ko azaroaren 26an	
Estatu mailan		
Legea	Data	Artikulua
Prozedura Kriminalaren Legea	1882ko irailaren 14an (509. artikulua 13/2003 LOaren 1. artikuluaekin aldatu zen, eta aurrerago 15/2003 LOaren azken xedapenaren 1.1.h)	509. artikulua: “1. Instrukzio-epaileak edo auzitegiak salbuespenez erabaki ahal izango du ikertutako egitateetan ustez esku hartu duten pertsonen atxiloketa edo espetxealdi

	atalarekin)	inkomunikatua, betiere horiek justiziaren eskutik ihes egin ez dezaten, pertsona horiek biktimaren ondasun juridikoen aurka jardun ez dezaten, delituarekin zerikusia duten frogak ezkuta, alda edo suntsi ez daitezen, edota beste delitu-egitate batzuk egitea saihets dadin. 2. Aurreko paragrafoan aipatu arriskuak saihesteko, presa-eginbideak gauzatu behar direnez gero, horiek egiteko behar den denbora bakarrik iraungo du inkomunikazioak. Inkomunikazioa ezin izango da izan bost egunekoa baino luzeagoa. Espetxeratzea auzian erabaki bada 384bis artikuluan aipatutako delituetatik baten ondorioz, edo bi pertsonak edo gehiagok elkarrekin hitzartutako edo modu antolatuan egindako delituen ondorioz; inkomunikazioa beste epe batez luzatu ahal izango da; epe hori ezin da izan bost egunekoa baino luzeagoa. Hala ere, kasu horietan berorietan, auziaren gaineko ardura duen epaile edo auzitegiak preso berritako erabakitzeko agindua eman ahal izango du, hura komunikazioan jarri eta gero ere, baldin eta, ikerketaren edo auziaren osteko garapena dela eta, horretarako arrazoiak badira izan. Bigarren inkomunikazio hori ez da inoiz ere izango hiru egunekoa baino luzeagoa. 3. Inkomunikazioa, edo, hala denean, horren luzapena erabakitzen duen autoan adierazi beharko dira neurri hori hartzeko zioak.
Espainiako Konstituzioa	1978ko urriaren 31n	15. artikulua: “Pertsona guztiek bizitza eta osotasun fisiko eta moralerako eskubidea dute, eta inoiz ezin dira meneratu torturetara ez eta zigor edo tratu ez gizakor edo itsusietara”
Zigor Kodea	1995eko azaroaren 23an	174. artikulua: “Agintari edo funtzionario publikoak tortura

		<p>egiten du, bere karguaz abusatuz, pertsona baten aitortza edo informazioa lortzeko helburuarekin edo pertsona horrek gauzatu duen edo gauzatu duela susmatzen den egitatearengatik zigortzeko helburuarekin, pertsonari baldintzak edo prozedurak ezartzen dizkionean, beren izaera, iraupena edo bestelako inguruabarren ondorioz, gorputzeko edo buruko sufrimenduak eragiten dizkietenak, ezagutu, bereizi edo erabakitzeko ahalmenak ezabatu edo gutxitzen dizkietenak, edo beste edozein modutan pertsonaren osotasun moralaren aurka atentatu egiten dutenak. Torturaren errudunari bi urtetik sei arteko espetxealdi-zigorra ezarriko zaio atentatua larria bada; bestela, urtebetetik hiru artekoa. Edozein kasutan, adierazitako zigorrez gain, erabateko desgaitasuna zigorra ezarriko zaio, zortzi urtetik hamabi artekoa”.</p>
--	--	---

3. Torturaren azalpena kriminologiaren teoriaren ikuspuntutik

Aurreko atalean historian eta legeetan zehar torturari emandako definizioa, trataera eta prebentzio moduak ikusi dira. Baina lan honen hasieran adierazi den bezala tortura ere alderdi soziala du, eta kriminologiaren ikuspuntutik honen zergatia eta prebentzioa azaltzeko beharrezkoa da teoria kriminologikoei buruz hitz egitea. Lanaren atal honetan kriminologian erabilitako hainbat teoria landuko dira. Honen helburua delituari kriminologiaren ikuspuntutik ematen zaizkion azalpenak aztertzea da, torturaren erabileraren zergatia eta prebentzio moduak ulertzen saiatzeko. Nahiz eta kriminologian teoria asko existitu, tortura azaltzeko lagungarrienak izan daitezkeenak aztertu dira. Azkenik, teoria hauek torturaren delitura aplikatuko dira, batean kokatu ahal izateko.

Aukeratutako sei teoriak honakoak dira: Eskola klasikoa, eskola positibista, elkartze diferentziala, teoria funtzionalak, kontrolaren teoriak eta gatazkaren teoriak. Eskola klasikoa eta positibista kriminologiaren lehenengo teoriak izanik, garrantzitsua

da horiek aipatzea, berriagoak diren teoriekin konparatu ahal izateko. Hauek delituaren erabilgarritasunaren teorian eta delituaren kausetan arreta jartzen dute, delitua prebenitzeko hainbat metodo proposatuz. Beste aldetik, aztertuko diren beste lau teoriak oinarri soziologikoagoa dute, kontuan izanda tortura gizartearen kulturatik eta ohituretatik sortzen den delitua dela (Zúñiga Rodríguez, 2007).

3.1. Eskola klasikoa

Eskola klasikoa XVIII. mendean sortu zen, garai horretako bidegabekeriaren eta botere abusuen kontrako doktrina iraultzailea bezala aurkeztuz (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Teoria honek krimena legearen urraketa bezala hartzen du, hau da, delituari arrazoia ematen diona legearen urraketa izango da, kontuan izan gabe delitugilearen ezaugarriak edo ingurugiroa delitua ulertzeko (García-Pablos de Molina, 2013). Ilustrazioaren ideien garaian, teoria hau bultzatu zutenen artean bi autore garrantzitsu aipatu daitezke: Cesare Beccaria eta Jeremy Bentham. Bi pentsalari hauen ideiak oso zabalduak izan ziren ilustrazioaren garaian eta praktikan jartzeko aukera handiak izan zituzten iraultza Frantsesa eta Ipar-amerikarra piztu zirenean (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

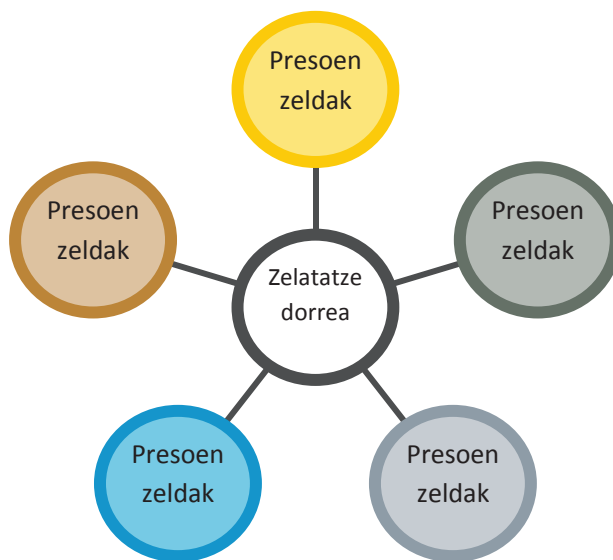
Beccaria bere liburuan “*De los delitos y de las penas*” jasotako ideiekin gizartea hunkitu zuen. Bertan jaso egiten ziren boterearen abusuarekin amaitzeko jarraitu beharreko pausoak. Autore honek kontratu sozialaren⁴ ideia jarraituz, legaltasun printzipioa oinarritu egiten du. Izan ere, garai horretan zegoen ziurgabetasunari aurre egiteko beharrezkoa zen legeak ezartzea zein portaera ziren delitu eta zeintzuk ez, askatasuna noraino iristen zen jakiteko (García-Pablos de Molina, 2009). Honetaz gain, ideia bera jarraituz, zigorren proportzionaltasun printzipioa eta erabilgarritasuna ere proposatu zituen. Beharrezkoa da autore honen arabera zigorrak erabilera bat izatea, ez duelako zentzurik gizarteak bere askatasunari uko egitea ezertarako balio ez duen zigorra onartzeagatik (García-Pablos de Molina, 2009).

Eskola klasikoaren bigarren autore esanguratsua Jeremy Bentham izan zen. Autore honek zigorraren erabilgarritasunaren teoria indarrez bultzatu zuen. Honen arabera minak eta atseginak giza portaera kontrolatu egiten dute. Delitugileak delitua

---

⁴ Kontratu sozialaren bidez gizartea legeak onartzen ditu, bere askatasunaren zati bati uko eginez, guztien ongizatea lortzeko.

burutzerakoan neurketa bat egingo du lortu nahi duenaren plazerraren eta ordaindu beharrekoaren artean (García-Pablos de Molina, 2009). Hala ere, nahiz eta presoek beharrak eta eskubideak eta zigorraren proportzionaltasuna bultzatu, zigorrari buruz daukan ideia prebentzio orokorrarekin erlazionatuta dago. Hau da, zigorrak delituaren prebentziorako erabiltzea bultzatzen du, plazerraren gutxitzea bilatuz (larderia erabiliz) (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Autore honek eragin handia izan zuen arlo penitentiarioan panoptikoaren ideiarekin. Honen bidez, zaindaria espetxearen erdian kokatzen da zelda guztiak begi-bistan dituela, baina bera ezin da ikusia ezta entzuna izan. Modu honetan, presoak ez dakite zelatatzen ari diren ala ez, eta ondorioz haien buruaren zaindariatik bihurtzen dira (García-Pablos de Molina, 2009).

1. irudia. Panoptiko ideiaaren diagrama.

Laburbilduz, eskola klasikoaren ideiak lau puntutan adierazi daitezke: alde batetik, erabilgarritasun printzipioa bultzatzen da, zeinaren bidez giza portaera plazerra lortzera eta mina ekiditera zuzentzen den. Beraz, delitua, hau sortarazten duen plazerra edo sariaren ondorioz burutzen da beti; beste aldetik, pertsona guztiak gaitasuna dute haien portaeraren gainean erabakitzeke, eta beraz, delitua burutu ala ez erabakiko dute ongizate eta galerak neurtu ondoren, haien borondatea hura izanda. Azkenik, zigorraren helburua aipatu daiteke, honek delituaren bidez lortzen den plazerra gutxitzeko helburua izango du eta ondorioz, delituak ekartzen duen ongizatea baino kalte handiagoa ekarriko du (proportzionaltasuna mantenduz). Modu honetan bi helburu lortu nahi dira: prebentzio orokorra, hau da, gizartea arrazoiak izatea deliturik ez burutzeko; eta prebentzio berezia, delitugileari zuzentzen dena berriz deliturik ez burutzeko (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

Esan beharra dago herrialde gehiengoen gaur egungo sistema penala oinarritutako disuasio teoriak eskola klasikoan duela jatorria. Delituak zehazten dituzten legeak ezartzen dira eta, hauek ez burutzeko disuasio modu bezala, delitua burutzen duenari zigorra ezartzen zaio (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006, 184-185 orr.).

3.2. Eskola positibista

Kriminologiaren finkatzeak zientzia enpirikoa bezala eskola positibistaren sorrerarekin oso erlazio estua dauka. Eskola hau XIX. mendean sortu zen eskola klasikoari aurka egiteko asmoarekin (García-Pablos de Molina, 2009). Positibismoaren sorrerarekin eskolen arteko gatazka hasi zen, zehazki, metodo eta paradigmaren arteko gatazkak (García-Pablos de Molina, 2013). Delituaren analisisian aldaketa gertatu zen: eskola klasikoak sistema penalaren irrazionaltasunaren aurka borroka egiten zuen bitartean, eskola positibistak delituaren kausen kontra borroka egiten zuen, metodo zientifikoa erabiliz (García-Pablos de Molina, 2009). Eskola klasikoan ez bezala, positibismoan, zuzenbide penala bigarren maila batean kokatzen da, honen eragina zalantzan jartzen baita. Izan ere, zuzenbidearen bidez ezin da aldatu, adibidez, biologikoki ezarrita dagoena (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

Teoria honen arabera delituaren sorrera eta desagertzea ez dauka zer ikusirik zuzenbideak ezartzen dituen zigorrekin, baizik eta bere kausa propioak dituela. Ondorioz, delituaren prebentziorako eraginkorragoa izango da errealitate sozialean eragina duten neurriak ezartzea, espetxe zigorrek baino (García-Pablos de Molina, 2009). Kriminologia positibistaren autore esanguratsuenak Césare Lombroso (1835-1909), Enrico Ferri (1856-1929) eta Raffaele Garofalo (1852-1934) izan ziren (García-Pablos de Molina, 2009).

Césare Lombroso kriminologia modernoaren aitatzat hartzen da. Bere ekarpen nagusia zientzia naturaletan (biologia, medikuntza, fisika...) erabiltzen ziren metodoak delinkuentziaren azterketan erabiltzearena izan zen (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Lombrosoren teoriak antropobiologikoak izan ziren bere hasieran, nahiz eta geroago eboluzionatu. Autore honen arabera, delitugileak beste pertsonetatik bereiztu egiten dira jatorri atabiko edo endekapenezkoa duten anormaltasun eta estigmengatik. Beraz, delitugileak pertsona arruntak baino gutxiago izango dira, gaixotasuna dutenak eta eboluzionatu ez dutenak, hau da, gizaki primitiboak (García-Pablos de Molina, 2009).

Bere teoriak formulatzeko analisi ugari egin zituen, izan ere, bere teoria formulatu baino lehen delitugileen 400 autopsia burutu zituen eta bizirik zeuden 6000 delitugile behatu zituen. Horretaz gain, delitugilearen jatorri atabikoa frogatzeko Europako hainbat espetxeen 25000 presoekin ikerketa bat burutu zuen (García-Pablos de Molina, 2009). Honen bidez ikusi zuen espetxeetako delitugileek pertsona arruntek ez zeuzkaten ezaugarri biologikok zeuzkatela, horien artean kopeta txikiagoa, garezurra txikiagoa eta hezur-malar handiagoa. Honen ondorioz, delitugile atabikoaren edo jaiotako delitugilearen teoria azaltzen du, zeinaren arabera, delitugileek antzinako gizakien herentzia jasotzerakoan atabismoa pairatzen dute, eta ondorioz portaera deliktiboak burutzen dituzte (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

Enrico Ferri Lombrosoren teoriak garatu egin zituen, baina ez zituen bere osotasunean bereganatu; izan ere, garrantzia gehiago eman zien delituaren sorkuntzan elementu politiko, sozial eta ekonomikoei (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Ferrirentzak delitua anomalia biologiko, fisiko eta sozialaren ondorioa zen. Autore honen arabera, delinkuentziak dinamika propioa du eta estatistika kriminalak erakusten duen bezala dinamika hori ez dauka erlazioa juristek ezarritako legeekin, baizik eta gizartearen hainbat ezaugarriekin (sexua, adina, arraza, ekonomia...) (García-Pablos de Molina, 2009).

Biologiaren eragina ere jarraitzen du, defendatuz delitugile batzuk delitugile izateko jaiotako izan zirela eta, beraz, beste pertsonetatik bereizten zituzten ezaugarriak zituztela. Kriminologiari egindako ekarpen nagusienetariko bat, Lombroso bezala, delitugileen kategoria bat burutzea izan zen (1. laukia), non adierazten ziren ezaugarri biologikoak zituzten delitugileak eta ezaugarri hauek ez zituztenak (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Delituarekin amaitzeko zuzenbidea aplikatzearekin soilik nahikoa ez dela adierazten du, baizik eta aldaketa politiko, sozial eta ekonomikoak bultzatu behar direla; delituaren oinarri soziologikoaren eraldaketa emanez delinkuentzia prebenitzeko (García-Pablos de Molina, 2013).

Azkenik, Lombrosoren beste jarraitzailea Raffaele Garofalo izan zen. Autore honen delinkuentziaren teoria Lombrosoren antropobiologiatik eta Ferriren soziologiatik baztertu, eta anomalia psikiko edo moraletan oinarritzen da. Honen arabera, anomalia morala ez da gaixotasun psikologiko arrunta izango, baizik eta aldaketa psikikoa, zeina heredatu egiten den eta gutxiagotasuneko arrazetan, gizarte modernoetan baino gehiago agertuko dena (García-Pablos de Molina, 2013). Gizartearen babes bilatzen du eta delitugilerik gabeko gizarte baten aldekoa da. Ez du

prebentzioa babesten eta delinkuentziarekin amaitzeko arraza kriminalaren amaiera proposatzen du, hauek bizitza osorako espetxeratuz edo akatuz (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

LOMBROSO	FERRI	GAROFALO
Delitugile atabikoa	Delitugile natoa	Hiltzailea
Ero morala	Delitugile eroa	Indarkeriazko delitugilea
Epileptikoa	Pasiozko delitugilea	Lapurra
Eroa	Delitugile ez-ohikoa	Lizunkoia
Ez-ohikoa	Ohiko delitugilea	
Pasiozko delitugilea	Zuhurtzigabekeriagatiko delitugilea	

1. taula. Lombroso, Ferri eta Garofalo autoreen delitugileen sailkapena.

Teoria honekin amaitzeko, positibismoaren supostuen laburpena egitea beharrezkoa da. Epigrafe honetan ikusi den bezala, eskola positibista delitua gertaera naturala eta egiazkotzat jotzen dute eskola klasikoaren abstraktismoa baztertuz; beste aldetik, kaltegarritasuna ez da zuzenbide-kontrakotasunarekin lotzen, baizik eta bizitzan sozialean emandako egoerekin. Gainera, eskola klasikoarekin konparatuta, positibistek delituaren azterketa delitugilearekin eta errealitate sozialarekin burutzen dute. Baina positibismoaren alderdi esanguratsuena delituaren kausen identifikazioaren azterketa da (García-Pablos de Molina, 2013). Hala ere, gorago ikusi den bezala, autore positibistak kontrajarri egiten dira haien ideietan, izan ere, delitugileak natoak direla adierazten dute, baina, aldi berean, delitugile guztiak natoak ez direla.

3.3. Elkartze diferentziala

Elkartze diferentzialaren teoria Sutherland autoreak proposatu egiten du (García-Pablos de Molina, 2013). Teoria honen arabera portaera deliktiboa ezin da azaldu moldatu gabeko maila baxuko pertsonen portaeraren bidez, baizik eta balore kriminalen ikasketaren ondorioa bezala. Hau da, delinkuentzia pobreziaren faktoreagatik baino gehiago gertatzen da eta ezin da baztertu pertsonaren bizitza esperientzia ekintza deliktiboetatik. Delitua ez da heredatzen edo imitatzen, baizik eta komunikazio eta

interakzioko prozesu arrunten bidez jarrera eta balore kriminalak ikasi egiten direla, eta hauek edozein pertsonak ikasi dezake edo edozein kulturaren eman (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

Sutherlandek delinkuentzia Chicagoko eskolak sortutako elkarreragin sinbolikoaren bidez azaldu egiten du. Honen arabera pertsona bakoitzak bere esperientzietan oinarrituta gauzei definizio bat ezartzen diote, eta modu honetan haien ikuspuntu orokorra sortu egiten dute. Beraz, nahiz eta objektua edo egoera berdina izan pertsona bakoitzarentzat esanahi bat izango du eta ondorioz egoera berdinen aurrean pertsona batzuk delitua burutuko dute eta beste batzuk ez (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Beraz, delinkuentzia gertuko taldeen komunikazioaren bidez ikasi egiten den portaera bat da, hauen bidez definizioak ezartzen direlako. Ingurugiroa deliktiboa baldin bada definizio horiek delinkuentzia onartzera zuzenduko dira (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

Eskola klasikoarekin alderatuta, Sutherland ez du atsegina eta minaren teoria defendatzen. Pertsona guztiak pozik bizi nahi dira eta estatus altua izan, eta beraz, ezin dira bereiztu delitugileak eta pertsona arruntak plazerraren edo estatusaren nahiaren ezaugarri orokorraren bidez (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Positibismoa ere alderatzen du, delinkuentzia ikasi egiten dela esaterakoan eta ez jaiotzetik gertatzen dela. Beste aldetik, Chicagoko eskolak proposatutako gizarte desantolakuntzaren terminoa erakunde sozial diferentzialagatik ordezkatzeko proposatzen du. Bere ustetan delinkuentzia ez da gizarte desantolakuntzagatik gertatzen, baizik eta portaera delitugileetara edo ez delitugileetara zuzentzen diren gizarte erakundeen existentziagatik. Beraz, delitua emateko arrisku gehiago egongo da asoziazio taldea delinkuentziara zuzentzen baldin bada (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

3.4. Teoria funtzionalak

Teoria hauen arabera delitua fenomeno sozial, funtzional eta arrunta da, edozein gizarte osasuntsuan neurri batean existitu beharrekoa (García-Pablos de Molina, Tratado de criminología, 2009). Teoria hauetan garrantzi handia hartu zuen terminoa anomiarena izan zen. Anomiak bere zentzu etimologikoan arauen falta esan nahi du, eta autore funtzionalistek gizartearen garapen, egitura eta organizazioarekin erlazionatu egin zuten. Teoria hauen ordezkari esanguratsuenak Emile Durkheim eta Robert Merton izan daitezke (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

Durheimenzako delitu tasa bat arrunta izango da delitua gehiengoaren gizarteak ezarritako arauen urraketa den heinean. Hau da, gizartea barne kohesioa mantentzeko arauak ezarriko ditu eta, beraz, gehiengoak onartutako arauetatik baztertzen diren portaerak desbideratuak kontsideratuko dira. Beraz, zigorra ere paper garrantzitsua jokatuko du autore honen teorian; izan ere, delinkuentzia gizartearen barne kohesioa indartzen baldin badu, zigorraren bidez delituak burutzen ez dituzten pertsonen jarrera premiata eta indartu egingo da sistemarekiko konfiantza mantenduz (García-Pablos de Molina, 2009). Baina gizartearen aldaketa azkarraren ondorioz arau hauen eta balore sozialen eraginkortasuna galdu egiten da, kontzientzia kolektiboa galduz. Durheimen anomien bidez azaldu egiten du aldaketa eta baloreen galera hura (García-Pablos de Molina, 2013).

Mertonen arabera anomia gizartean gertatzen den baloreen aldaketa azkarraren ondorioz pertsonak haien portaera gidatzeko balorerik gabe geratzearen prozesua izango da (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Beraz, gizarteak ezarritako baloreak lortzeko legitimoak ez diren bideak erabiltzen dira, desbiderazioa sortuz. Gauzak horrela ikusita kontsideratu daiteke Mertonentzako anomien arazoa gizarte baloreen eta hauek lortzeko medioen arteko desadostasunean egongo zela. Gizarteak medio hauek pertsona guztientzako neurri berdinean ez banatzerakoan, baztertutako pertsonak bide ez legitimoak bilatuko dituzte balore horiek lortzeko (García-Pablos de Molina, 2009). Autore honek bost bide aurreikusi zituen gizarteak ezarritako baloreetara iristeko (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006):

- **Adostasuna:** Gizartearen gehiengoaren erantzuna da. Bide hau hartzen duen pertsonak onartzen ditu gizarteak ezarritako baloreak eta hauetara iristeko bideak, nahiz eta helburu gorenetara inoiz ez iritsi.
- **Berrikuntza:** Erantzun hau ematen duen pertsonak gizartearen baloreak onartu egiten ditu, baina ez horiek lortzeko bideak. Helburu hauek lortzeko bide berriak bilatuko ditu eta kasu askotan legearen aurkako erantzunak izango dira.
- **Erritualismoa:** Kasu honetan ez dira helburu sozialak jarraitzen, baina bideak onartzen dira. Hau da, ez daukate bizitza hobea edo diru gehiago izateko desiorik, bere bizitza arruntarekin jarraitzen dute bide berriak bilatu gabe.
- **Baztertzea:** Erantzun honetan ez dira ez helburu sozialak ez bideak onartzen, baina horren aurka borroka egin beharrean gizartetik baztertzen da. Kasu honen adibide egokiena etxebizitza gabeko pertsonak izango ziren.

- **Matxinada:** Azkenengo suposizio honetan ez dira ez helburuak ez bideak onartzen, baina baztertzean ez bezala, horren aurka borrokatzen da. Gizartearen eraldaketa sortzea bilatzen da kasu hauetan.

	Gizarte baloreak	Bideak
Adostasuna	+	+
Berrikuntza	+	-
Erritualismoa	-	+
Baztertzea	-	-
Matxinada	- (eraldaketa)	- (eraldaketa)

2. taula. Merton proposatutako bost bideak.

3.5. Kontrolaren teoriak

Orain arte ikusitako teoriak delinkuentzia bultzatzen duten arrazoiak azaltzen saiatzen dira. Kontrolaren teoriak berriz, pertsona bat legeak errespetatzera bultzatzen duten faktoreak aztertu egiten ditu delitua azaltzeko (García-Pablos de Molina, 2009). Teoria hauen arabera pertsonak delitua baztertu egiten dute arauak errespetatzeko interesa daukalako, hauek urratuz gero kalteak handiegiak izango zirelako (García-Pablos de Molina, 2013).

Kontrolaren teorien artean Travis Hirschi autorearena azpimarratu beharra dago. Honen Finkatze sozialaren teoriaren arabera ekintza deliktiboetatik baztertuta mantentzeko beharrezkoa da gizartean ondo gizarteratua dauden harremanekin kontaktua izatea. Beraz, delinkuentzia emango da delitu horiek ez burutzeko beharrezkoak diren harreman sozial eta arauen galera edo gabeziaren ondorioz (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006). Hau horrela izanda, eraginkorragoak izango dira delituak prebenitzeko berehala ezarritako zigorrak (lagunen errefusapena adibidez) espetxea eta beste zigor penalak baino. Teoria honen arabera lau dira finkatze soziala ezartzen duten elementuak (García-Pablos de Molina, 2009):

- **Atxikimendua:** Beste pertsonekin ezartzen diren harremanei erreferentzia egiten die. Atxikimendu hori delituak burutzen ez dituzten pertsonenganakoa baldin bada delinkuentziara zuzentzeko arrisku txikiagoa egongo zen. Baina beste pertsonenganako atxikimendua txikia baldin bada gizarteratzea ez da ondo emango

eta ondorioz oztopo gutxiago egongo dira delituak burutzeko (García-Pablos de Molina, 2009).

- **Konpromisoa:** Gizartea bizitza aurrera eraman ahal izateko ohiko baloreak bereganatu egiten ditu, eta zenbat eta balore horiek garrantzitsuagoak edo pisutsuagoak izan orduan eta aukera gutxiago egongo dira delituak burutzeko. Hau horrela izango da ohiko baloreak gizartearekiko konpromisoa direlako eta beraz, delitua burutuz gero, konpromiso horren bidez lortutako harremanak, lorpenak edota lortutako egoera galdu egingo ziren (García-Pablos de Molina, 2009).
- **Parte hartzea:** Gizartea osatzen duten ekintza ohikoetan parte hartuz gero delinkuentzia burutzeko arriskua txikiagoa izango da. Ekintza hauen bidez ohiko baloreak ikasi egiten dira eta beraz, zenbat eta handiagoa izan parte hartze hau txikiagoa izango da delinkuentziaren presentzia (García-Pablos de Molina, 2009).
- **Sinesmenak:** Pertsona baten sinesmenak zehaztu egiten dute delituak burutzeko dauzkan aukerak. Hau da, bere sinesmenak ohiko baloreekin bat egiten badute edo beste pertsona batzuekin balore moralak partekatzen baldin baditu delituak burutzeko arriskua txikiagoa izango da (García-Pablos de Molina, 2009).

3.6. Gatazken teoriak

Epigrafe honetan gatazkaren teoriak landuko dira. Teoria hauen arabera gizartean bestelako pentsamendu duten taldeak existitzen dira, eta hauek ados ez jartzerakoan delinkuentzia sortzen da (García-Pablos de Molina, 2013). Gatazka teorien printzipioek dioten bezala, gizarte ordena taldeen arteko gatazkan egongo da eta ez adostasunean. Gatazka ez da patologikoa eta gizarte guztietan aurkitu beharreko elementua da, hauek gizarte konplexuak diren bitartean. Funtzionala izango da baita ere, gizartearen aldaketa positiboa bultzatzen duelako. Zuzenbideari dagokionez, gatazken teorien arabera, boterea duten maila sozialen interesak defendatzen duen sistema izango da. Giza kontrolaren funtzioa beteko du baita ere, baina aipatu den bezala, maila altuko pertsonen interesak babesteko sortutako legeen bidez egingo da. Beraz, zuzenbidea klaseen arteko desberdintasunak areagotu egingo ditu, eta botere desberdintasun horren ondorioz desbiderazioa sortuko da (García-Pablos de Molina, 2009).

Bi gatazka mota azaldu daitezke lan honetan: kulturala eta soziala. Gatazka kulturalen teoretan kriminaltasuna aldaketa sozialaren ondorio da, eta faktore kriminogenoa taldeko kulturaren kontradikzioa izango litzateke. Gizartean hainbat talde egoterakoan, portaera eta kontrako arauak sortzen dira, eta horren ondorioz gatazka dator (García-Pablos de Molina, 2013). Gatazka sozialen teorientzako gizartea gero eta talde gehiago dauzka, eta horren ondorioz arazoak sortzen dira talde hauek gizartean haien lekua bilatzen dutenean. Vold autorearen arabera, pertsonak taldeko gizakiak dira, eta pertsona bakoitza bere intereseko taldea izango du, hainbat elkarte sortuz. Talde hauen interesak kontrajarri egiten dira eta gatazka sortzen da haien egoera mantentzen edo hobetzen saiatzerakoan (García-Pablos de Molina, 2009).

3.8. Teoria kriminologikoen aplikazioa torturaren delitura

Hirugarren puntu honetan zehar teoria kriminologiko batzuk ikustea posiblea izan da. Puntu honetako azkenengo epigrafearen bidez lortu nahi dena azaldutako teoria horiek torturaren delitura nola aplikatu daitezkeen ikustea izango da.

Teoria klasikoei dagokienez honako planteamendua lortuko zen: Torturatzaila pertsona arrunta da eta bere borondateagatik burutu egiten du torturaren portaera. Jarrera hau erabilgarritasuna du berarentzat, honen bidez aitorten bat lortzen duelako bere lana aurrera eramateko. Legeak portaera hau zigortu egiten duenez delitua burutzen arituko ziren, lege urraketa eman delako. Beraz, sistema judiziala lorpen horiek gutxitzeko prebentzioa egin beharko zuen zigor proportzionalak ezarriz.

Lehenengo planteamendu honen arazoa aztertutako azkenengo puntuan dago, hau da, zigorra ezartzean. Izan ere, tortura funtzionarioek burutzen duten delitua baldin bada, eta funtzionario hauek estatuaren agindupean jarduten baldin badute, zein nolako prebentzio ezarri dezake estatuaren agindupean ere lan egiten duen sistema judiziala? Gainera, torturatzailen plazerra aitortpena lortzea dela kontsideratzen baldin bada, ez al da hau baita ere sistema judizialaren helburuetako bat? Hau kontuan izanda, ezin da esan torturaren delitua lege urraketa soila denik eta irrazionala suertatzen da honen prebentzioa eta kontrola sistema judizialaren eskuetan soilik ustea eskola klasikoa proposatzen duen bezala.

Beste aldetik, teoria positibistak aplikatuz, torturatzaila gizaki atabikoa izango litzateke eta ondorioz pertsona arruntak baino garapen gutxiagoko gizakiak. Tortura

delitua izango da gizartea arriskuan jartzen duelako. Adibidez, Ferri autorearen ideiak kontuan hartzen baldin baditugu, tortura torturatzaileraren ezaugarri indibidualak, ezaugarri sozialak eta faktore fisikoak elkartuz gertatzen den delitua izango zen. Beraz, fenomeno soziala izaterakoan, honen prebentzioa tortura sortarazten duten faktore sozial horietan eragiten duten ekintzen bidez burutu beharko zen. Ondorioztatzen da zuzenbidearen bidez soilik ezinezkoa izango dela tortura delitua gizartetik ezabatzea Ferriren teoriaren arabera.

Elkartze diferentzialaren arabera delitua ikasi egiten den portaera bat da. Beraz, tortura ere ikasi egiten den delitua izango da. Teoria hau aplikatuz, polizia berri sartu den pertsona bat bere inguruan tortura eta indarkeria erabiltzen dela ikusten baldin badu, portaera horiek ikasi egingo ditu, etorkizunean berak ere jarrera horiek erabiliz. Bere esperientziaren arabera egoerari esanahi bat emango dio, eta delitua burutzea erabakiko du. Sutherland autorearen arabera polizia horren esperientzia berdina izan ez duen pertsona batek egoera berdinen aurrean ez zuen portaera berdina izango. Baina poliziaren ingurugiroa indarkeriazkoa izan denez delitua onartu egiten da aitorten bat lortzeko.

Mertonen anomiaaren teoria aplikatuz, torturatzailerak pertsona arrunta izango zen, zeina helburu sozialak bide legitimoak lortzea ezinezkoa dela ikusterakoan bide berriak erabiltzen ditu. Berritzaileen kategorian sartuko ziren beraz. Delitu honen kasuan helburu soziala delitu baten inguruko aitortpena lortzea izango litzateke eta bide arruntak erabiliz (frogen ikerketa edo lekukoen testigantzen analisia) helburu hori lortzea ezinezkoa egiten zaionez torturaren bide ez legitimoa erabiltzen du.

Kontrolaren teoriaren arabera, torturaren delitua emango da ekintza ez legalak ez burutzeko beharrezkoak diren harreman sozial eta arauen galera edo gabeziaren ondorioz. Beraz, torturatzailerak beste pertsonekin eta baloreekin harreman estuak ez dituen pertsona izango da. Harreman hauek galtzeko arriskurik ez egoterakoan tortura burutzea errazagoa izango da, ez dituelako galerarik sorraraziko bere ingurugiroan. Honen adibidea ikusi daiteke GAL taldearen partaidea izandako Jose Maria Velazquez Guardia Zibilaren aitortpenean. GAL taldean sartzea proposatzearen arrazoietakoa bat bere familiarekin egoera txarrean egotea izan zen. Beraz, pertsona hau ez zeukan ezer galtzeko tortura burutzea erabakitzen baldin bazuen (Punto y Hora de Euskal Herria, 1986).

Azkenik gatazkaren teoriak aplikatzen dira. Tortura delituaren kasuan adibide bat jartzeko bi talde bereiztu daitezke: estatuaren agindupean lan egiten duten

funtzionarioek eta estatuaren kontrako ideologia duten pertsonak. Bi talde hauen arteko sinesmen eta arauetan kontradikzioa gertatzen denez gatazka sortzen da, eta gatazka horren ondorioz tortura delitua burutzeko arriskua. Funtzionarioek bere lana egikaritzeko beraien ideak eta haien interes taldea defendatu nahian tortura burutuko dute, kontrako taldearen ideiak urratuz eta haien egoera txartzuz.

Argi geratzen da ez dagoela teoria kriminologiko absoluturik torturaren delitua (ezta beste delitu motak) azaltzeko, eta pertsona bakoitzak teoria bat aukeratuko du haien konbentzimenduaren arabera. Gaur egungo teoriak onartzen dute delitua oso konplexua dela teoria bakun baten bidez solik azaltzeko. Delituan sorkuntzan aldagai biologikoak, ingurugirokoak, indibidualak zein sozialak ere parte hartzen dutela onartzen dute eta, ondorioz, teoria kriminologikoak gero eta konplexuagoak dira (García-Pablos de Molina, 2013). Azaldutako teoria bakoitza hainbat elementu esleitzen dizkio delituaren definizioari, baina hauek ez dira guztiz kontrakoak eta, beraz, teoriak integratzea posiblea dela esan daiteke (García-Pablos de Molina, 2013).

Amaitzeko, atal honen hasieran adierazi den bezala, ez da nahikoa eskubideak bermatzea eta lege penalak edo internazionalak sortzea torturarekin amaitzeko. Tortura delituaren atzetik portaera honek baldintzatzen duten harreman sozialak daude. Aurreko epigrafeetan ikusitako teoria gehienak delitua elementu soziala bezala hartzen dute, eta hura prebenitzeko harreman sozialen kontrola eman behar dela adostu egiten dute gehienak. Teoria hauek torturaren delitua aplikatuz ondorioztatu daiteke torturatzailea ez dela jaiotzen, baizik eta sortu egiten dela. Hau da, gizarteak eta honetan sortzen diren harremanek sortzen dute torturatzailea.

Torturatzailea indarkeriazko ideologia bat existitzen denean sortuko da. Indarkeria ideologia honen bidez, terrorismo delituaren bidez estatu demokratikoa probokatu egiten da, estatuko indarren gorputzen ekintzak deslegitimatuz. Modu honetan estatua pertsona hauen kontra indarkeria burutzerakoan autobetetako iragarpena gertatzen da, estatu demokratikoaren autoritarismoa gertatzen delako. Gizartearen betebeharra izan beharko zen funtzionario publikoen ekintzen kontrola eramatea eta tortura zein tratu txarrak abolitzeko eta prebenitzeko programak bultzatzea (Zúñiga Rodríguez, 2007).

Atal honen teoriaren bidez ikusi den bezala, tortura gizarte osoari eragiten dion portaera bat da eta, ondorioz, gizarteak bere pentsamendua aldatu behar du delitu hau sistema penaletik desagertzeko. Indar gehien izango duen prebentzioa, beraz, prebentzio

informala izango da, nahiz eta formala ere beharrezkoa izango den torturaren abolizio erreala emateko.

4.Tortura ikerketa proiektua 1960-2013

Orain arte ikusitakoaren laburpena eginez honakoa esan daiteke: bigarren puntuan torturaren historia ikusi ahal izan da, eta honetan zehar bere erabileraren aldaketa nolakoa izan den aztertu da. Beste aldetik, delitu honi zein nolako definizioa ematen zaion ikusi ahal izan da baita ere, tortura eta tratu txarren arteko bereizketa ezarriz. Azkenik, torturaren abolizioa, prebentzioa eta debekua ezartzen duten legeak ere aztertu dira, delitu honi buruzko kezka nazioarteko arloan ere garrantzia handia duela ikusiz.

Hirugarren puntuan, berriz, torturaren alderdi soziala ikusi ahal izan da kriminologiaren teorien bidez; eta legeek honen abolizioan izandako eragin txikia ikusita, delitu honen azalpen zientifikoa eta prebentzio motak aztertu dira tortura ekidin ahal izateko. Beraz, hirugarren atalaren helburua tortura delituaren zergatia eta erabilera ulertzen saiatzea zen, eta delitu hau ekiditeko zein prebentzio mota egokiagoa den aztertzea. Laburbilduz, aurreko bi ataletan torturaren inguruabarrak eta honen iraupenaren zergatia azaltzea izan da helburu.

Hala ere, nahiz eta historian zehar eta legeetan torturaren existentzia frogatuta geratu, Estatu batzuetan delitu honen existentzia ukatzen jarraitzen da. Laugarren atal honek Euskal Herriko torturaren gaur egungo errealitatea azaltzea izango du helburu, eta hori lortzeko, Euskal Herriko Kriminologia Institutuan aurrera eramaten ari den “Tortura Ikerketa Proiektua (1960-2013)” lana azalduko da.

4.1. Torturaren ikerketa proiektua 1960-2013

Aurreko ataletan ikusi ahal izan den bezala tortura gizartean eragin garrantzitsua izan duen eta oraindik presentzia handia duen portaera bat da, eta arrazoi horrengatik honen ikerketa garrantzia pisuzkoa izaten jarraitzen du. Izan ere, gaiaren inguruko ikerketa eta lege ugari egon arren ezinezkoa izan da harekin amaitu, eta hartu den jarrera orokorra Espainiar estatuan, torturaren abolizioa guztiz eman dela izan da.

Euskal Herrian, urteetan zehar izan den egoera politikoaren ondorioz, tortura eta tratu txarren gaia agertze handia izan du. 1960. urtetik aurrera tortura eta tratu txarren salaketa gehienak terrorismoaren aurkako legeek onartutako inkomunikazio epean zehar eman dira. Salaketa hauek historian zehar denbora desberdinean eman dira, baina arazo politikoaren eta estatuak tortura horiek ukatzeko joeraren ondorioz, ez dira giza eskubideen urraketak bezala ikusi. Ukatze honen ondorioz torturaren biktimak pilatuz joan dira, bizitakoaren errekonozimendu legala eta justizia izan gabe (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014).

Europako Kontseiluko Torturaren Aurkako Komiteak burututako informeetan Espainiako terrorismoaren kontrako legeen aldaketa eta teknika polizialen errebisioa bultzatu dute behin baino gehiagotan, Espainian torturaren existentzia onartuz. Izan ere, 1985eko terrorismoaren aurkako legearekin presoak 10 egun egon zitekeen inkomunikatuta eta asistentzia legalik gabe. Epe hori luzeegia zen eta babesgabetasuna sortzen zuen presoan. Egoera hori 1987. urtea arte iraun zuen, noiz legearen eraldaketa eman zen eta epea 5 egunetara jaitsi zen (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014). Hala ere, epe hori, praktikan zehar ikusi diren auziak kontuan hartuta, nahikoa da giza eskubidean modu larrian urratzeko eta presoetan bizitza osorako ondorioak sortzeko.

Gaur egun ere, torturaren biktimek ez dute errekonozimendu legal ezta instituzionalik izan, eta ez da aurrera eramanez ordaintza egoki baten plana. Gainera, erakunde internazionalak burututako txostenak alarmistak bezala kontsideratzen dira eta tortura ukatzen jarraitzen da Espainiako estatuan (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014). Arrazoi hauengatik, torturaren egoera erreala aztertzea oso garrantzitsua da, eta hori izango da atal honetan aztertuko den ikerketa proiektuaren helburu nagusia.

4.1.a. Proiektuaren Justifikazioa

Proiektu hau Eusko Jaurlaritzaren eskariz burutzen da, 2013-2016rako bake eta elkarbizitza planaren barruan dauden ekimenen parte bezala. Konkretuki iragana kudeatzeari buruzko seigarren ekimenean, torturari buruzko ikerketa eta ekintzak, barneratutako ikerketa da.

Bake eta elkarbizitzarako planean azaltzen den bezala:

“Tortura gertatzen den susmo zentzuduna izate hutsak zalantza hori argitzera bultzatu beharko luke giza eskubideekin eta demokraziaren balioekin konprometitu dagoen pertsona edo erakunde oro, baita fenomeno hori ez gertatzeko hartu beharreko neurriak hartzerare. Tortura gertatzeko aukera dagoela detektatzeak eta horri erantzuteak ez ditu sistema demokratikoa eta polizia-kidegoak ahultzen; aitzitik, haien legitimitatea eta sistema demokratikoarekiko konpromisoa areagotzen du” (Bakegintza eta bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia, 2013, 46 or.).

Beraz, torturaren presentziari buruzko zalantzak argitzeko ikerketa bat egitea beharrezkoa suertatzen da. Ikerketa horren bidez beharrezkoak diren ordaintzak eta prebentzioa ezarri ahal izango lirake, torturaren errealitatea eta datuak ezagutuko baitziren.

Eusko Jaurlaritzaren ekimena bi helburu nagusi dauzka ikusitakoaren arabera: alde batetik, lehen aipatu den bezala, torturari buruzko errealitatea aztertuko duen ikerketa zientifikoa burutzea; eta beste aldetik, lortutako datuak kontuan hartuta beharrezkoak suertatzen diren errekonozimendu, ordaintza edo prebentzioa burutzea (Bakegintza eta bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia, 2013).

Giza eskubideen kontrolerako hainbat nazioarteko erakundeek eta giza Eskubideen Europako Auzitegien sententziek, besteak beste, aztertu eta adierazi duten bezala, beharrezkoa da torturaren inguruko ikerketa berriak burutzea kezka sortzen duten gai batzuk konpontzeko. Horregatik hain garrantzitsua da “Torturaren Ikerketa Proiektua 1960-2013” burutu beharreko lana (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014). Kezka sortzen duten gai horien artean hurrengoak daude:

- Inkomunikazio erregimenean dauden presoek eskubideen babesa eta bermea.
- Nazioarteko erakundeek eta lokalek torturaren prebentziorako emandako gomendioen betearazpen gradua aztertzea.
- Barne ikerketa edo kolaborazioa lortzea.

- Auzitegiek burututako torturen salaketei buruzko ikerketa.
- Auzitegi medikuaren esku-hartzea.
- Tortura eta tratu txarren praktiken onarpen politikoa edo sententzia edo barkamenen aurrean izandako erreakzioaren azterketa.

“Tortura ikerketa proiektua 1960-2013” Manuela Carmena, Jon Mirena Landa, Ramón Múgica eta Juan Mª Uriarte 2013ko ekainean Eusko Jaurlaritzaren eskariz aurkeztutako Euskal Herriko kasuaren inguruko giza eskubideen urraketen txostenean (1960-2013) esandakoan oinarritu egiten da. Giza eskubideen txosten hau 1960. urtetik gai politikoaren ondorioz Euskal Herrian burututako giza eskubideen urraketen sailkapena eta kuantifikazioa egitearen helburua zeukan. Urraketa horien artean torturaren salaketen existentzia jasotzen da, baina hauen inguruan egiaztatuak dauden datuen falta salatzen da. Txosten honen arabera tortura sufritu izanaren 5.500 salaketa publikoen ezagutza daude eta gai honetan ikerketa sakona burutzearen beharra adierazi egiten da (Carmena, Mirena Landa, Múgica, & Uriarte, 2013). Beraz, proposamen hauek oinarri bezala hartuta Bake eta Bizikidetzarako Idazkari Nagusiak Euskal Herriko Kriminologiako Institutuari “Tortura ikerketa proiektua 1960-2013” aurrera eramatea eskatu zion (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014)

4.1.b. Aztertutako epealdia

Ikerketan kontuan hartuko diren auziak 1960-2013 urtekoak izango dira. Hasierako atalean ikusi ahal izan den bezala tortura antzinarotik existitzen da eta 1960 baino lehenagoko kasu ugari ezagutzen dira. Hala ere, data bat zehaztu behar zen ikerketa aurrera eramateko eta hau hartu zen bi arrazoi nagusiengatik: alde batetik, ikerketa proiektu hau oinarri bezala hartzen duen oinarrizko eskubideen urraketek lana data hauek kontuan hartzen ditu bere ikerketarako; eta beste aldetik, terrorismoaren biktimen inguruko politikak urte hori hartzen dute erreferentziatzat.

Denboraldi hau lau epe desberdinetan bereiztu daiteke gertaera historikoek izan duten garrantziaren arabera. Kontuan hartu behar da denboraldi honetan indarkeriazko gertaera ugari ere leku izan zutela, eta horien ondorioz egoera bereziak sortu zirela, Euskal Herrian gehien bat. Tarte hauek, eskubide urraketa gehienak barneratu ahal izateko, nahiko orokorrak dira eta denbora horretan gertatutakoa azaltzen dute. Beraz, urte horietan gertatutakoaren inguruketa bat egiten da, denboran kokatu ahal izateko eta

egitateak hobeto ulertzeko. Urte hauetan zehar bereiztu daitezkeen tarteak honakoak izango ziren (Carmena, Mirena Landa, Múgica, & Uriarte, 2013).

- **1960-1975:** Denbora tarte honetan frankismoaren azkeneko urteak izan ziren. Gainera, ETA taldearen indarkeria terroristaren handitzea ere eman zen. Indarkeria hau ondasun materialen kontra hasi zen, baina urte tarte hauetan oinarrizko eskubideen eta pertsonen aurkako delituak ere burutzen hasi ziren. Kontuan hartu behar da garai honetan estatuaren aldetik existitzen zen errepresioa eta bermerik gabeko sistema judiziala ere. Epe hau Francisco Francoren heriotzarekin amaitzen da.
- **1976-1978:** Nahiz eta oso epe laburra izan, garai honetan trantsizio politikoa gertatzen hasi zenez mugimendu handia egon zen. Epe honetan lehenengo bozketa demokratikoa gertatu zen eta Espainiako Konstituzioa sinatu zen. 1977ko urriaren 10ean amnistia orokorra gertatzen da, zeinaren bidez preso politikoak eta iraultzarekin zerikusia zuten delituen presoak libre geratzen dira. ETA bere ekintza terroristak handitzen ditu eta estatuko elementu ugari frankismoaren garaiko metodologiarekin lan egiten jarraitzen dutela ikusten da.
- **1979-1982:** Garai honetan ETA taldea bere ekintza odoltsuenak burutu zituen eta indarkeria maila guztiz handitu zen erailketa eta bahiketekin, nahiz eta Euskal Herriko politika aurrera joan. Euskal Herriko lehenengo autonomia estatutua onartu egin zen 1979. urtean eta 1981ean terrorismoaren biktimen lehenengo elkarteak sortzen da. Honetaz gain 1981eko otsailaren 23ko arrakastarik gabeko estatu kolpea gertatzen da. Nahiz eta sozialistek boterea eskuratu eta trantsizioari amaiera eman, estatuko indar polizialek giza eskubideen inguruko nazioarteko zuzenbideak emandako premisak ez dituzte errespetatzen eta terrorismoaren aurkako borroka ere komisariara mugitzen da.
- **1983-2013:** Azkeneko tarte hau aurrekoak baino luzeagoa da; izan ere, sistema demokratikoaren finkapena gertatzen da eta PSOE eta PP partiduak estatuaren burua txandakatzen hasten dira. 1983an ETAREN kontra borroka egiteko estatuaren menpe zegoen beste talde terrorista bat sortzen da: askapenerako terrorismoaren aurkako taldea; edo hobeto ezagututa: GAL. Talde hau Felipe Gonzalezen agintaldiaren lehenengo urteetan egon zen aktibo 1987. urtera arte. Nahiz eta demokrazia ezarrita egon oinarrizko eskubideen urraketak gertatzen jarraitzen dira eta poliziak

burututako torturen kasuen eta salaketen azterketa egin gabe jarraitzen du, delitu honen zigorgabetasuna mantenduz. 1988. urtetik aurrera terrorismoaren biktimen aldeko legislazioa sortzen hasten da, eta torturaren kontrako nazioarteko testuak berretsi eta legislazio nazionalera aplikatzen hasten dira. 2007. urtean memoria historikoaren legea sortzen da, zeinaren bidez diktaduran eta guda zibilean zehar eskubideen urraketak eta indarkeria jasan zutenen aldeko neurriak ezartzen diren. Bi urte jarduerarik gabe egon ondoren, 2011. urtean ETAk terrorismo ekintzen amaiera adierazten du, 43 urteko borroka armatuari amaiera emanez.

4.1.c. Lan taldearen inguruko datuak:

Proiektu hau aurrera eramango duten pertsonak hainbat zientzietako lau ikertzaile izango dira: Francisco Etxeberria Gabilondo, Carlos- Martin Beristain, Benito Morentin eta Laura Pego. Nahiz eta beste pertsona batzuk ere proiektuan laguntza eman, lau doktore hauek izango dira lanaren zuzendaritza burutuko dutenak. Bakoitzak proiektuaren hainbat arloetan parte hartuko du eta bestelako funtzioak izango dituzte. Funtzio horien artean hurrengoak daude:

- **Francisco Etxeberria Gabilondo:** Euskal Herriko Unibertsitateko auzitegi medikuntzako irakaslea eta antropologo forentsea. Talde honen zuzendaria eta ikertzaile nagusia da. Atal guztien zuzendaritza burutzen arituko da, baina gehien bat torturarekin zerikusia izan dezaketen datuen bilketara zuzenduko du bere lana. Lan hauen artean hainbat biktimekin eta profesionalekin elkarrizketak burutzea eta hauek eman dezaketen dokumentazioa jasotzea eta aztertzea egongo dira, torturaren datu basearen errolda osatu ahal izateko (aurrerago ikusiko den bigarren puntuan arituko da, nahiz eta besteak ere zuzendu).
- **Carlos-Martin Beristain:** Hogei urte daramatza Euskal Autonomia Erkidegoko justizia administrazioaren auzitegi mediku bezala lan egiten eta torturari buruzko hainbat lan aurrera eramanez, Entzutegi nazionalaren auzitegi medikuen lana aztertuz. Proiektu honetan eztabaidatuak eta entzunak izan diren kasuen azterketaz arduratuko da, eta baita kasu hauei gizartea eta komunikabideek emandako erantzuna aztertzeaz ere.
- **Benito Morentin:** Auzitegiko medikua da ere eta bere lana proiektu honetan Istanbulen protokoloaren aplikazioa izango da. Bera arduratuko da kasu adierazgarri batzuk aukeratzeaz eta salaketa horien sinesgarritasuna aztertzeaz.

- **Laura Pego Otero:** Jurista da eta zuzenbidearekin zerikusia duten gaitaz arduratuko da proiektu honetan. Erroldaren eraketan ere parte hartuko du, salaketak eta kasu judizialak aztertuz eta proiekturako baliagarriak diren ala ez erabakiz. Biktima eta profesionalekin kontaktua egiteaz ere arduratuko da.

4.1.d. Ikerketaren Metodologia

Epigrafe honetan Tortura ikerketa proiektua aurrera eramateko erabili den metodologia azalduko da. Hirugarren eranskinean ikusi daitekeen informazio orrian agertzen den bezala, torturaren intzidentziaren analisi epidemiologikoa burutzen da. Azterketa honen helburua torturari buruzko errolda bat sortzea da.

4.1.d.1- Helburua

“Tortura ikerketa proiektua 1960-2013”-ren helburua, portaera honen inguruko eragin errealari buruzko ezagutzak eskaintzea da, eta modu subsidiarioan errekonozimendurako eta prebentziorako gomendagarriak izan daitezkeen neurriak eta instrumentuak zuzentzea.

4.1.d.2- Ikerketaren populazioa

Ikerketa torturatuak izan diren Euskal Herriko biztanleekin eta Euskadin torturatuak izan diren beste autonomietako biztanleekin osatuko da. Hau da, hiru taldetan banatu daitezke populazioa osatuko duten pertsonen profilak: Euskal Herrian jaiotakoak eta bertan torturatuak; EAetik kanpo bizi direnak baina Euskal Herrian torturatuak izan direnak; eta azkenik, Euskal Herriko auzotasuna dutenak eta EAetik kanpo torturatuak izan direnak.

4.1.d.3.- Ikerketaren gorputza

Ikerketa bost atal izango ditu (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014):

1. Torturaren finkatzea eta zigorgabetasuna azaldu ahal dituzten elementuen analisi dokumentalari buruzko informea.

2. Torturaren inguruan aurkitzen diren datuetara hurbiltzeko errolda bat osatzea.
3. Proiektura iristen diren torturen inguruko salaketen sinesgarritasuna aztertzea. Hau lortzeko bi instrumentu edo bide erabiliko dira:
  - Alde batetik, zeharkako analisi estatistikoa burutuko da. Analisi mota hau ikerketa estatistikoa eta demografikoa da zientzia sozialetan oso erabilia dena. Behatzailea eta deskriptiboa den analisi mota bat da zeina baimendu egiten duen momentu konkretu batean fenomeno baten prebalentzia aztertzea. Teknika hau salaketen sinesgarritasun globala aztertzeko erabiliko da.
  - Beste aldetik, Istanbulko Protokoloa aplikatuko da salaketa burutu dutenen lagin adierazgarri eta esanguratsu batean. Protokolo hau tortura eta bere eraginak aztertzeko arau multzoak jasotzen dituen lehen idazkia da. Beraz, torturatuak izan diren pertsonen ebaluaziorako eta tortura kasuak aztertzeko jarraitu beharreko gida bat da. 2000. urtean onartua izan zen eta, nahiz eta izaera loteslerik ez izan, estatuak torturaren ikerketa burutzera behartuak daude eta hura burutzeko Istanbulko protokoloa oso egokia da. Bide hau banakako salaketen sinesgarritasuna aztertzeko erabiliko da.
4. Entzunak eta eztabaidatuak izan diren kasuen azterketa kualitatiboa burutzea. Honen helburua biktimen eskutik haien esperientzia eta torturak beraien bizitzan sortu dituzten aldaketak ezagutzea izango da. Baita ere kasu horiei instituzioek eta gizarteak eman dieten erantzuna aztertzea.
5. Amaierako txostena idaztea. Torturaren eta tratu txarren inguruko ondorioak eta gomendioak azalduko dira txosten horretan, arlo internazionalen fenomeno hauei ematen zaien trataerarekin konparatuta.

4.1.d.4.- Proiektuan erabilitako iturriak eta datuak

1. Zeharkako iturrien bilketa, errebisioa eta analisisia.

Puntu hau osatzeko torturaren inguruan publikatutako informeen bilketa egin da Torturaren Ikerketa Proiektuak barneratzen dituen 1960-2013 urteen bitartean.

Arlo judizialari dagokionez, torturaren portaera zigortzen duten 20 sententzia judizial aurkitu dira. Partikularren kasuez gain, Europako Giza Eskubideen Auzitegiak eta Nazio Batuen Torturaren Aurkako Batzordeak torturaren

inguruko kasuak ez aztertzeagatik Espainiaren kontra eman dituzten sententzia eta informeak ere bildu dira.

Ikerketa taldea 2015eko otsailean burutu zuen txostenean jasotzen diren ondorengo iturri sekundario erabili dira (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014):

- Nazioarteko erakundeen txostenak:
  - Europako Kontseiluaren Torturaren Prebentziorako Komitea.
  - Nazio Batuak:
    - Nazio Batuen Torturaren Aurkako Komitea.
    - Nazio Batuen Giza Eskubideen Komisioa
    - Torturaren Inguruko Kontalari Berezia.
    - Giza Eskubideen Komitea.
  - Organizazio ez gubernamentalak:
    - Amnistia Internazionale.
    - Human Rights World.
- Nazionalak eta lokalak diren ONGak
  - Torturen Prebentzio eta Salaketarako Koordinakundea.
  - Torturaren Aurkako Taldea (TAT).
  - Euskal Memoria.
  - Argituz.
  - Behatoki.
  - Goldatu.
  - Salhaketa.
  - OPE.
  - Pablo Iglesias Fundazioa (Alcalá de Henares unibertsitatea).
  - Eusko Legebiltzarreko artxiboa.
  - Santre-Forest familiaren artxiboa.
- Publikazio zientifikoak eta eraginari buruzko ikerketak.
- Ikerketa enpirikoak:
  - “Tortura: una aproximación científica”
  - Kriminologiako Euskal Institutuaren eskubide zibil eta politikoen inguruko txostena.
  - Ararteko.
  - Estatistika ofizialak.

- Estatuko fiskalia orokorra.
  - Espainiar Estatuko torturaren prebentzioako instrumentu nazionalak.
  - Epai judizialak.
2. Iturri primarioak: biktimen testigantzak eta salaketak.

Puntu hau tortura jasan duten eta haien bizipena azaldu nahi duten biktimekin kontaktu zuzena izaten beteko da. Hau lortzeko proiektuaren informazioa publikoa egin behar izan zen, biktimak eta beste erakunde batzuk proiektuaren taldearekin kontaktuan jartzeko eta tortura kasuei buruz zeukaten informazioa erraztu ahal izateko. Hainbat bide erabili dira (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014):

- Azken urteetako kasuei buruzko informazioa izan dezaketen erakunde eta elkarteekin harremanetan jartzea.
- Proiektura iristen diren salaketak elkarrizketa baten bidez berresten saiatuko da, nahiz eta oso zaila izan daitekeen kontuan izanda pertsona asko jadanik hilak daudela. Kasu hauetan familiarren bidez berresten saiatuko da.
- Tortura kasuei buruzko informazioa izan dezaketen profesionalekin elkarrizketak eta bilerak burutuko dira. Profesional hauen artean abokatuak, medikuak eta batzorde juridikoen ordezkariak daude besteak beste.
- Torturaren ikerketarekin eta prebentzioarekin erlazioa daukaten erakunde judizial, medikua, poliziak edo fiskalarekin bilerak ezarriko dira.
- Biktimen testigantza zuzenak bilduko dira, proiektua aurrera joan ahala hauek aztertzeko eta ikerketa kualitatiboaren puntua burutu ahal izateko. Elkarrizketa hauek salaketei irudia eta ahotsa jartzeko modu bat ere izango da.
- Istanbulleko protokoloan oinarritutako adituen protokoloa sortu da tortura eta tratu txarren salaketen sinesgarritasun maila neurtu eta ikertu ahal izateko.

4.1.d.5.- Istanbulleko protokoloan oinarritutako adituen protokoloa

Tortura ikerketa proiektuaren bost eginbeharrak azaltzerakoan baliabide bat aipatu da. Instrumentu hori “Tortura, Zigor eta Tratamendu Krudel, Anker edo Apalesgarrien ikerketa eta dokumentazio gida” da, edo hobeto ezagutzen den bezala, Istanbulleko protokoloa. Honen bidez jasotako salaketak sinesgarriak diren ala ez zehazteko

erabiltzen da. Dokumentu hau 2000. urtean onartua izan zen Nazio Batuen giza eskubideen goi komisioren bulegotik, torturatuak izan diren pertsonen kasuak aztertu eta aurkikuntza horiek epaitegira eramateko gida internazionala bezala.

Istanbuleko protokoloa ez du izaera loteslerik, baina lege-testuinguruaren puntuan ikusi den bezala arau internazionalak estatuak behartzen dituzte torturaren ikerketa burutzera. Beraz, protokolo hau ikerketa hura burutzeko instrumentu bat izango da. Bere sorkuntza hiru urte iraun zuen eta 75 adituen (legeetan, giza eskubideetan eta mediku arloan) elkarlana izan zen.

Atal honetan gorago aipatu den bezala aditu dokumentu propioa sortu da Istanbuleko protokoloa jarraituz ikerketan zehar lortutako salaketa kopuru bati aplikatu ahal izateko. Protokolo honen helburu nagusia tortura eta tratu txarren salaketen sinesgarritasunaren balorazioa egitea izango da, biktimen ebaluazio fisiko eta psikologikoa eginez. Tortura alegazioen arabera hau epe labur, ertain eta luzean izandako eragina ebaluatu egingo da kasu bakoitzean. Adituen txosten honen bidez ez da ezer ziurtatu nahi, soilik biktimak adierazitako torturak eta bere bizitzan izandako eraginak bateragarriak direla ezartzea. Beraz, ez da protokolo honen helburua izango egitateen tipifikazio juridikoa egitea, baizik eta egitate horien balorazio psikologiko eta medikua (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014).

- Adituen protokoloaren metodologia (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014):
  - Torturaren definizioa:
    - Torturaren inguruan erabiliko den definizioa 1984ko konbentzioan erabilitakoa izango da, eta beraz, lan hau aurrera eramateko erabili den definizio berdina eta oinarri kontzeptualaren atalean ikusi daitekeena.
  - Baloraziorako taldea ondorengo subjektuek osatuko dute:
    - Prestakuntza kliniko edo psikiatrikoa duten psikologoek eta indarkeriazko biktimekin eta test psikometrikoekin esperientzia dutenak. Pertsona hauek Istanbuleko protokoloan trebatuak izan beharko dira honen aplikazio egokia egiteko.
    - Istanbuleko protokoloan prestakuntza daukaten medikuek.
  - Funtzioak:
    - Psikologo eta psikiatrak:
      - Istanbuleko protokoloan oinarritutako elkarriketa erdi-egituratua.
      - Test-psikometrikoak egitea.

- Taldeko sesioak burutzea.
  - Auzitegi txostenak
  - Medikuek:
    - Jasotako informazio medikuaren baloraketa egitea.
    - Psikologoek jasotako informazio medikuaren balorazioa.
    - Auzitegi txostenak burutzea.
- Auzitegiko balorazioaren metodologia: Forensearen balorazioa biktimaren intimitatea babesteko berme guztiak jarraituko ditu eta arau etiko zorrotzak jarraitu egingo dira, elkarrizketatuen baimen informatua lortuz balorazioa burutu baino lehen. Elkarrizketatzailea edo medikua bere buruaren aurkezpena egingo du eta frogen arrazoiak eta ebaluazioaren prozedimendua eta helburuak azalduko dizkio biktimari. Auzitegiko balorazioa ondorengo elementuak izan beharko ditu (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014):
  - Datuak egiaztatzeko informazio iturriak:
    - Tortura salaketaren txosten judizialaren diligentzietan salaketa eman baldin bada.
      - Tortura salaketei buruz emandako aitortpena txosten judizialetan edo publikoan.
      - Epailearen aurrean burututako eskubideen urraketei buruzko alegazioak.
      - Auzitegi medikuko txostenak eta txosten psikologikoetan (espetxeetan, ospitalean... emandakoak).
      - Familiarrei edo lekukoei egindako elkarrizketen balorazio zorrotza.
      - ...
- Elkarrizketa eta esplorazio psikologikoa: Elkarrizketak luzeak izan beharko dira eta Istanbulko protokoloa jarraitu beharko da. Elkarrizketa grabatzea derrigorrezkoa izango da etorkizunean errebisioa egin ahal izateko.
- Test psikologikoak: Tortura ikerketa proiektuaren psikologoek ondorengo testak proposatu egiten dituzte elkarrizketa osatzeko.
  - Beck-en depresio eskala.
  - Estres post-traumatiko zorrotzaren baloraziorako eskala (PCL-C)
  - Bizitzaren gaineko eraginaren baloraziorako galdeketa (VIVO).

- Taldeko sesioak: Aztertutako 10 biktimez osatutako taldeekin bi sesio burutuko dira, adituen txostena osatu ahal izateko eta asistentzia terapeutikoa behar duten kasuak identifikatu ahal izateko.
- Azterketa medikua: Medikuen biktimek aurkezten dituzten lesio edo aztarna fisikoak aztertuko dituzte, haien torturen aitortpenarekin bat egiten duten ala ez ezartzeko. Lesio edo aztarnarik aurkitzen ez badira deklarazioarekin bat datorren ala ez aztertu beharko da baita ere, izan ere, tortura mota askotakoa izan daiteke eta lesio batzuk guztiz sendatu egiten dira.
- Auzitegi txostena idaztea: Txosten honetan aurreko puntuetan lortutako informazioarekin torturaren alegazioak sinesgarriak diren ala ez baloratu egingo da. Hau da, biktimak esandakoa eta aurkitutako aztarna fisiko eta psikologikoak bat egiten duten ala ez baloratu egin beharko da Istanbulko protokoloa jarraituz. Txosten honetan jaso beharreko informazioa 1. eranskinean ikusi daiteke.

4.1.d.6.- Tortura ikerketa proiektuaren Datu basea

Proiektua aurrera eraman ahal izateko eta tortura kasuen errolda egokia burutu ahal izateko beharrezkoa zen datu base egokia sortzea. Datu base honetan ikerketan zehar lortutako salaketa baliagarri guztiak jasoko dira eta baita ere torturaren inguruan interesgarria eta lagungarria izan daitekeen dokumentazioa ere.

Datu basean jasotzen diren datuak honakoak dira (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014):

- Biktimen datu pertsonalak.
- Gertakarien inguruko informazio orokorra.
- Salaketa judizial edo publikoaren inguruko datuak
- Auzitegi medikuaren txostenak
- Epailaren aurrean burututako alegazioak eta izapide judizialak. Baita ere, tortura kasuen inguruan burututako azterketa judiziala eta kasua aurrera eramateko aurkeztutako dokumentazioa.

Datu basearen funtzionamendu egokia ziurtatzeko kontrolerako prozedimenduen azpian jarri da eta hainbat pre-test burutu dira. Kontrolerako prozesu hauek datuen babeserako mekanismoak ere barneratzen dituzte. Horretaz gain, Euskal Herriko Unibertsitateko Etika Batzordetik ere pasa da, kontuan izanda izaera pertsonala duten datuekin lan egiten dela.

Bigarren eranskinean ikusi daitekeen bezala datu basean informazio desberdina jasotzen da. Alde batetik, biktimari buruzko informazio pertsonala: izena, abizenak, nortasun agiria, jaiotze data eta lekua, egoera zibila...eta baita ere bere datuak modu anonimoan gordetzea nahi duen ala ez. Beste aldetik, gertaeraren inguruko datu orokorrak aurkitu daitezke. Datu hauek beste bost ataletan banatu egiten dira: gertaerei buruzko datu orokorrak (zein tortura mota, zein teknika erabili...), testigantza publikoak zein judizialak, auzitegi mediku txostenetan jasotako informazioa, beste mediku txostenen informazioa eta epailearen aurrean eskubide urraketak argudiatu diren ala ez.

Ondoren izapide judizialei buruzko informazioa biltzen da. Atal hau osatzeko beharrezkoa zen biktimaren kasuaren sententziak eta dokumentu judizialak izatea, ez du balio testigantza soilarekin, datuak maila tekniko handiagoa dutelako. Torturen salaketa aurkeztuta baldin badago ere salaketa eta auzitegiek emandako erantzuna hartu egiten dira datu basea osatzeko. Azkenik, kasuaren laburpena eta behaketak egiteko aukera dago, datu garrantzitsuenak eskura izateko. Dokumentuak frogaren elementuaren atalean jartzen dira.

4.1.d.6.- Prozedura

Goiko puntuan adierazi den bezala, lehenengo pausoa datu basea sortzea izan zen, eta ondoren datu base hau osatzeko informazioa jasotzea. Datu horiek lortzeko hainbat elkartekin kontaktatu zen, horien artean: Goldatu, TAT, ELA, Salhaketa, hainbat artxibo, Euskal Memoria... horretaz gain, espediente judizialak eta hemerrotekak ere begiratu ziren. Behin tortura salaketa aurkeztu zutenen pertsonen zerrenda izanda, hauei gutuna bidaltzen zaie proiektuari buruz berri emateko eta honetan parte hartu nahi duten galdetzeko (gutun hau jasotzen dituen dokumentuak 3. Eranskinean agertzen dira). Pertsonak bere baimena ematen duenean elkarrizketak burutzen dira. Hauek bideoan grabatu egiten dira eta ondoren editatu egiten dira bi kopia sortuz: kopia bat biktimarentzat, eta bestea proiektuarentzat.

Elkarrizketa aurrera eramateko prozedura bat jarraitzen da: hasteko, proiektuaren helburuak eta zergatia aurkezten zaizkio elkarrizketatuari, lana zertaz doan jakiteko. Atal hau ez da bideoan jasotzen; ondoren, pertsonari bere buruz aurkezteko eskatzen zaio eta bizitakoaren narrazio askea egitera gonbidatzen zaio, gertaera zein inguruabarretan eman zen ezagutzeko; hirugarrenik, galdera konketuagoak egiten

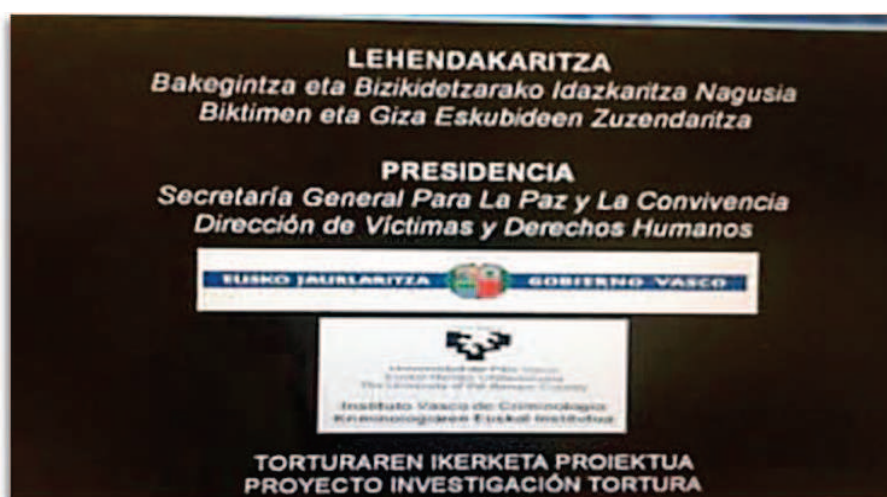
zaizkio, bere hasierako historian esandako punturen bat argitzeko edo ukitutako zenbait gaiei buruz hitz egiteko. Galderak ondorengo puntuetara zuzenduak egongo dira:

1. zein indar polizial esku hartu zuen.
2. tortura burutu zen lekuaren deskripzio fisikoa eta parte hartu zuten pertsonena.
3. erabilitako teknikak eta instrumentuak.
4. iraupena.
5. beste pertsoneri burututako torturak entzun ziren ala ez.
6. torturaren ondorio fisiko zein psikologikoak eta hauen iraupena.
7. auzitegi medikuarekin bilera izan zuen ala ez jakitea.
8. Salaketa publikoa egin zuen ala ez eta zein izan zen honen emaitza

Azkenik, elkarrizketatuari garrantzitsua iruditzen zaion eta galdetu ez zaion edozer esan nahi duen galdetzen zaio (Etxeberria, Martin-Beristain, Morentin, & Pego, 2014).

Elkarrizketa burutu ondoren biktimari Torturari buruzko inkesta (4. eranskina) bat betetzea eskatzen zaio eta gutunaren dokumentuak sonatu ez baldin baditu sinatu egiten dira. Dokumentu hauen bidez tortura ikerketa proiektuan parte hartzea onartzen du eta berari buruz jasoak dauden dokumentuak egiazkoak direla adierazten du. Testigantza bideoan jasotzen denez honen edizioa egin behar da eta behin amaituta, bideoa eta beste dokumentu guztien kopiak bidaltzen zaizkio biktimari.

Bideoaren edizioa egiteko Pinnacle programa erabili zen. Testigantzan agertzen diren datu pribatu batzuen zatiak moztu egiten dira, baina gehienetan testigantza osorik grabatu egiten da, elkarrizketan etenaldirik ez egoteko. Beraz, bideoari jartzen zaizkion elementuak sarrera eta amaiera dira. Biktima bakoitzeko bideoan eta dokumentuetan jasotako informazio guztia datu basean sartu egiten da eta modu honetan osatzen joango da.

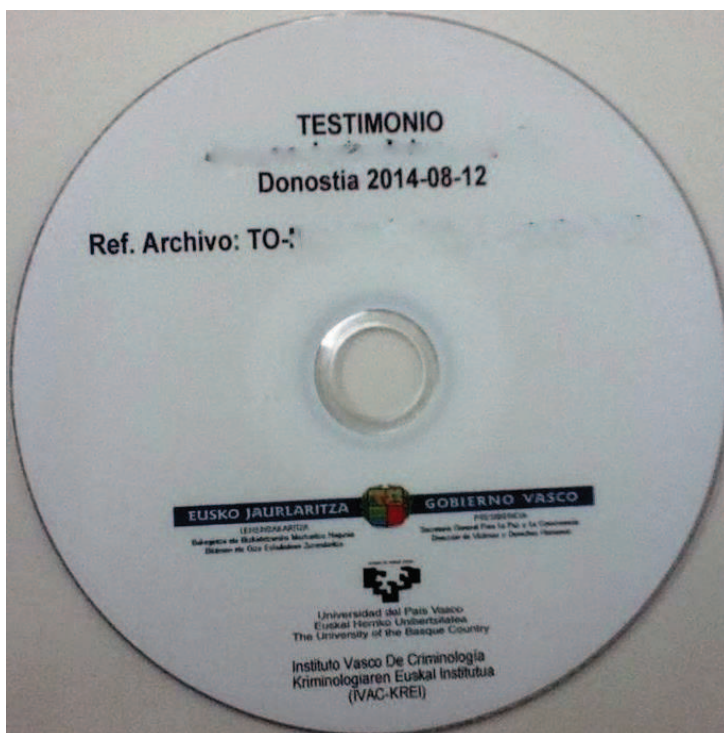

2. irudia. Bideoetan jartzen den sarreraren irudia.

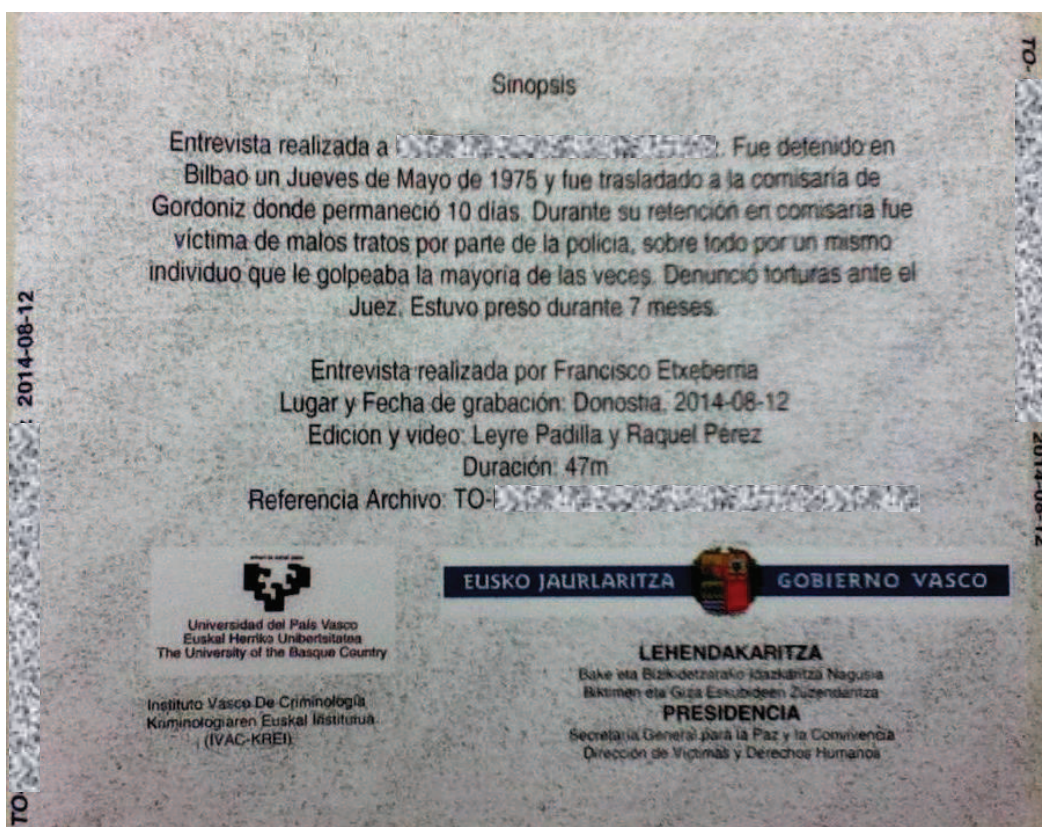
Behin bideoa sortuta, dokumentu birtualak pertsonaren izena eta abizena duen karpeta batean gordetzen dira. Karpeta honetan elkarrizketa originala, editatutako bideoa, sortutako ISO irudia eta diskoaren karatulak gordetzen dira. Bideoa fisikoki artxibatzeko bi kopia egiten dira. Diskoaren kutzaren aurrealdean Eusko Jaurlaritzaren logotipoa, Euskal Herriko Unibertsitatearen logotipoa, Kriminologiako Euskal Institutuaren izena eta biktimaren izen abizenak jartzen dira. Bideo hauek artxibatzeko erabiltzen den sistema ondorengoa da: DVD TO- IZEN ABIZENAK. Kutzaren atzealdean, berriz, kasuaren sinopsi laburra idazten da, eta horretaz gain, elkarrizketatzailearen eta bideoa editatu duten pertsonen izenak, bideoaren iraupena, bideoa non eta noiz grabatu den eta aurrealdean agertzen diren instituzioen logotipoak jartzen dira.

3. irudia. Bideoaren kutzaren aurrealdea.

4. irudia. Bideoaren diskoa.

5. irudia. Kutzaren atzealdea.

Gutunaren barnean doazen dokumentuetan biktimari galdetzen zaio Istanbulko adituen protokoloan parte hartu nahi duen ala ez, eta pertsonak ematen duten erantzunaren arabera zerrenda bat osatzen da. Behin zerrenda eginda protokoloa aplikatu egiten da. Tortura Ikerketa Proiektua pauso honetan dago oraintxe bertan, Istanbulko protokoloa aplikatzen hasiko baita. Fase horretan zoriz aukeratutako 200 kasu aztertuko dira, salaketen fidagarritasuna ezarri ahal izateko. Beraz, Istanbulko protokoloa datu basearen errolda nahiko handia denean burutzen hasiko da. Hala ere, Istanbulko protokoloa aplikatzen den bitartean datu berri gehiago sartu ahalko dira datu basean.

Hurrengo pausoa publikotasun handia izan duten eta entzunak izan diren tortura kasuei gizarteak eta estatuak emandako erantzunak aztertu egingo dira. Azkenik, ikerketan zehar lortutako datuak kontuan izanda amaierako txostena egingo da. Emaitzen arabera portaera honen prebentziorako gomendioak emango dira, egoera hobetzeko asmoarekin.

Lan honen hirugarren eranskinean ikusi daitekeen bezala, Tortura Ikerketa Proiektuan aurreikusi egiten da gorabehera psikologikoren bat pairatu dezakeen biktimen dohaineko tratamendua beharrezkoa ikusiz gero. Hori eskaini ahal izateko taldean arazo psikopatologikoetan esperientzia duten pertsonak aritzen dira baita ere.

4.1.e. Lanean lortutako emaitzen inguraketa

Lan honetan agertzen diren emaitzak 2015eko urtarrila arte jasotako eta aztertutako 2.820 salaketa kasuen inguruan burutu dira⁵. Istanbulko protokoloa ekainaren amaieran aplikatzen hasiko denez, populazio honen sinesgarritasuna ez da oraindik zehaztu. Lortutako emaitzak lagin honetan honakoak izan dira:

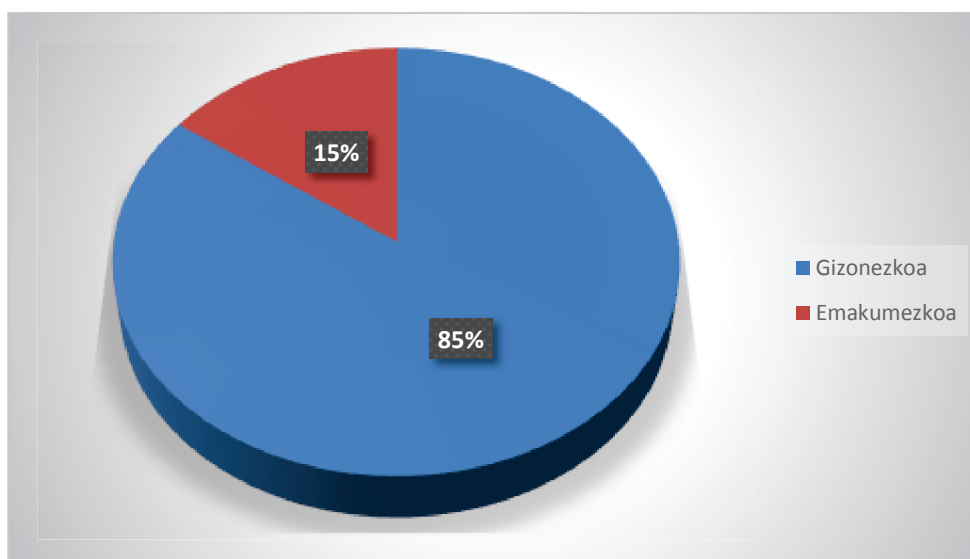
Sexuari dagokionez, gizonezkoen salaketa gehiago aurkitu dira emakumeenak baino. Emakumeek burututako salaketa kopurua 2.820 pertsonako laginean 426koa izan da. Gizonezkoena, berriz, laginaren kopurua kontuan izanda, askoz handiagoa izan da, 2.394 salaketekin (3. taula).

---

⁵ Atal honetan jasotako datuak Eusko Jaurlaritzako web orrian aurkitu daitekeen "Tortura Ikerketa Proiektuare (1960-2013)"(Etxeberria, Beristain, Morentin, & Pego, 2014) lehenengo txostenetik hartutakoak dira.

Sexua	Salaketa kopurua
Emakumea	426
Gizonezkoa	2.394

3. taula. Emakume eta gizon kopurua.

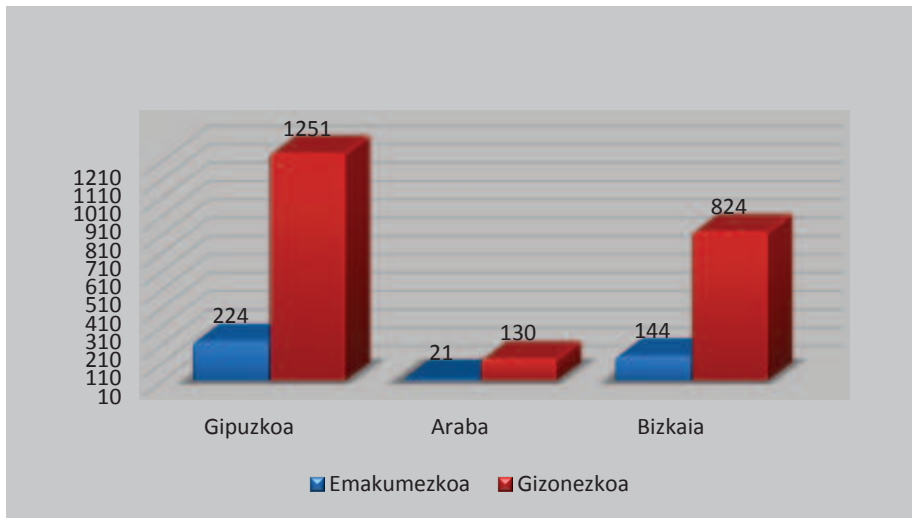

1. grafikoa. Emakume eta gizonen salaketen ehunekoak

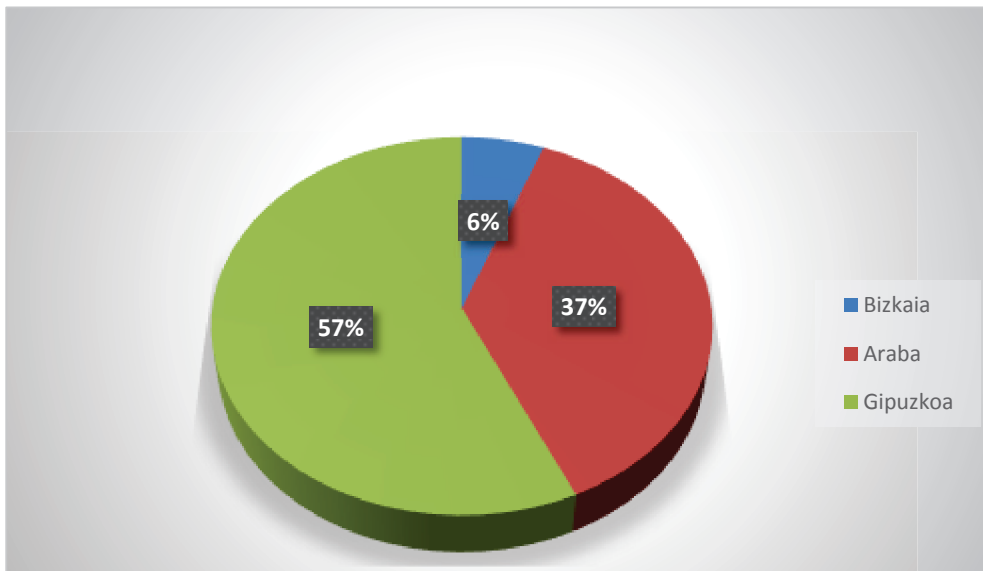
Euskal herriko autonomia erkidegoen arabera desberdintasunak aurkitu daitezke salaketa kopuruari dagokionez. Kasu honetan bereizketa biktimen sexua eta autonomia erkidegoetan burututako salaketen arabera egin da. Momentuz biktima gehien aurkeztu dituen autonomia erkidegoa Gipuzkoa izan da 1.475 salaketekin, ondoren Bizkaia (968) eta azkenik Araba 151 salaketekin (4. taula). Sexuen araberako datuak kontuan izanda, ez da arraroa probintzia guztietan gizonezkoen salaketak gehiago izatea.

	Emakumea	Gizonezkoa	TOTALA
Araba	21	130	151
Bizkaia	144	824	968
Gipuzkoa	224	1.251	1.475

4. taula. Emakume eta gizonen salaketa kopurua Euskal probintzien arabera

2. grafikoa. Salaketa kopurua sexu eta Euskal probintziaren arabera.

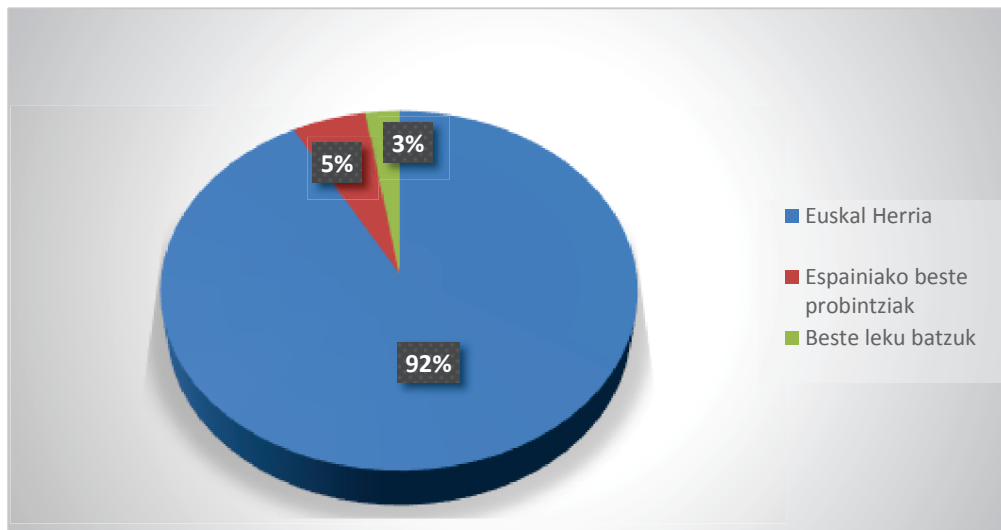
3. grafikoa. Salaketen ehunekoa Euskal probintzien arabera.

Hala ere, lehen esan bezala, proiektua ez ditu soilik Euskal Herrian burututako torturak barneratzen, baizik eta Euskal Herriko auzotasuna duten baina beste leku batean torturatuak izan direnen salaketak ere jasotzen direla. Orain arte burututako azterketan Nafarroa, Espainiar estatuko beste autonomia erkidegoak, Frantzia, Lapurdi, Nafarro-behera, Zuberoa, Herbehereetan, Ekuadorren eta Mexikon torturatutako pertsonen salaketak jaso dira. Salaketa hauen kopurua 226koa da. Bosgarren taulan sexuen arabera salaketa kopuruak agertzen dira:

	Emakumezkoa	Gizonezkoa
Nafarroa	6	38
Espainiar Estatuko beste autonomietan	24	86
Frantzia	2	16
Lapurdi	3	33
Nafarroabehera	1	1
Zuberoa	0	1
Hebehereak	0	4
Ekador	0	2
Mexiko	1	6
Daturik gabe	0	2
TOTALA	37	189

5. taula. EAetik kanpo burututako tortura salaketak.

Tortura burutu den lekua konparatu egiten baldin bada ikusi daiteke salatu diren kasu gehienak Euskal Herriko Autonomia Erkidegoko probintzietan eman direla. Laugarren grafikoa bosgarren taulan aipatutako herrialdeak bi taldeetan sailkatu dira: alde batetik, Espainiako beste probintzietan eta beste aldetik, Espainian ez dauden beste lekuak.

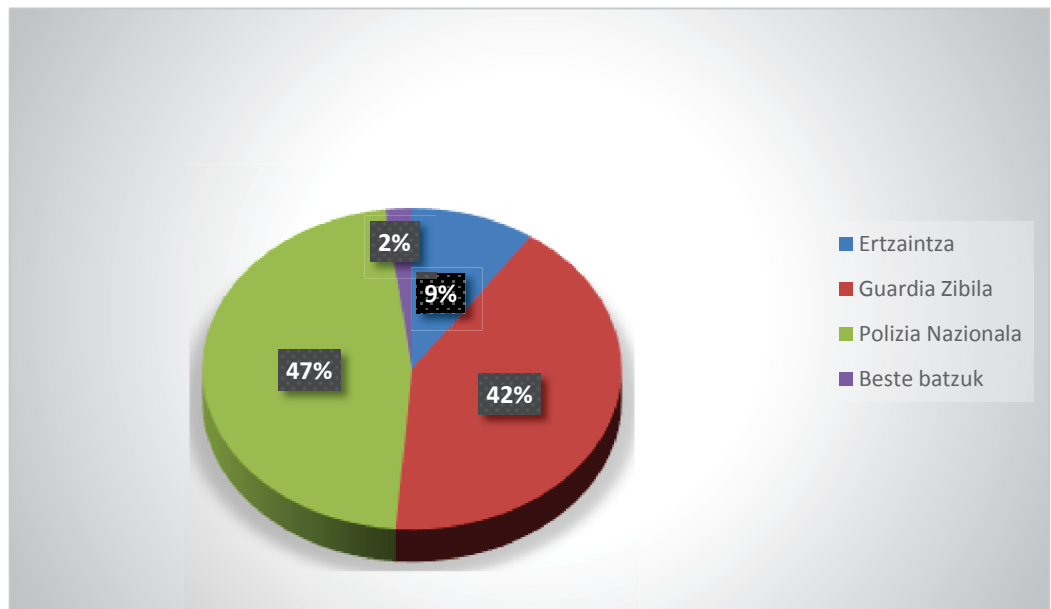
4. grafikoa. Tortura burutu den lekuaren araberrako ehunekoa.

2.820 pertsona hauek hainbat erakundengatik atxilotuak izan ziren. Kopuru gehiena jasotzen dutenak Polizia Nazionala eta Guardia Zibila izan dira. Lehenengoak 1.319 atxilotuekin eta bigarrena 1.174 pertsonekin. Kontuan izanda Espainiar estatu osoan egikaritzeko indarra daukatela eta Espainiar gobernuaren agindupean zuzenean lan egiten dutela ez da arraroa atxiloketa gehienak burutu dituztenak izatea.

Gorputz poliziala	Burututako atxiloketak
Ertzaintza	271
Guardia Zibila	1.174
Polizia Nazionala	1.319
Frantziako polizia	21
Brigada Politiko Soziala	11
Mexikoko polizia	2
Mossos d'esquadra	2
Agertze judiziala	16
Polizia Munizipala	3
Polizia Militarra	1
TOTALA	2.820

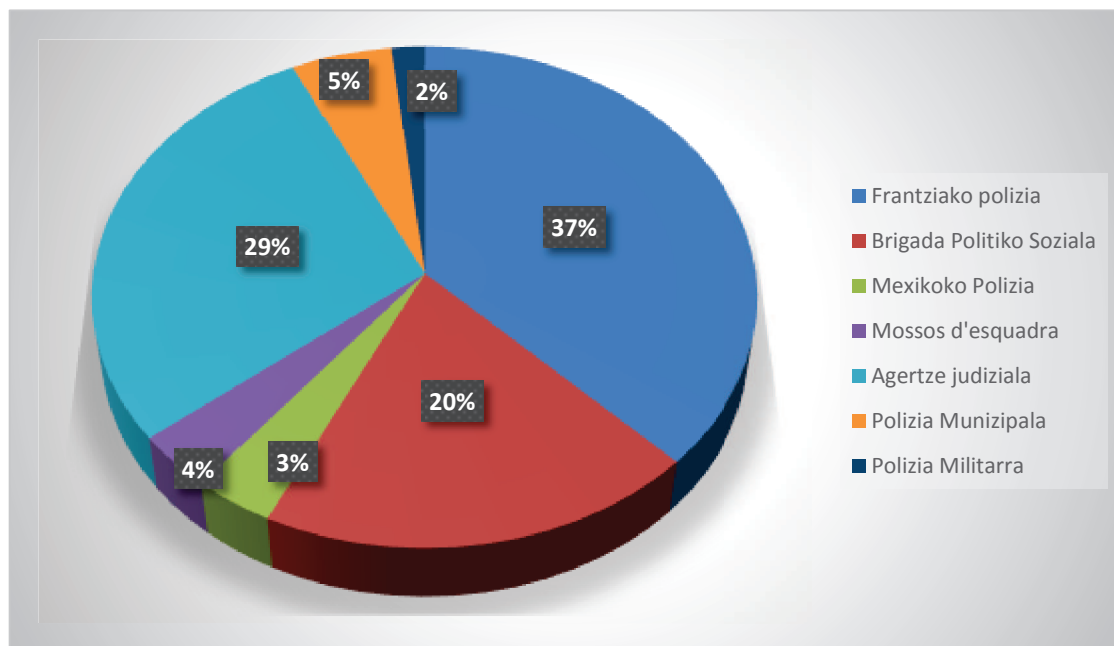
6. taula. Salaketak Estatuko segurtasun indarren arabera.

Gorputz polizialen inguruan burututako tortura salaketen ehunekoak ateratzen baldin badira Ertzaintza, Guardia Zibila eta Polizia Nazionalaz gain burututako beste salaketak pisu gutxiago daukatela ikusi daiteke. Bosgarren eta seigarren grafikoetan aipatutako hiru gorputz polizialak alde batetik eta beste guztiak beste talde batean elkartuta agertzen dira. Bigarren grafikoan berriz, lehenengo grafikoaren %2 osatzen duten beste indar gorputzen barneko taldeen ehunekoak ikusi daitezke.

5. grafikoa. Segurtasun indarren arabeko ehunekoa.

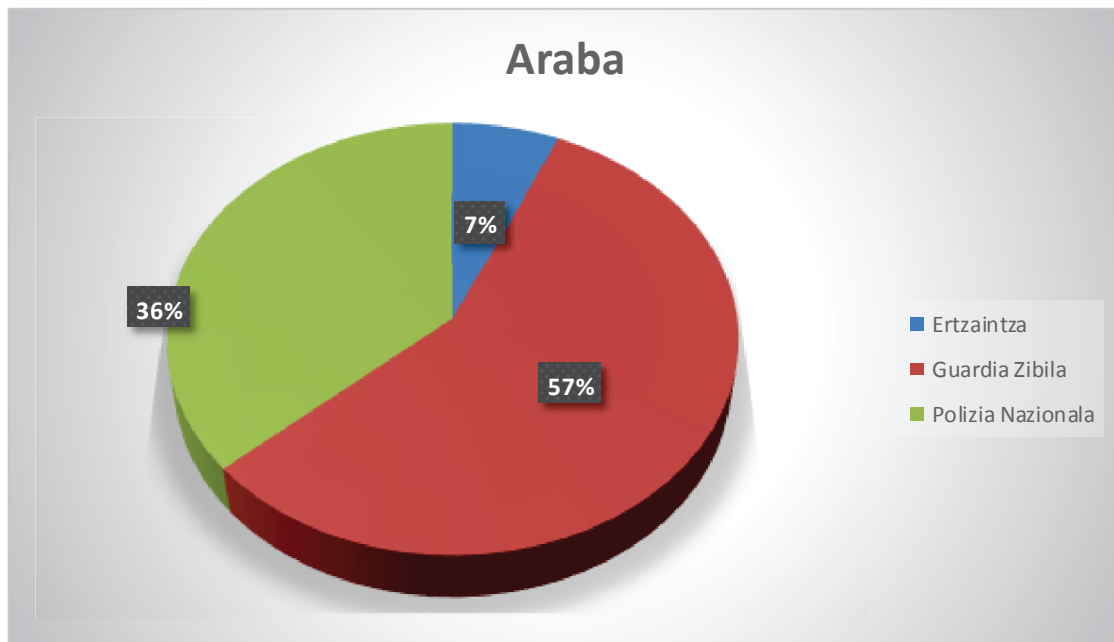

6. grafikoa. Beste segurtasun indar eta gorputzen inguruko salaketen ehunekoa.

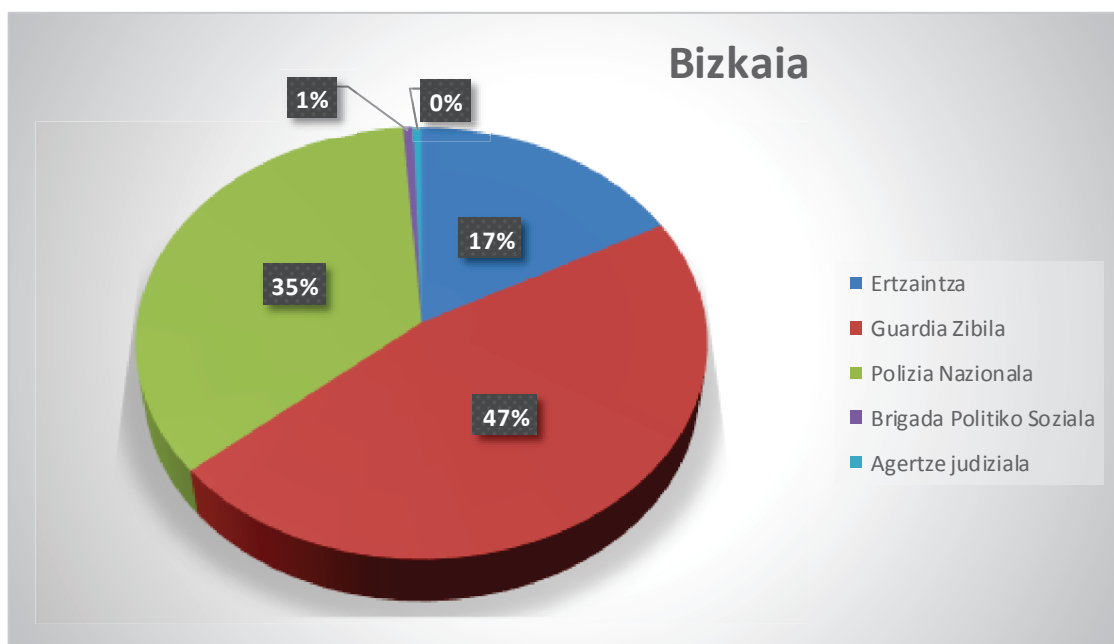
Estatuko segurtasun indarren inguruko datu horiek Euskal Herriko probintzien arabera sailkatu daitezke baita ere. Hauen arabera ikusi daiteke Gipuzkoako probintzian salaketa gehiago egoteaz gain, segurtasuneko gorputz eta indar gehiago parte hartu dutela. Udaltzaingoaren agerpena dagoen probintzia bakarra izanda (7. taula).

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa
Ertzaintza	10	166	93
Guardia Zibila	86	451	670
Polizia Nazional	55	340	696
Brigada Politiko soziala		6	5
Agertze judiziala		5	9
Polizia municipala			1
Daturik gabe			1

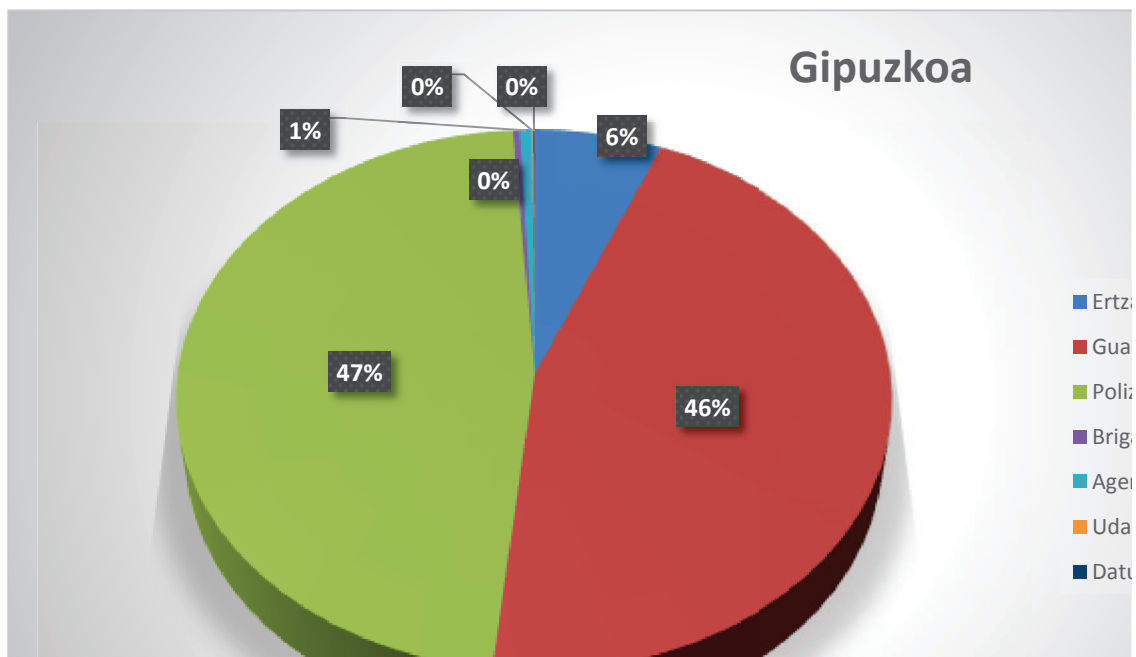
7. taula. EAeko probintzietan segurtasun gorputzen parte-hartze araberako salaketa kopurua.

7. grafikoa. Araban segurtasun indarren parte-hartzearen ehunekoa.

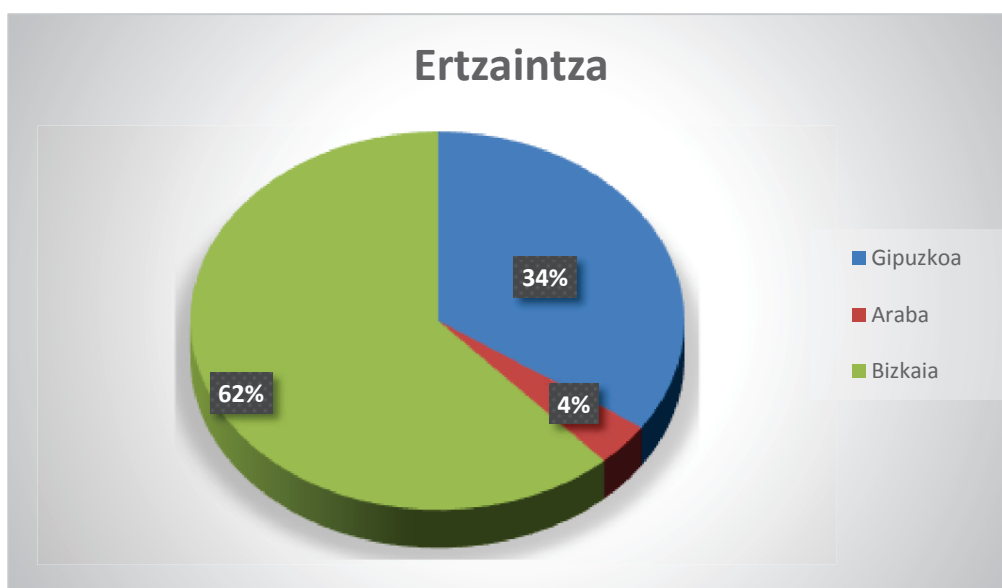

8. grafikoa. Bizkaian segurtasun indarren parte-hartzearen ehunekoa

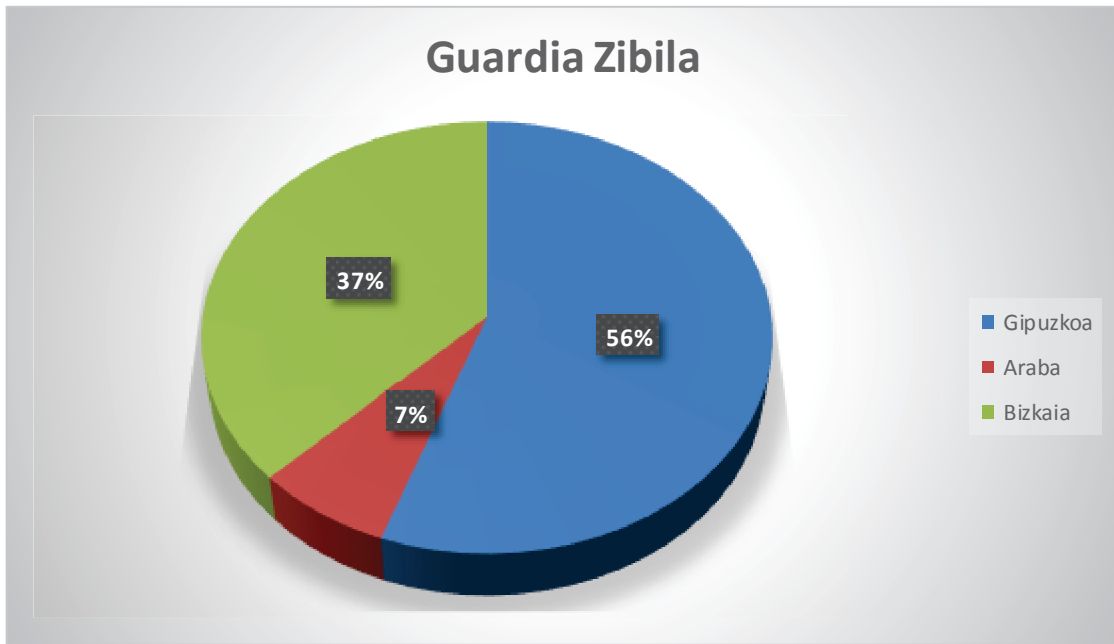

9. grafikoa. Gipuzkoan segurtasun indarren parte-hartzearen ehunekoa

Aurreko grafikoan (7, 8 eta 9. grafikoak) arabera ikusi daiteke Euskal Herrian ere presentzia handiena duten gorputz polizialak Ertzaintza, Guardia Zibila eta Polizia Nazionala direla. Baina probintziaren arabera bata edo bestea eragin handiagoa izango du. Hurrengo grafikoan ikusi daiteke hiru gorputz polizial hauen presentzia Euskal Herriko hiru probintzietan. Ikusi daitekeen bezala Bizkaian Ertzaintzaren aurkako salaketa gehiago aurkeztu dira, eta Gipuzkoan, berriz, Polizia Nazionalaren kontra. Arabako probintzian berriz salaketa gehien jaso dituen gorputz poliziala Guardia zibila izan da.

10. grafikoa. Ertzaintzaren salaketen ehunekoa EAEko probintzien arabera.

11. grafikoa. Guardia Zibilaren salaketen ehunekoa EAEko probintzien arabera.

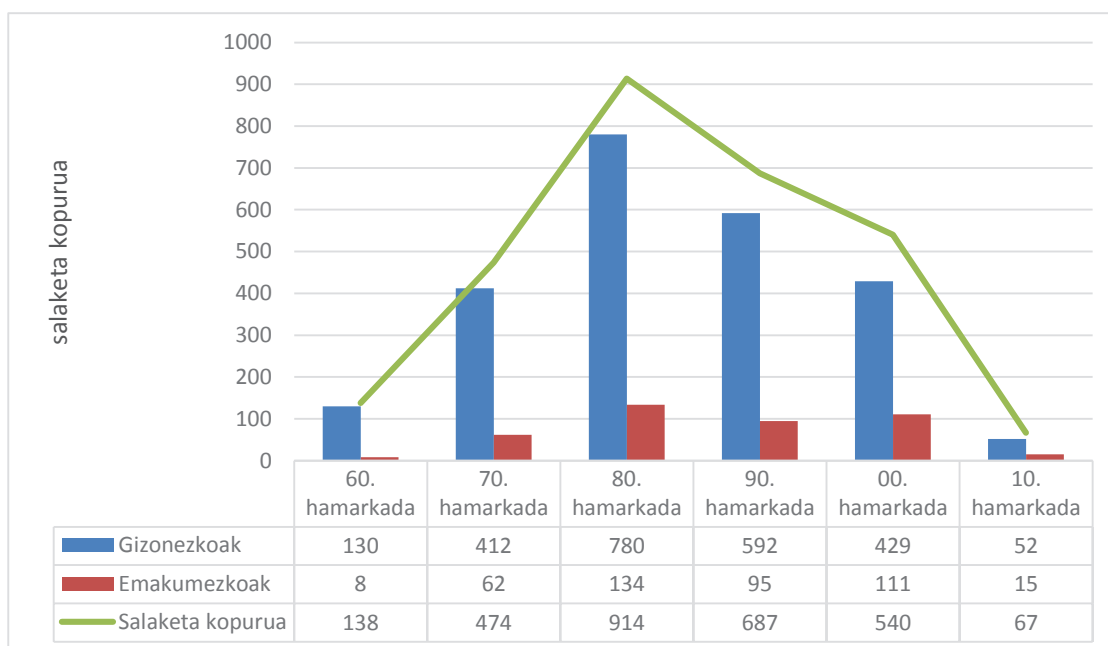
12. grafikoa. Polizia Nazionalea salaketen ehunekoa EAEko probintzien arabera.

Kontuan izanda Tortura Ikerketa Proiektua epealdi luzea aztertzen duela, interesgarria egiten da baita ere salaketa horiek hamarkadetan sailkatzea (8. taula). Modu honetan, aztertu ahal izango da tortura zein egoera sozialen eta kulturalen arabera sortzen da, gertaeren garai historikoa kontuan izanda. Ikusi daiteke 80. hamarkada arte salaketen igoera handia egon zela, baina hortik aurrera jaitsiz joaten dira (13. grafikoa).

Hala ere, kontuan hartu behar da ikerketa amaitu gabe dagoela eta informazio berria sartzerakoan datu hauek aldatu egingo direla seguruenik.

Hamarkada	Salaketa kopurua
60. hamarkada	138
70. hamarkada	474
80. hamarkada	914
90. hamarkada	687
00. hamarkada	540
10. hamarkada	67
TOTALA	2.820

8. taula. Salaketen kopurua hamarkaden arabera.

13. grafikoa. Torturen salaketa sexu eta hamarkadaren arabera.

4.2. Kriminologiaren ekarpena

Atal honen helburua kriminologo batek giza eskubideen bortxaketen eta urraketen arloan burutu dezakeen papera zehaztea izango da. Tortura Ikerketa Proiektuan parte-hartzean burututako ekintzen arabera, kriminologoak arlo honetan

laguntza ugari eman dezakeen profesionala dela ondorioztatu daiteke. Izan ere, hainbat arlo ukitzen dituen gaia da, eta kriminologoek duten ezagutza anitzei esker urraketan inguruko arazoak ikertzeko lagungarria egiten den profesionala da. Lan osoan zehar ikusi den bezala, tortura gaur egun existitzen den arazo larria da eta profesional guztien laguntza beharrezkoa da portaera honekin amaitu ahal izateko. Atal honen bidez, beraz, kriminologoak eskaini dezakeen laguntza azpimarratuko da.

Kriminologia delitugileaz, biktimaz eta delituaz ezagutzen duen zientzia diziplinanitza da. Honen bidez delituaren eta bere aldagaien inguruko informazioa jasotzen da, eta esku-hartze zein prebentzio programak sortzen laguntzen du (García-Pablos de Molina, 1989). Beraz, bere azterketa objektuaren izaera abstraktua eta zabala kontuan izanda, kriminologiaren lan eremua zabala dela esan daiteke. Eremu hau azkeneko urteetan oraindik zabalagoa bihurtu da; izan ere, bere azterketa objektua ere zabaltzen da, delitugileaz gain beste bi elementu sartzen direlako: biktima eta kontrol sozialaren azterketa (García-Pablos de Molina, 1989).

Beraz, kriminologoak hiru eremutan jardun ahal izango du: alde batetik, teoria kriminologikoen bidez delituaren zergatia azalduz eta honen aldagaien inguruko informazioa eskaintzen; beste aldetik, delitua modu informal zein formalean prebenitzeko programak sortzen; eta azkenik, delitugilearen gaineko esku-hartzea burutzen (García-Pablos de Molina, 1989).

Kriminologo batek egingo duen lehenengo ekarpena, beraz, teoria kriminologikoen bidez delitua edo, kasu honetan, giza eskubideen urraketa azaltzea izango da. Zati teoriko hau oso garrantzitsua da ondorengo pausoak modu egokian eman ahal izateko. Izan ere, delituaren kausak eta zergatia ulertzen ez baldin badira, ezingo dira prebentzio ezta esku-hartze egokiak egin. Beraz, kriminologoaren lehenengo pausoa delituaren azterketa teorikoa burutzea izango da (García-Pablos de Molina, 1989). Lan honen hirugarren puntuan azalduko teoriak, aztertu beharreko batzuk izango ziren, ondoren delitua hobeto azaltzen duena erabiltzeko.

Gaur egun gailentzen diren teoria kriminologikoak teoria sozialak izan daitezke. Hauek delituaren izaera soziala eta ikuspuntu errealista bat aurkezten dute; gainera, delinkuentzian eragiten duten hainbat aldagai aztertzea baimentzen dute (García-Pablos de Molina, 1989). Baina 3.7. puntuan esan den bezala, teoriak gero eta konplexuagoak dira, ezin delako delitua bezalako elementu zabala teoria absolutu baten bidez azaldu. Teoriak integratu egin behar dira eta delituaren izaeraren arabera teoria bat edo bestea aukeratu.

Kriminologo batek egin dezakeen bigarren ekarpena prebentzio programak ezartzea izango da. Kontuan izan behar da zuzenbide penala *ultima ratio*-tzat erabili beharreko instrumentua dela, baina gaur egun edozein gatazka dagoenean honetara jotzen da. Hala ere, zuzenbide penalaren zigorra berandu iristen da eta, nahiz eta prebentzio orokorra burutzerazuzentzen den, ez du delitua burutzea ekiditen. Gainera, zigorraren bidez ez da delituaren kausetan eragiten eta, ondorioz, ez da delitua sortu duten aldagaien desagerpena gertatzen. Beraz, zigorra bete ondoren delitua berriz ere burutzeko arriskua egongo da, prebentzio egokia gertatzen ez baldin bada (García-Pablos de Molina, 1989).

Kriminologoaren lana izango da lehenengo puntuan aztertutako teorien bidez lortutako ezagutza aplikatuz, delituaren kausen prebentzio egokia sortzea. Hau da, prebentzio primario (delitugileari zuzendua) zein sekundario (gizarteari zuzendua) egokiak sortzeko gai den profesionala da kriminologoa. Beraz, torturaren kasuan, delitu hori burutzea sortzen duten aldagaiak ezagutuz gero, kriminologo batek hauek desagerrarazteko prebentzio programak burutu ahal izango zituen (Garrido, Stangeland, & Redondo, 2006).

Azkenik, delitugilearen gaineko esku-hartze egoki baten ekarpena egin dezake kriminologoak. Gaur egun, tratamendu eta birgizarteratzearen ideiak ez daude oso ondo baloratuak, kontuan izanda gertatzen den berrerorketa tasarekin. Baina hau arrunta izan daiteke tratamendua sistema penitentiarioaren barruan aplikatzen baldin bada eta delitugilea kutsu negatiboa duen ingurugiro horretan jarraitzen baldin bada (García-Pablos de Molina, 1989).

Kriminologoak delitugilearen esku-hartze egokia egiteko hiru elementu aztertu beharko ditu: alde batetik, zigorrak presoan duen eragin erreala aztertu beharko da, hau da, zigorraren betearazpena ondorio negatiboak izan dituen ikusi beharko da; beste aldetik, delitugilearen birgizarteratze egokia baimentzen duten programak frogatzea, hau da, gizartean berriz ere jarduteko gai izateko aproposak diren programak egitea, gizartearen estigmatizazioa ekidinez. Azkenik, ezin izango da prebentzio egokia burutu gizartea delituaren izaera sozialari buruz ohartarazten ez baldin bada (García-Pablos de Molina, 1989).

Ekarpen hauetaz gain, kriminologoek daukaten formakuntza zabalari esker giza eskubideen urraketan eremuan alderdi psikologikoa ere landu ahalko zuten. Tortura Ikerketa Proiektuan elkarrizketak burutzerakoan, biktimarekiko enpatia handia izan behar zen, baina aldi berean, profesionaltasunaren objektibotasuna mantendu.

Kriminologoen daukaten ezagutza psikologiko, mediku zein legala kontuan izanda, elkarrizketak burutzeko profesional egokia da.

Francisco Etxeberria irakaslearen eta Tortura Ikerketa Proiektuaren zuzendariaren arabera, burututako giza eskubideen ikerketa mota hura prozesu judizial informal batena baino, Egiaren Batzorde baten parekoagoa dela dio. Ondorioz, azterketa zeharkakoa izaterakoan kriminologoen daukaten formazioa lagungarriagoa da dokumentu, testigantza zein adituen frogak aztertu behar diren heinean. Dokumentu hauen analisia egiteko formazio juridikoa ez ezik antropologia edo psikologia bezalako arloetan ere ezagutza izatea lagungarri da (5. eranskina). Arrazoi horrengatik, kriminologoen lan egokia burutu ahalko zuten Giza Eskubideen urraketan arloko ikerketetan.

Laura Pego ikertzaileak ere bere lankidearen ideia partekatzen du. Bere ustetan kriminologoa gertatutakoa azaltzeaz gain, eskubide urraketa pairatu duen biktimaren beharrak eta urraketa burutu duen delitugilearen tratamenduan ere laguntza eman dezake bere formakuntza diziplinantzari esker. Gainera, beharrezkoa da eskubide urraketan arloan lan egiten duten pertsonak enpatian trebeak izatea, delitu hauek daukaten izaeratik. Lauraren arabera, kriminologoen ezaugarri hori bete egiten dute, profesionaltasuna eta objektibotasuna galdu gabe.

Garrantzitsua da ere proiektuan parte hartzen duten beste ikasle batzuen iritzia isladatzea. Kasu honetan, Leyre Padilla, kriminologo batek giza eskubide urraketetan ikerketa sakonagoak burutu ahal dituela uste du, hauek duten arlo anitzen ezagutzak kontuan izanda. Formakuntza honi esker ere, kriminologo batek edozein motako txostenak ulertzeko gai izango da, eta hori lagungarria izan daiteke ikerketa lan talde batean. Leyreren iritziz, beraz, kriminologoaren lana ez da arlo batera mugatuko, baizik eta ikerketaren hainbat eremuetara zabaltzen dela.

Beraz, kriminologoak dituen ezagutzei esker eskubideen urraketan eremuan profesional baliagarria da. Edozein motako txostenak ulertzeko gai izango da; biktimarekin enpatikoa izango da, baina objektibotasuna galdu gabe; eta urraketaren zergatik eta kausak ulertzen lagunduko du teoria kriminologikoak aplikatuz, ondoren prebentzio eta esku-hartze programa egokiak proposatzeko eta eskubide urraketak etorkizunean ekiditen saiatzeko.

5. Ondorioak

Lanean zehar ikusi ahal izan den bezala, iluministek zeukaten torturaren abolizioaren ideia ez da bete. Gaur egun ere, noizean behin, herrialde batek arrazoiak aurkezten ditu pertsona talde batenganako trataera desberdina bultzatzeko. Arrazoi hauek herrialde horren kulturarenganako eraso edo mehatxuak izaten dira normalean, zeinak giza eskubideen murrizketak dakartzate. Estatuaren segurtasunaren edo hiritarren segurtasunaren izenean eskubideak murriztu egiten dira, eta segurtasun komuna mantentzearen ideia hau da gizartea berak kontrolatu behar duena, askatasunak ez murrizteko.

Beraz, torturaren prebentzioa egiteko edota, areago, tortura deusezteko lege eta eskubide soilak ez dira nahikoak, politika sozial egokiak ezartzea ere beharrezkoa da. Hirugarren atalean azaldu den bezala, torturatzailerak ez da jaiotzen, baizik eta gizarteak bere ohitura, kultura eta gatazkekin sortzen duen baliabidea dela. Tortura ideologiaren arteko gatazka dagoen gizarteetan sortzen den delitua da, gatazken teorien arabera, gizarte kohesioaren galera gertatzen denean eta laguna eta etsaiaren artean bereizten hasten denean sortzen dena. Ingurugiro hau ematerakoan indar gehiena daukan taldea ahularen gaineko indarkeria burutuko du haien ideologia suntsitzeko. Pentsamendu hau jarraituz sortzen da sistema publikoan torturaren delitua.

Jokabide hau azaltzeko etsaiaren zigor zuzenbidea ere aipatu daiteke. Jakobs autorearen arabera, zuzenbide mota hau gizartearentzako arriskutsua den pertsona zigortu egiten du delitua burutu baino lehen. Kontsideratu daiteke Espainiako estatuan ere zuzenbide mota hau aplikatu egiten dela delitu mota batzuen aurrean (terrorismoa edo delinkuentzia organizatuen aurrean adibidez), legeen bidez beste delituei ematen zaien bestelako trataera ematen baitzaie. Pentsaera hau ez da arriskugabea, lehen esan bezala, gizartearen segurtasunaren izenean tortura bezalako portaera larriak onartzera iritsi daitekeelako. Gainera etsaiaren irudia zehaztea zaila egiten da, eta definizio hau denboraren eta garai historikoaren arabera aldaketak izango lituzke, edozein pertsona etsaitzat hartzeko arriskua ekarriz.

Arazoa sortzen da etsaiaren zuzenbidea sistema penalean ez ezik, gizartearen pentsamenduan ere ezartzen denean. Gizartea da egoera hau kontrolatzeko boterea duen bakarra. Tortura prebenitzeko instrumentu garrantzitsuenak ez daude legeetan, baizik eta pertsona bakoitzak duen pentsatzeko moduan. Gizarteko taldeek, beste taldeekiko

tolerantzia lantzen baldin badute eta haien artean erlazionatzeko eta elkar bizitzeko moduak hobetzen baldin badituzte torturaren prebentzio egokia lortu ahalko zen. Arrazoi horrengatik ezin da etsaiaren irudia gizartearen kulturen barneratu, elkarbizitza demokratiko eta baketsua eramateko oztopoa handia izango zelako.

Hau kontuan izanda, interesgarria izango litzateke gizarteak torturaren erabilerari buruz daukan pertzepzioa eta iritzia aztertzen duen ikerketa bat burutzea. Elkano Erreal institutuan 2008. urteko apirilean nazioarteko terrorismoari buruzko pertzepzioaren azterketan torturari buruz hiritarrek zeukaten pentsamendua aztertu zuen. Atal horretan pertsonen torturaren erabileraren justifikazioari buruzko zein ideiarekin ados zeuden: tortura beti debekatuta egon behar da; edo torturaren erabilera batzuetan beharrezkoa izan daitekeela. Kasu honetan, laginaren %46 torturaren debekua edozein kasutan egotearen adierazpenarekin ados agertu ziren, baina %35a estatuek zenbait kasutan tortura erabiltzearen legitimitatearekin ados agertu ziren (Real Instituto Elkano, 2008). Ikusi daitekeen bezala ez dago alde handirik erantzunen artean, eta torturaren prebentzio egokia gertatu ahal izateko beharrezkoa izango zen torturaren alde agertzen den ehuneko horretan ikerketa sakonagoa burutzea.

Torturaren errealitateari dagokionez, Tortura Ikerketa Proiektuaren bidez ikusi ahal izan da gaur egungo gizartean tortura salaketak egoten jarraitzen direla. Ondorioz, ezinezkoa da baieztatzea Espainiar estatuan tortura existitzen ez denik. Ikusi ahal izan da garai historikoaren arabera torturaren presentzia altuagoa izan dela, eta pixkanaka jaiste ari dela nahiz eta, ikerketa amaitu gabe egoterakoan, baieztatu ezin daitekeenik. Torturaren inguruko salaketen gorakada ikusi daiteke 80. hamarkadara arte, eta ondoren jaitsi egiten da. Kontuan hartu beharra dago 2.3 atalean ikusi diren lege garrantzitsuenak garai horren ingurutik aurrera aplikatzen hasi zirela. Beraz, jaitsiera horren arrazoietako bat legeen aplikazioa izan daiteke. Baina ezin da alde batera utzi ezta ere gizarteak gero eta konfiantza gutxiago daukala sistema judizialean, eta ondorioz, kasu asko ez dira salatuko.

Hala ere, kontsideratu daiteke torturaren sofistikazioaren ondorioz eta tortura kasuak ikertzeko dauden zailtasunen ondorioz, azkenengo urteetan ikerketan agertu diren baino kasu gehiago egotea, ikerketa honen zifra beltza osatuz. Izan ere, torturaren desagerpena gertatzen ari dela dirudienean beste forma baten azpian berragertu egiten da, gizartearen gaixotasuna izango balitz bezala (Ottenhof, 1985).

Kriminologia giza eskubideen urraketen arloan beharrezkoa den zientzia bat da. Azken finean eskubide urraketa gehienak delituetatik sortzen dira eta delitu horiek

normalean estatuek burutzen dituzte. Beraz, kriminologia delitu arruntei aurre egiteko gaitasuna duen zientzia bat baldin bada, eskubide urraketak prebenitzeko ere ez dago kriminologia bezalako beste zientziarik (Arroyo Juárez, 2002). Gizartean kriminologian pentsatzen denean zuzenbidearekin edo poliziarekin lotzen da beti, baina lan honen hasieran adierazi den bezala, kriminologia zientzia interdisziplinarra da, eta hori kontuan izanda arlo legalean gain beste hainbat arloetan ere lagungarria izan daiteke.

Legeen bidez eskubide urraketan eta kasu honetan aztertu dugun torturaren erregulazioa eta zigorra ezarri daiteke, baina ikusi denaren arabera legeek ez dute prebentziorako eragin handirik torturaren eremuan. Lan osoan zehar esan den bezala tortura alderdi soziala dauka, eta alderdi hori erabili beharko da torturaren prebentzio egokia burutzeko. Torturaren zergati sozialak eta kulturalak aztertuz, kriminologoek prebentzio programa eraginkorrek proposatzeko gaitasuna izango zuten. Gizartea prebentzio lanean ez parte-hartzearen arrazoiak ezagutzen baldin badira hauen gainean ekintza egokiak burutu ahal izango ziren, eta modu honetan gizartearen aldeko prebentzio mekanismoa hobetu (Arroyo Juárez, 2002).

Beraz, kriminologiaren ekarpena giza eskubideen urraketan arloan, eta zehazki torturaren azterketan, hiru izan daitezke 4.2 atalean esandakoa laburbilduz: lehenik, delituaren azalpen zientifikoa, honen zergatiak eta aldagai nagusiak aztertuz. Honen bidez ikusi ahal izan da torturaren ikerketa ez dela alderdi legalean agortzen, baizik eta zergati sozialak eta kulturalak ere aztertu behar direla. Lanean behin eta berriz errepikatu den bezala torturatzailerak ez da jaiotzen, gizarteak sortu egiten du. Philip Zimbardo ikertzaile Stanfordeko espetxearen esperimentuaren bidez ondorioztatu zuen edozein pertsonari ideologia bat eta instituzioen laguntza emanda, egoera soilaren ondorioz teknika ez legalak erabiltzeko arriskua sortzen zela. Torturaren alderdi soziala ikusi daiteke esperimentu horren bidez (García-Pablos de Molina, 1989).

Bigarrenik, tortura delituaren prebentzio formala eta informalerako mekanismo egokiak bultzatzea. Behin torturaren zergatiak aztertuta hura prebenitzeko programa egokiak proposatzeko gai izango ziren kriminologoek. Zigorren bidez prebentzioa eman daitekeen arren, ez du eraginkortasun handirik, delitua burutu denean aplikatzen den neurria delako. Kriminologoaren ikerketaren bidez delitua burutu baino lehenago jardun ahal izango zen, torturaren sorrera bultzatzen duten faktore arriskutsuak neutralizatuz (García-Pablos de Molina, 1989).

Hirugarrenik, torturatzaileran eta biktimaren gaineko esku-hartze egokiak proposatzea izango zen kriminologoak giza eskubide urraketan inguruan egin ahalko

zuen ekarpena. Torturazaitailea eta torturatuaren onurako programak sortzen laguntza eman ahal du kriminologoa baita ere. Azken finean delitua ez da soilik gertaera, biktima eta biktimarioa ere kontuan hartu behar dira delitu orokorraren prebentzio eraginkorra emateko. Atal honetan torturazaitailea birgizarteratzeko proposamenak egin ahalko zituzten kriminologoek, zigorren efikazia aztertuz. Beste aldetik, biktima laguntzeko programetan lan egin dezake baita ere, sufritu duten egitateak aztertuz eta horiek ulertzen laguntzen (García-Pablos de Molina, 1989).

Lan honi amaiera emateko ezinbestekoa da torturaren ikerketa kriminologikoak bultzatzea. Kriminologia zuzenbidearekin hain lotura estua izaterakoan lan kriminologiko gehienak torturaren alde juridikoan oinarritzen dira. Baina kriminologia zuzenbideaz gain beste arloetako ezagutzak ere badakartza, eta oso interesgarria eta beharrezkoa izango zen kriminologiaren ikuspuntutik torturaren delitua emateko zergatiak alderdi horietatik ere aztertzea. Kriminologiaren zientzia bere lekua hartu behar du gaur egungo mundu laboralean eta akademikoan. Hori lortzeko beharrezkoa izango da kriminologia zuzenbidearen subdiziplina bat delaren pentsamendua aldatzea eta diziplinanitzeko zientzia honek landu ditzazkeen arlo guztien ikuspuntutik ikertzen hastea.

6. Bibliografía

- Arroyo Juárez, M. (2002). Derechos humanos y criminología: un vínculo ignorado. *Economía, Sociedad y Territorio*, III(11), 471-487.
- Bakegintza eta bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia. (2013). *Proposamena: 2013-2016ko Bake eta Bizikidetzaren plana*. Eusko Jaurlaritza.
- Batzar Nagusiaren 39/46 Ebazpena “Torturaren eta beste tratu edo zigor krudel, anker eta apalesgarrien kontrako hitzarmena” A/RES/39/46 (1984ko aberduaren 10a).
- Carmena, M., Mirena Landa, J., Múgica, R., & Uriarte, J. M. (2013). *Informe-base de vulneraciones de derechos humanos en el caso vasco (1960-2013)*. Vitoria: Gobierno Vasco.
- Caso Irlanda contra Reino Unido, TEDH\1978\2 (Tribunal Europeo de Derechos Humanos 18 de Enero de 1978).
- De la Cuesta Arzamendi, J. L. (1998). Torturas y otros atentados contra la integridad moral. *Estudios Penales y Criminológicos*, XXI(113), 40-116.
- Errege Dekretua, 1882ko irailaren 14koa, zeinaren bidez Prozedura Kriminalaren Legea onartu egiten den. Estatuko Txosten Ofiziala, 1882ko irailaren 17a, 260 Zk.
- Eskubide politiko eta sozialen Nazioarteko Ituna*, Nueva York, 1966ko abenduaren 16a, Nazio Batuen hitzarmen bilduma, 999 libk., 14668 Zk., 171 or.
- Espainiar Konstituzioa (BOE 311 Zk., 1978ko abenduaren 29a).
- Etxeberria, F., Martín-Beristain, C., Morentin, B., & Pego, L. (2014). *Proyecto investigación tortura: Informe preliminar sobre diseño y primeros pasos del estudio sobre la tortura*. IVAC/KREI.
- Foucault, M. (1988). *Vigilar y castigar: nacimiento de la prisión*. Madrid: Siglo XXI.
- García-Pablos de Molina, A. (1989). La aportación de la Criminología. *Eguzkilore*(3), 79-95.
- García-Pablos de Molina, A. (2009). *Tratado de criminología*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- García-Pablos de Molina, A. (2013). *Criminología: una introducción a sus fundamentos teóricos*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- Garrido, V., Stangeland, P., & Redondo, S. (2006). *Principios de criminología*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala, Ebazpena 217 A [III] (Nazio Batuen Batzar Nagusia, 1948ko abenduaren 10a).

- Giza eskubideen eta oinarritzko askatasunen babeserako Europako hitzarmena*, Roma, 1950eko azaroaren 4a.
- Gobierno de España. (24 de Enero de 1978). Boletín Oficial de las Cortes. (52). Madrid, España.
- Grima Lizandra, V. (1998). *Los delitos de tortura y de tratos degradantes por funcionarios públicos*. Valencia.
- Gudín Rodríguez-Magariños, F. (2009). *El estado de derecho frente a la tortura: Luces y sombras en la lucha jurídica por la dignidad del hombre*. Valencia: Tirant Lo Blanch.
- Las siete partidas*. (1988). Valladolid: Lex Nova.
- Lege Organikoa 10/1995, azaroaren 23koa, Zigor Kodea. *Estatuaren Txosten Ofiziala*, 1995eko azaroaren 24, 281, 33987 or.
- Morenilla Rodríguez, J. M. (1988). El convenio Europeo para la prevención de la tortura y de penas o tratos inhumanos o degradantes. *Boletín de Información. Ministerio de Justicia e Interior*(1511), 5244-5270.
- Morentin, B., Landa, J. M., & Urmeneta, X. (2014). Detención incomunicada en el País Vasco. Marco jurídico y antecedentes de esta investigación. En O. Barrenetxea Larrondo, I. Markez Alonso, B. Morentin Campillo, G. Lopez Neyra, O. Barrios Salinas, & A. Krakenberger Larsson, *Incomunicación y tortura: Análisis estructurado en base al Protocolo de Estambul* (págs. 26-36). Lankopi, S.A. .
- Nazio Batuak, Batzar Nagusia “Tortura eta beste tratu edo zigor krudel, anker eta apalesgarrietatik pertsona guztiak babesteari buruzko deklarazioa” A/RES/3452 [XXX] (1975eko abenduaren 9a).
- Ottenhof, R. (1985). Reflexiones sobre la tortura. En A. Beristain Ipiña, & J. L. De la Cuesta Arzamendi, *Los derechos humanos ante la criminología y el derecho penal* (págs. 389-400). Donostia: Instituto Vasco de Criminología.
- Pérez Machío, A. I. (2009). La tortura y los tratos inhumanos y degradantes como consecuencia de algunas prácticas de lucha contra el terrorismo. En J. L. De la Cuesta, & I. Muñagorri, *Aplicación de la normativa antiterrorista* (págs. 203-218). Donostia: IVAC/KREI.
- Peters, E. (1985). *La Tortura*. Madrid: Alianza Editorial.
- Presoen tratamendurako gutxieneko arauak, ebazpena 663 CI [XXIV] (Nazio Batuak 1957ko uztailearen 31a).
- Punto y Hora de Euskal Herria. (23 al 30 de Octubre de 1986). Transcripción del galoso arrependido a la televisión belga. *Punto y Hora de Euskal Herria*(49), 20-25.

- Real Instituto Elcano. (Mayo de 2008). Barómetro del Real Instituto Elcano. 17. Madrid. Recuperado el Abril de 2015
- RJ 2009/5742 (Tribunal superior 25 de Septiembre de 2009).
- Rodriguez Mesa, M. J. (2000). *Torturas y otros delitos contra la integridad moral cometidos por funcionarios por funcionarios públicos*. Granada: Comares.
- Savater, F., & Martínez-Fresneda, G. (1982). *Teoría y presencia de la tortura en España*. Barcelona: Anagrama.
- Torturaren eta beste tratu edo zigor krudel, anker eta apalesgarrien prebentziorako europar hitzarmena*, Estrasburgo, 1987ko azaroaren 26a.
- Zúñiga Rodríguez, L. (2007). El tipo penal de tortura en la legislación española, a la luz de la jurisprudencia nacional e internacional. En F. Pérez Álvarez, M. Á. Núñez Paz, & I. García Alfaraz, *Universitas vitae: homenaje a Ruperto Núñez Barbero* (págs. 875-912). Salamanca: Universidad de Salamanca.

7. Eranskinak

7. 1. Eranskina: Istanbuleko protokoloan oinarritutako adituen txostena

<p>1. DATOS DEL PERSONAL FACULTATIVO</p> <ul style="list-style-type: none"> Nombre y apellidos, código numérico personal Fecha, hora y lugar del reconocimiento
<p>2. DATOS DE FILIACIÓN DE LA VÍCTIMA.</p> <ul style="list-style-type: none"> Nombre y apellidos DNI o NIE (N.º de identificación de extranjería). Sexo, estado civil, fecha de nacimiento. Dirección y teléfono de contacto
<p>3. OBJETO DEL INFORME</p>
<p>4. MATERIAL Y MÉTODOS</p>
<p>5. ANTECEDENTES MÉDICOS Y PSICOLÓGICOS DE INTERÉS</p>
<p>6. ALEGACIONES DE TORTURA Y MALOS TRATOS</p>
<p>7. IMPACTOS (SÍNTOMAS) EN LA SALUD PSICOLÓGICA</p> <ul style="list-style-type: none"> En el momento de la tortura

<ul style="list-style-type: none">
• A corto plazo
• A medio o largo plazo
• Secuelas
8. RESULTADO TEST PSICOLOGICOS
9. IMPACTOS (SÍNTOMAS) EN LA SALUD FÍSICA
<ul style="list-style-type: none">
• En el momento de la tortura
• A corto plazo
• A medio o largo plazo
• Secuelas
10. HALLAZGOS TRAUMÁTICOS
<ul style="list-style-type: none">
• En el momento de la tortura
• A corto plazo
• A medio o largo plazo
• Secuelas
11. RESULTADOS DE PRUEBAS DIAGNÓSTICAS

12. CONSIDERACIONES FORENSES		
<ul style="list-style-type: none"> • Posibles diagnósticos diferenciales • Elementos de estrés coexistentes 		
13. VALORACIÓN FORENSE DE LA CONSISTENCIA DE LAS ALEGACIONES		
	Criterio	Codificado como
Protocolo de Estambul	1. Relato de presunta tortura (circunstancias, tipo, metodología, duración etc.) acorde a lo descrito en informes previos de organismos de derechos humanos u organizaciones internacionales o vinculadas o reconocidas por Naciones Unidas que trabajan en prevención o denuncia de la tortura. Valorar si los métodos de malos tratos / tortura expuestos en los testimonios son coincidentes con los métodos empleados en el contexto geográfico y temporal de la detención	☐ Máxima consistencia ☐ Muy consistente ☐ Consistente ☐ Inconsistente
	2. Consistencia entre la sintomatología física descrita en el momento de la tortura y en etapas posteriores y el maltrato alegado	☐ Máxima consistencia ☐ Muy consistente ☐ Consistente ☐ Inconsistente
	3. grado de concordancia entre los hallazgos de la exploración física y las alegaciones de abuso. Existencia de signos traumáticos (lesiones o secuelas) congruentes con el maltrato alegado descritos en informes médicos u objetivados en pruebas o exámenes médicos (radiografías, analíticas u otras pruebas	☐ Máxima consistencia ☐ Muy consistente ☐ Consistente ☐ Inconsistente

	4. Consistencia entre la sintomatología psicológica reactiva en el momento de la tortura y en etapas posteriores y el maltrato alegado Reacciones psicológicas esperables o típicas a un estrés extremo, dentro del contexto social y cultural del peritado.	☐ Máxima consistencia ☐ Muy consistente ☐ Consistente ☐ Inconsistente	
	5. Congruencia entre la descripción de hechos y las emociones con que estos son expresados.	☐ Máxima consistencia ☐ Muy consistente ☐ Consistente ☐ Inconsistente	
	6. Congruencia entre la comunicación verbal y no verbal en el relato de hechos.	☐ Máxima consistencia ☐ Muy consistente ☐ Consistente ☐ Inconsistente	
	7. Secuelas a medio / largo término congruentes con los hechos alegados.	☐ Sí ☐ No ☐ No procede	
	8. Diagnóstico clínico principal en el momento de la peritación relacionado con los hechos peritados.	Escribir código CIE-10	
	Fuentes de Contraste y Verificación	9. Coincidencia entre los peritos del análisis documental y del análisis prospectivo en el juicio de credibilidad Coincidencia entre los 2 peritos y el evaluador externo en el juicio de credibilidad (narración – video – audio).	☐ Sí ☐ No
		10. Hechos y reacciones contrastados de manera independiente con otro(s) informador(es) (familiares, amigos u otros). Versiones congruentes de diferentes fuentes referidas a los signos y síntomas previos y posteriores a los hechos e hipotéticas secuelas.	☐ Sí ☐ No ☐ No procede
		11. Cambios funcionales (trabajo, estudios, relaciones...) antes y después de los hechos descritos, atribuibles a estos.	☐ Máxima consistencia ☐ Muy consistente ☐ Consistente ☐ Inconsistente
12. Cambios persistentes de personalidad asociados temporalmente a los hechos descritos.		☐ Máxima consistencia ☐ Muy consistente ☐ Consistente ☐ Inconsistente	
13. Pruebas o exámenes médicos (radiografías, analíticas u otras pruebas) que sean congruentes con los hechos alegados		☐ Sí ☐ No ☐ No procede	
14. Informes médicos o forenses previos que acrediten secuelas o lesiones congruentes con los hechos descritos		☐ Sí ☐ No ☐ No procede	
15. Sentencia favorable al peritado reconociendo malos tratos o tortura durante la detención motivo de la presente peritación		☐ Sí ☐ No	
16. Caso descrito en algún informe de organismo de derechos humanos		☐ Sí, congruente ☐ Sí, incongruente ☐ No	

14. CONCLUSIONES FORENSES

JUICIO DE CREDIBILIDAD (Acorde al Protocolo de Estambul y Fuentes externas de verificación) Valoración de la consistencia entre los datos del examen médico y psicológico y las alegaciones de malos tratos/tortura de la persona examinada	<ul style="list-style-type: none"> ○ Máxima consistencia ○ Muy consistente ○ Consistente ○ Inconsistente
DIAGNOSTICOS CLÍNICOS RETROSPECTIVOS (relacionado con los hechos peritados)	
DIAGNÓSTICO CLÍNICO EN EL MOMENTO DE LA PERITACIÓN (relacionados con los hechos peritados)	

7.2. Eranskina: Tortura Ikerketa Proiektuaren Datu Basea

Datu Pertsonalak / Datos Personales		Registro de identificación
1. Abizena / Apellido 1	<input type="text"/>	NAN/DNI <input type="text"/>
2. Abizena / Apellido 2	<input type="text"/>	
Izena / Nombre	<input type="text"/>	
Jaioteguna / Fecha de nacimiento	<input type="text"/>	
Jaioterria / Lugar de nacimiento	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Bizitokia / Vecindad	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Egoera Zibila / Estado Civil	<input type="text"/>	☐ Gizona / Hombre ☐ Emakumea / Mujer
Lanbidea / Profesión	<input type="text"/>	
Observaciones	<input type="text"/>	
Fuente principal	<input type="text"/>	
Anonimización	☐ BAI/SI ☐ EZ/NO	
☐ Testigantza / Testimonio ☐ Testigantzaren barrespena / Ratificación del testimonio ☐ Baimen informatua / Consentimiento informado		
Restricciones consentimiento	<input type="text"/>	
Datu Orokorrak / Datos Generales		
APARTADO A: DATOS GENERALES		
Año Hechos	<input type="text"/>	Detención en régimen de incomunicación <input type="text"/>
Duración detención	<input type="text"/>	Hora detención <input type="text"/> Fecha detención <input type="text"/>
Motivo detención	☐ Propaganda ilegal ☐ Comportamientos sin actividad violenta ☐ Asociación ilícita ☐ Delincuencia común ☐ Pertenencia a banda armada ☐ Otros ☐ Colaboración con banda armada ☐ Sabotajes (kale borroka)	
Nº diligencias judiciales	<input type="text"/>	
Funcionario	☐ Policía Nacional ☐ Funcionario de prisiones ☐ Ertzaintza ☐ Policía Francesa ☐ Guardia Civil ☐ Militar ☐ Policía Municipal ☐ Otra Policía	
Lugar detención	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Lugar de tortura	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Situación legal tras la detención		
☐ Libertad sin cargos (sin pasar a disposición judicial) ☐ Prisión comunicada ☐ Libertad sin cargos (tras pasar a disposición judicial) ☐ Libertad provisional (con fianza u otra medida) ☐ Prisión incomunicada		
Situación procesal (tras el juicio/actual si no ha habido juicio)		
☐ Absuelto ☐ Sobreseimiento definitivo ☐ Indultado/ Amnistiado ☐ No fue procesado ☐ Condenado ☐ Sin datos ☐ Procesado pendiente de resolución ☐ En curso sin haber sido procesado todavía ☐ Sobreseimiento provisional ☐ Archivo de la causa		
Alegaciones de malos tratos / tortura	☐ BAI / SI ☐ EZ / NO	
Denuncia judicial por malos tratos / tortura	☐ BAI / SI ☐ EZ / NO	
Consecuencias médicas y psicológicas de la tortura		
☐ Muerte ☐ Tratamiento psiquiátrico ☐ Hospitalización ☐ Tratamiento psicológico ☐ Tratamiento médico		
Elementos de prueba		
Documental	☐ Prensa ☐ Publicación ☐ Diligencias judiciales	
Testifical	☐ Testimonio judicial ☐ Testimonio público ☐ Testimonio directo (IVAC)	
Pericial	☐ Informes médicos ☐ Informes forenses ☐ Informes Estambul	

APARTADO B: TESTIMONIOS (DENUNCIAS JUDICIALES O PUBLICAS)

MÉTODO DE TORTURA

Tortura Física

Golpes Golpes contra objeto Con que Mano No especificado
 Empujones Puño Otro...
 Tirones de pelo Pie
 Teléfono Ustín o similar
 Desconocido por el detenido

Donde Cabeza-cara Genital-anal
 Cuello General en todo el cuerpo
 Espalda No especificado
 Tórax-abdomen En zonas sensibles (heridas, enfermedades,...)
 Piernas
 Brazos

Técnicas Agotamiento

Plantón Extenuación física Posición anómala, incómoda Flexiones

Técnicas Asfixia

Bañera Bolsa Obstrucción boca-nariz Otro...

Electricidad

BAI / SI EZ / NO

Quemaduras

BAI / SI EZ / NO

Estres Climatico

Calor Frio Humedad

Agresión con luz

BAI / SI EZ / NO

Ruidos constantes

BAI / SI EZ / NO

Técnicas de abuso con drogas

BAI / SI EZ / NO

Potro

BAI / SI EZ / NO

Sandwich

BAI / SI EZ / NO

Otras torturas físicas

BAI / SI EZ / NO

Técnicas de privación

- Privación De Agua
 Privación De Comida
 Privación De Sueño
 Contención Necesidades Fisiológicas
 Falta Facilidades Para Aseo
 Impedimento Vision
 Sobreestimulación Monótona
 Tratamiento Insuficiente Enfermedades (incluye Privación Gafas, Prótesis,...)
 Interrogatorio Constante
 Maniobras De Desorientación
 Higiene Deficiente Del Local
 Celda Sin Luz
 Otras (especificar)

Tortura Sexual

- Golpes En Region Genital Tocamientos-caricias
 Electrodos En Region Genital Ser Forzado A Masturbarse
 Introducción Objetos Por Vagina Forzado A Ver Tortura Sexual De Otros
 Introducción Objetos Por Ano Otras (ser Forzada A Asumir Posiciones Humillantes...)
 Desnudez Forzada
 Humillación Sexual Verbal

Amenazas

- De Ejecución Otro Tipo De Amenazas Humillaciones - Insultos
 De Tortura No Especificadas
 Contra Otras Personas (¿cuales?) Simulacro De Ejecución

Técnicas Coacción

- Presenciar Actos De Coacción
 Oír Actos De Tortura
 Participación Forzada En Actos Tortura
 Falta Posibilidad Ayuda A Otros
 Firmar Confesiones Falsas Aprendizaje Confesión, Inculcar Lo Que Debe Decir Al Juez, Abogado, Médico...
 Actos Incongruentes Situaciones De Elección Imposible, Gritar Viva La G.c., ...
 Demanda Obediencia Ciega
 Otras (p.e.:inducir Sentimientos De Culpabilidad)

Técnicas Comunicación

- Toda Respuesta Da El Efecto Opuesto
 Tortura Tanto Si Coopera Como Si No
 Policía Bueno / Policía Malo
 Mensajes-información Contradictoria
 Información Falsa (ej. Traición Por Los Propios, Detención Familiar, Muerte O Enfermedad Familia...)
 Otorgar Beneficios Por Ciertas Conductas (ej. Colaborador Con G.c. Libertad Si Canta...)
 Otras
 Datos De Confusión. La Policía Usaba Capucha

APARTADO C: INFORMES MÉDICO FORENSES

Nº de informes médico forenses

Nº de informes otros médicos

Nº Informes médicos de confianza

Nº de informes con malos tratos

Valoración global malos tratos

- Sí (con no vale)   Inconcluyente (No indicado o ambiguo; todos)
 No (todos)   No + inconcluyente

Métodos de tortura

Tortura física

- Golpes   Electricidad   Otros métodos de violencia física

Técnicas agotamiento

- Plantón   Extenuación física   Posición anómala, incómoda   Flexiones

Técnicas asfixia

- Bañera   Bolsa   Obstrucción boca-nariz   Otro...

Maltrato psicológico

- Amenaza   Otros

Tortura sexual

- Física   Psicológica   Desnudez

Sintomatología física maltrato

- Sí (Describir)   No   No indicado

Sintomatología psicológica maltrato

- Sí: ansiedad / nerviosismo   Sí: otra sintomatología (especificar)   No   No indicado

Signos violencia maltrato

- Sí (describir)   No exploración   No indicado   No

Exploraciones complementarias

- Sí (Describir)   No exploración   No indicado   No

Conclusiones

- Alta consistencia física y/o clínica   No consistencia
 Posible consistencia, pero datos insuficientes   Los informes no aportan datos relevantes

APARTADO D: OTROS INFORMES MÉDICOS

Fuente de la información

Alegaciones malos tratos

- BAI / SI   EZ / NO

Métodos de Tortura

- BAI / SI   EZ / NO

Tortura física

Técnicas agotamiento

- Plantón   Extenuación física   Posición anómala, incómoda   Flexiones

Técnicas asfixia:

- Bañera   Bolsa   Obstrucción boca-nariz   Otro...

(A4000)

Maltrato psicológico Amenaza Otros

Tortura sexual Física Psicológica Desnudez

Sintomatología física Si (Describir) No No indicado

Signos de violencia Si (describir) No exploración No indicado No

Sintomatología psicológica
 Si: ansiedad / nerviosismo Si: otra sintomatología (especificar) No No indicado

Exploraciones complementarias Si (Describir) No exploración No indicado No

Conclusiones
 Alta consistencia física y/o clínica No consistencia
 Posible consistencia, pero datos insuficientes Los informes no aportan datos relevantes

APARTADO E: ALEGACIONES DE VULNERACIÓN DE DERECHOS COMUNICADAS AL JUEZ

Alegaciones Malos Tratos SI NO Inconcluyente (No indicado o ambiguo)

Métodos de Tortura BAI / SI EZ / NO

Tortura física Golpes Electricidad Otros métodos de violencia física

Técnicas agotamiento Plantón Exenuación física Posición anómala, incómoda Flexiones

Técnicas asfixia Bañera Bolsa Obstrucción boca-nariz Otro...

Maltrato psicológico Amenaza Otros

Tortura sexual Física Psicológica Desnudez

Izapide judizialak / Trámites judiciales

Diligencias Previas _____

Nº Sumario _____

Nº PAB _____

Juzgado de Instrucción o Central de Instrucción _____

Juzgado de Menores o Central de Menores _____

Juzgado de lo Penal o Central de lo Penal _____

Sala de Audiencia Nacional o Sala Audiencia Provincial _____

Traslados durante la detención al hospital o centro médico externo ¿Es trasladado? BAI / SI EZ / NO

Pasa a disposición judicial BAI / SI EZ / NO

Torturas ¿Cuándo se producen las tortura y/o malos tratos? Durante la detención BAI / SI EZ / NO

Durante estancia prisión BAI / SI EZ / NO

DATOS DEL PROCEDIMIENTO DE TORTURAS

Nº Diligencias Previas
 Juzgado Instrucción competente para la investigación
 Juzgado de lo Penal o Audiencia Provincial
 Procedimiento Abreviado

1ª PARTE: INSTRUCCIÓN

DENUNCIA

Fecha denuncia Delito que se denuncia
 Se ejerce acusación particular BAI / SI EZ / NO

INVESTIGACIÓN

Pruebas practicadas

Declaración denunciante BAI / SI EZ / NO Identificación policías BAI / SI EZ / NO
 Testifical policías BAI / SI EZ / NO Testifical abogado de oficio BAI / SI EZ / NO
 Testimonio de documentos BAI / SI EZ / NO Testifical médico forense
 Pericial de otros especialistas médicos BAI / SI EZ / NO

2ª PARTE: JUICIO Y SENTENCIA

¿Se produce archivo de la causa? BAI / SI EZ / NO
 Razones del archivo de la causa
 Se formula acusación contra: el/la instructor BAI / SI EZ / NO policías BAI / SI EZ / NO
 Acusados identificados BAI / SI EZ / NO Nº
 Delito por el que se le procesa. Art.
 Sentencia firme Absolutoria Condenatoria
 Delito por el que se condena (Art.)
 Pena (condena de cárcel en meses)
 Participación
 Autor Participe - inductor (Art. 28 CP) Participe - cooperador necesario (Art. 28 CP) Participe - cómplice
 Fecha Sentencia Reparación BAI / SI EZ / NO

3ª PARTE: SITUACIÓN FINAL DE LOS PROCESADOS

Situación final de la persona
 Nº personas absueltas Nº personas condenadas
 Nº personas no procesadas Nº personas con proceso en curso

Kasuaren laburpena / Resumen del caso

--

Frogaren elementuak/ Elementos de prueba

DOCUMENTAL

Tipo documental	<i>texto, pdf, imagen</i>	<i>http</i>	Fuente

Observaciones

--

TESTIFICAL

<i>texto, pdf, imagen</i>	<i>http</i>	Fuente

Observaciones

--

PERICIAL

<i>texto, pdf, imagen</i>	<i>http</i>	Fuente

Observaciones

--

Oharrak / Observaciones

--

7.3. eranskina: biktimei bidaltzen zaien gutuneko dokumentuak

Informazio orria:

KRIMINOLOGIAREN EUSKAL INSTITUTUA
INSTITUTO VASCO DE CRIMINOLOGIA

DOCUMENTO INFORMATIVO

La presente investigación **"Proyecto de Investigación sobre la Tortura"** la realiza el Instituto Vasco de Criminología – Kriminologiaren Euskal Institutua de la Universidad del País Vasco (UPV-EHU) a solicitud de la Secretaría General de Paz y Convivencia del Gobierno Vasco, y bajo la dirección del profesor Francisco Etxeberria, Médico Especialista en Medicina legal y Forense.

El objetivo general del proyecto responde a la iniciativa 6 del Plan de Paz y Convivencia 2013-2016, donde se recoge la necesidad de realizar un estudio científico que nos acerque a la realidad objetiva del fenómeno de la tortura en nuestro contexto. Que permita, asimismo, adoptar las medidas de reconocimiento y reparación que sean necesarias y plausibles a la luz de las conclusiones de ese estudio, cuya finalización se prevé para finales del año 2016.

1.- La metodología empleada

Para realizar una aproximación global a la dimensión del problema se elaborará un censo de denuncias judiciales o sociales de tortura del periodo de tiempo comprendido entre 1960 y 2013. Con la información contenida en esa base de datos elaborada al efecto, se realizarán análisis epidemiológico de la incidencia de tortura. Se tendrán en cuenta datos como: época de detención, sexo, edad, provincia de detención, motivo de detención, situación legal tras la detención y cuerpo policial que realizó el arresto. Asimismo, se entrevistará a las personas que consientan en ello.

En una segunda fase, sobre la base de documentación judicial obrante en los expedientes judiciales, se realizará un abordaje estadístico sobre métodos de tortura en relación a variables demográficas, procesales y criminológicas.

En tercer lugar, sobre una muestra aleatoria de 200 casos, se realizará un abordaje pericial de la fiabilidad de la denuncia, con la aplicación del Protocolo de Estambul. Con ello se pretende valorar la consistencia entre los datos del examen

INFORMAZIO ORRIA

"Tortura Ikerketa Proiektua" izeneko ikerlan hau UPV-EHUko IVAC-KREik darama aurrera, Eusko Jaurlaritzako Bake eta Bizikidetzarako Idazkaritzaren enkariguz. Ikerlana Francisco Etxeberria irakaslearen zuzendaritzapean burutuko da. Bera, Medikuntza legal eta forensean adituaren.

Proiektuaren helburu nagusiak Bakea eta Bizikidetzarako Plangintza 2013-2016 izeneko egitasmoaren 6. ekimenari erantzuten dio. Ekimen horretan aipatzen da beharrezkoa dela ikerlan zientifiko bat egitea torturaren errealitate objektiboa aztertzeko gure gizartearen testuinguruan. Ikerlan horrek, era berean, aukera emango luke ikerlanaren ondorioetan beharrezkotzat jo litezkeen neurriak hartzeko, aitomenaren eta erreparazioaren bidean. Aurrekita dago ikerlana 2016ko bukaera aldean amaituta egotea.

1.- Erabilitako metodologia

Torturaren auziak nolako neurriak dituen jabetzen hasteko, errolda bat osatuko da. Erroldan, 1960 eta 2013 artean jarritako tortura-salaketa judizial edo sozial guztiak bilduko direlarik. Horretarako osatuko dugun datu-baseko informazioarekin torturaren eraginari buruzko azterketa epidemiologikoa egingo dugu. Azterketan honako ezaugarriak hartuko dira kontuan: abilketa noiz eta zer probintzian egin zen, zer gorputz polizialek gauzatu zuen, zergatik abilkotu zuten, sexua, adina eta abilkotutaren egoera legala. Horrekin batera, elkartzeta egingo zaio, horretarako baimena ematen duenari.

Bigarren fase batean, espediente judizialean aurkitutako dokumentazioan oinarrituta, azterketa estatistikoa egingo da tortura metodoen gainean, aldagai demografiko, procesal eta kriminologikoen arabera.

Hirugarrenik, salaketen fidagarritasuna peritatuko da; horretarako, zoziz hartutako 200 kasu aztertuko dira. Istanbuleko Protokoloa erabiliz. Era horretan, kontrastatu nahi da ea azterketa medikuen eta psikologoek azterketen datuak bat ote datozen

médico y psicológico y las alegaciones de malos tratos/tortura de la persona examinada.

Finalmente, se llevará a cabo un estudio específico sobre un grupo de casos representativos, utilizando la técnica de la entrevista en profundidad. Se tratarán cuestiones como: características de la tortura sufrida, género, marco legal, grado de investigación judicial o sentencia, tipo de detenciones, entre otros.

2.- Repercusiones negativas en las personas participantes

El equipo prevé que en algún caso se pueda dar una descompensación psicológica de la persona. Entre los profesionales que participan en la investigación se encuentran especialistas conocedores de esta psicopatología, que seguirán todos los protocolos establecidos para que eso no suceda. Si llegara a detectarse algún desequilibrio o alguna demanda por parte de los sujetos, se ofrecerá apoyo terapéutico gratuito según demanda y valoración diagnóstica.

3.- Derechos de los y las participantes

Las personas que muestren su conformidad a participar en el estudio tienen derecho a revocar en cualquier momento el consentimiento otorgado, sin tener que dar explicaciones y sin que ello les suponga ningún perjuicio. Una vez haya finalizado el proyecto tendrán a su disposición toda la información relativa a los resultados obtenidos en el mismo, respetando la confidencialidad de otros participantes.

La participación en esta investigación no será remunerada. Dejar de responder alguna o todas las preguntas que se planteen no tendrá consecuencias.

4. Confidencialidad y cesión de datos

De acuerdo con lo dispuesto en el artículo 5 de la Ley Orgánica 15/1999, de 13 de diciembre, de Protección de Datos de Carácter Personal, informamos que los datos que nos proporcionen junto con los que de usted nos aporte abogados/as,

ustezko tratu barrak edo tortura jasotako pertsonak kasuari buruz emandako arrazobideekin.

Azkenik, horretarako egoki jo litezkeen kasuetan, berariazko azterketa egingo da: pertsona horiei elkarrizketa sakon bana egingo zaie. Elkarrizketan, era honetako gaiak aztertuko dira: jasandako tortura nolakoa izan zen, generoa, marko legala, ikerketa judicialaren gradua, sententzia, atxiloketa modua...

2.- Parte hartzaileengan izan lezakeen eragin negatiboa

Lantaideak aurreikusten du kasuren batean gerta litekeela ikertutako pertsonak gora-behera psikologikoren bat nozitzea. Ikerlanean diharduten profesionalen artean badira era honetako psikopatologien ezagutza dutenak. Haiak arduratuko dira, jarraitu beharreko protokoloak beteta, horrelakorik gerta ez dadin. Nolanahi ere, nolabaitko desoreka psikikoa emango balitz, edo aztertutako pertsonen aldetik eskaeraren bat jaso, doako laguntza terapeutikoa eskainiko da, eskaeren eta diagnostiko bakoitzaren arabera.

3.- Parte hartzaileen eskubideak

Ikerlanean parte hartzeko onarpena eman dutenek eskubidea dute nahi duten momentuan atzera egiteko; horretarako azalpenik eman beharrik izan gabe eta atzera egite horrek inolako kaiterik ekarri gabe. Egitasmoa bukaerara iristen denean, parte hartzaile guztiek eskura izango dituzte ikerlanean sortutako emaitza guztiak, hari buruzko informazio guzta, gainerako parte hartzaileen konfidentzialtasuna errespetatuta.

Ikerlan honetan parte hartzen duenak ez du diru-ordainik jasoko. Galderaren bat, edo batzuk, erantzunik gabe uzteak ez luke ondorioz izango.

4.- Konfidentzialtasuna eta datuen lagapena

Abenduaren 13ko 15/1999 datu pertsonalen babearako Lege Organikoaren 5. artikulua ezartzen duenaren arabera, adierazi nahi dugu zuregandik jasoko ditugun datuak eta zuri buruz emango dizkigutenak (abokatuak, elkarteak eta bestelakoak)

asociaciones y otras fuentes pasarán a formar parte del fichero "2080310015-INA0081" de la UPV/EHU, cuya finalidad es científica. Sus datos podrán ser cedidos a GOBIERNO VASCO. LEHENDAKARITZA, SECRETARÍA GENERAL PARA LA PAZ Y LA CONVIVENCIA.

Puede ejercitar los derechos de acceso, rectificación, cancelación y oposición de sus datos remitiendo un escrito a la persona Responsable de Seguridad LOPD de la UPV/EHU, Rectorado, Barrio Sarriena s/n, 48940 Leioa-Bizkaia, adjuntando copia de documento que acredite su identidad.

En todo caso, puede solicitar la anonimización de sus datos o imponer otras restricciones que consideren oportunas, debiendo hacer constar estas, de forma expresa, en el consentimiento informado.

5.- Información adicional

En el supuesto de que necesite más información, se puede poner en contacto con los miembros del equipo investigador, a través del teléfono 943 01 83 81, por email torturaproiektua.ivac-krei@ehu.es, o personalmente en la sede del Instituto Vasco de Criminología, sito en Donostia, Centro Carlos Santamaria Zentroa, Elhuyar Plaza, 2 - 20018.

UPV-EHUko gure fitxategian gordeko ditugula: "2080310015-INA0081", eta fitxategiaren helburu bakarra zientifikoa dela. Datuok EUSKO JAURLARITZAKO LEHENDAKARITZAKO BAKE ETA BIZIKIDETZARAKO IDAZKARITZARI eman ahal izango dizkiogu.

Zuk nahi izanez gero, zure datuetara iristeko duzun eskubidea gauzatu dezakezu, edota haiek aldatu edo ezeztatzeke, UPV-EHUko LOPD Segurtasuneko Arduradunari idatzi bat igorrita. Hauxe du helbidea: Errektoretza, Sasiena auzoa z/g, 48940, Leioa, Bizkaia; idatziarekin batera, zure nortasuna ziurtatzen duen agiri bat erantsita.

Edozein kasutan, zure esku dago datuak modu anonimoan ager daitezen eskatzea, edota egoki jozenitzakeen bestelako mugak ezartzea. Horretarako, beharrezkoa zenuke idatzi horren berri zehatza ematea, zure baimen informatuaren agiriari.

5.- Informazio gehigarria

Informazio gehiago nahi izanez gero, harremanetan jar zaitzake ikertzaile taldeko kideekin, telefonoz: 943 01 83 81, email: torturaproiektua.ivac-krei@ehu.es, edo pertsonalki Kriminologiaren Euskal Institutuaren egoitzan: Carlos Santamaria Zentroa, Elhuyar plaza, 2 - 20018 Donostia.

Baimen informatua:

KRIMINOLOGIAREN EUSKAL INSTITUTUA
INSTITUTO VASCO DE CRIMINOLOGIA

BAIMEN INFORMATUA

Izena _____ NAN _____

n _____

ADIERAZTEN DUT:

- Euskal Herriko Unibertsitateko Kriminologiaren Euskal Institutuak aurrera daraman **"Torturaren ikerketa-proiektua"** izeneko ikerlanean nire borondatez parte hartzen dudala; jakinda proiektua Eusko Jaurlaritzak bere Bake eta Bizikidetzarako Idazkaritzaren bidetz eginiko enkargua dela, Francisco Ebeberriak, Medikuntzan doktore eta Lege eta Auzitegiko Medikuntzan osagile espezialista denak zuzentzen duela eta lanaren aurreikusitako amaiera data 2016 urteko bukaeran ezarrita dagoela.
  - .....k proiektuaren informazioa eman didata adieraziz, Euskadin 1960 eta 2013 bitartean izandako tortura eta tratu txarren inguruko azterketa zientifiko bat egilea dela lanaren helburu nagusia.
  - Jakinarazi didate nire datuak EHUko "NA-PROYECTO INVESTIGACION TORTURA" fitxategian izango direla, Datu Pertsonalen Babeserako abenduaren 13ko 15/1999 Lege Organikoaren 5. artikulua araberako. Egitasmoaren helburua da torturak EAEn izandako eragina aztertzea.
  - Jakinaren gainean nago eskubidea daukadala nire datuak eskuratzeko, aldatzeko edo baliogabetzeko. Eta, horretarako, EHUko DBLOaren segurtate arduradunari idatzi bat zuzendu behariko niokela Errektoretzara, Sarnena Auzoa z/g, 48980 LEIOA-BIZKAIA, nire identitatea frogatzen duen dokumentazioa igorri.
  - Bermatzen zait informazio hori erabiliko dela soilik giza eskubideen prebentzio eta defentsarako helburuarekin.
  - Konfidentziaztasunari buruzko zehaztasunetaz buruz informatua izan naizela.
    - Ez dut arazorik nire testigantza bideoan hartua izateko.
    - Ez dut arazorik nire testigantza audioan hartua izateko.
    - Ez dut eragozpenik nire espedientean dagoen dokumentazio mediku eta judiciala artxibatu edo ikerketa zientifikorako erabilia izateko.
    - Ez dut eragozpenik, behar izanez gero, Istanbulleko protokoloan parte hartzeko.
- Niri buruzko datuak eta informazioa Eusko Jaurlaritzako Bake eta Bizikidetzako Idazkaritza Orokorri, giza eskubideen defentsaren alorrean erabili ditzaten emango zaio:
- Nire izen-abizenekin
  - Nire izen-abizenik gabe
- Torturaren biktimen erroldan, azaldu nahi dut:
- Nire izen-abizenekin
  - Nire izen-abizenik gabe
- Baimena ematen dut, beharrezkoa izanez gero, niri buruzko informazioa erabilia izan dadin giza eskubideen alorreko bestelako lan eremu edo erakundeetan:
- Nire izen-abizenekin
  - Nire izen-abizenik gabe
- Ez dut inolako eragozpenik ikerlan honetan nire datuak erabiliak izateko, honako egoeretan salbu: .....
- .....
- .....

MAC-KRE Iren informatzailea

Deklamtzailea

TORTURAREN IKERKETA PROIEKTUA
PROYECTO INVESTIGACIÓN TORTURA
T: 943 01 83 81 / torturaproiektua@vacc-kre.ehu.es

GIPUZKOAKO CAMPUSA / CAMPUS DE GIPUZKOA
Centro Carlos Santamaria Zentroa
Ehuyac 2.
20010 Donostia / San Sebastián
T: 34 943 017486 | F: 34 943 017474

Zinpeko aitopena:

Universidad del País Vasco
Euskal Herriko Unibertsitatea
The University of the Basque Country

Instituto Vasco de Criminología
Kriminologiaren Euskal Institutua

TORTURARI BURUZKO IKERKETA
INVESTIGACIÓN SOBRE TORTURA

1960-2013

Zinpeko aitopena egiten duen honako NAN zenbakia ..... duen
..... Jaunak/Andereak
..... n torturatua izan zela
jasota geratu dedin, ondorengo dokumentazioan adierazia dagoen bezala.

Izenpetua: .....
Non: .....

Declaración jurada que formula D/Dña .....
.....
con DNI ..... para hacer constar que fue
torturado/a en .....
de conformidad a lo manifestado en documentación que se adjunta.

Fdo.: .....
En: .....

Dokumentuen zerrenda / Relación de documentos:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7.4. eranskina: torturaren inguruko inkesta

TORTURARI BURUZKO INKESTA

Erregistro zenbakia: _____ Inkesta egin den lekua: _____
 Inkesta data: _____ Inkestatzailea: _____

Torturatuaren Izen-Abizenak: .....

NAN ala Pasaporte zenbakia: .....

Generoa: G E

Jaiotze lekua:

Nazioa: _____

Probintzia: _____

Heria: _____

Jaiotze data: _____

Gaur egungo helbidea:

Kalea: _____ Zkia: _____

Heria: _____

Kode Postala: _____

Telefonoa: _____

e-maila: _____

ATXILOKETA (k) Zerbat? :

Atxiloketa lekua (k): _____

Atxiloketa data(k): _____

Atxiloketa lekua (k): Lanean Kanean Beste

Atxiloketaren arduradunak: GZ PN ERTZ Besterik .....

Torturen lekua: La Saive Intxaumondo Besterik .....

Atxilotua emandako egunak: _____ Komunikatua Inkomunikatua

Torturak: Bai Ez

Torturen arduradunak: GZ PN ERTZ Udaltzainak Besterik

Torturen tokia: Atxilotze lekua Trasladoetan Besterik: _____

Tortura mota: Fisikoa Psikologikoa

Tortura salaketa: Bai Ez

Baezkotan, noren aurrean?: Forentse Epaile Prentsa Besterik: _____

Torturaren ondorioak: Fisikoak Psikologikoak

Atxiloketa ondoreneko egoera: Kartzela Libre karguekin Libre

OHARRAK:

.....

Kontakizunaren Lekukotza eta Inkesta egiteko Prestutasuna: Bai

Sinadura:

7.5. eranskina: Tortura Ikerketa Proiektuaren taldekide batzuei egindako galdera

¿Que función desempeña y que puede aportar en tu opinión un criminólogo en el ámbito de las vulneraciones de los derechos humanos?

Francisco Etxeberria (Tortura ikerketa Proiektuaren zuzendaria):

La investigación que realizamos se encuentra más cercana a una comisión sobre la verdad que a un proceso judicial formal. Por ello, se requiere una visión transversal de este tipo de vulneración de los derechos fundamentales y la formación del criminólogo tiene más sentido si consideramos que hay que realizar y analizar tres tipos de tareas: documentos, testimonios y pruebas periciales.

La gestión total de los casos documentados de ese modo, en lo individual y en el conjunto del fenómeno, requieren conocimientos que van desde el derecho a la medicina, sin olvidar otras disciplinas como la psicología o la antropología social.

De este modo el criminólogo puede jugar un papel fundamental en la investigación en la que se deben presentar resultados basados en elementos de prueba que acrediten los hechos.

Laura Pego Otero:

El/la Criminóloga es una profesional con una formación de carácter multidisciplinar, con conocimientos adquiridos de disciplinas diversas, tales como: el Derecho, la Psicología, la Medicina, Antropología, etc. Esa formación le permite abordar el delito en toda su extensión y le dota de una capacidad superior para enfrentar las problemáticas derivadas de las vulneraciones de derechos humanos.

Los y las criminólogas, aplicando el método científico, pueden aportar a la sociedad un conocimiento más veraz sobre los hechos sucedidos, sobre las necesidades

de las víctimas y el tratamiento de los victimarios, abordando la cuestión de forma integral.

En definitiva, un/una criminóloga puede desarrollar diferentes funciones en el ámbito de los derechos humanos, pero yo destacaría el de la investigación de las diferentes violaciones y vulneraciones de los mismos.

En mi opinión, el/la criminóloga está dotada (o debería estarlo) de una sensibilidad mayor hacia ese tipo de vulneraciones graves, con capacidad de empatía hacia el sufrimiento padecido en esos casos pero, a su vez está formado para mantener el rigor y la objetividad en el desarrollo de las investigaciones que aborden estas cuestiones.

Leyre Padilla (kriminologiako ikaslea):

Kriminologo batek bere ibilbide akademiko eta profesionalean zehar diziplina anitzeko ezagutza landuko du: Zuzenbide alorrean, Psikologia alorrean, Medikuntzan eta Soziologian besteak beste. Era honetan kriminologo baten lan-eremuak ez dira esparru batetara mugaturik geratzen eta sakonkiago landu ditzake giza eskubideak urratzen dituzten kasuak.

Hori kontuak izanik, kriminologoa gai izan beharko luke kasu bakoitzean aurki daitezkeen alderdi guztiak -gertaera, biktima, delitugilea, etab.- ahal diren hobekien lantzeko eta tratatzeko. Duela urte batzuk arte, adibidez, garrantzia delitugilea epaitzean zetzan, orain aldiz, garrantzi handiagoa ematen zaio biktimaren paperari eta honek jaso behar duen tratuari, eta honetan ere kriminologoak lagundu dezake.

Horrez gain, aurkezten diren txosten judizial, psikologiko zein osasunezkoak aztertzekeo gaitasuna izan beharko luke. Hori dela eta gaur egun ikerketa-lantaldeetan oso funtzio garrantzitsua bete dezakete beren ezagutzak eskaini ditzaken hainbat ikuspuntu aurkeztuz.

Kriminologo baten zeregina, beraz, ez da zeregin zehatz batzuetara murrizten eta honek bere lanaren osotasuna orduan eta aberasgarriagoa egin dezake, aurkezten diren alderdi guztiak aztertuz eta ahalik eta erantzun egokiena emanez.